

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA
OSKRBA STARIH LJUDI V DRUŽINI

Mentorica: doc. dr. Jana Mali

Ana Plejič

Ljubljana 2011

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Ana Plejič

Naslov naloge: Oskrba starih ljudi v družini

Kraj: Ljubljana

Leto: 2011

Število strani:

Št. slik: 0

Število tabel: 9

Število bibl. opomb: 0

Št. prilog: 2

Mentor: doc. dr. Jana Mali

Deskriptorij: starejši ljudje, socialne mreže, institucionalno varstvo, neformalna pomoč, oskrba v družini, neformalni oskrbovalci

Povzetek: Diplomaska naloga obravnava področje neformalne družinske oskrbe starih ljudi v družini. Ti ne želijo biti v breme svojcem, vendar jim, zaradi dolgega čakanja na sprejem v dom, ne preostane nič drugega. Za raziskavo, ki vključuje tudi svojce, sem se odločila zato, ker zaradi slabo razvitih oblik pomoči, še vedno prevladuje oskrba v družini. Odločila sem se za raziskavo med starimi ljudmi, ki so že vložili prošnjo za sprejem v institucionalno varstvo. Želela sem odgovoriti na vprašanja o tem kaj je bil razlog za vložitev prošnje za sprejem v dom, kako stari ljudje doživljajo oskrbo v družini in kako doživljajo odnos z oskrbovalcem. V intervjujih z neformalnimi družinskimi oskrbovalci me je zanimalo iz kakšni vzrokov so se odločili za oskrbo, kateri problemi spremljajo oskrbo, kakšne vrste pomoči bi si želeli ob tem, kako oskrbovanje vpliva na njihovo poklicno življenje, in kako le-tega usklajujejo z zasebnim. Z kvalitativno analizo empiričnega gradiva sem ugotovila, da stari ljudje vlagajo prošnje za sprejem v institucionalno varstvo, ker ne želijo biti odvisni od otrok, zaradi dolge čakalne vrste in da bi si zagotovili varnost v primeru bolezni. Odnosi med starim človekom in oskrbovalcem se zaradi oskrbe poslabšajo, razlog je v odvisnosti, ker ne želijo prositi za pomoč in občutka, da niso več enakovredni člani družine. Za oskrbo se neformalni oskrbovalci odločijo zaradi dolžnosti, zaradi čustvenih razlogov, ker star človek nima nikogar drugega, ki bi mu pomagal, ker ne želijo, da bi se preselil v dom za stare ali pa gre za dogovor z oskrbovancem. Težave pri usklajevanju družinskega življenja z oskrbo se kažejo kot pomanjkanje časa zase, za družino in prijatelje ter težave pri načrtovanju dopusta. Težave pri usklajevanju poklicnega življenja z oskrbo se pojavljajo zaradi dolgega delovnika in nerazumevanja s strani nadrejenih,

Title: Care for the elderly in the family

Descriptors: older people, social networks, institutional care, informal care, family care, family carers

Abstract: The thesis deals with the scope of informal family care of older people in the family. The elderly do not want to be charged to families, but due to long waiting times at reception

in the institutional care, they can do nothing. For the survey, which includes relatives, I decided, because of poorly developed forms of aid, is still dominant the family care. I decided to research the old people who have already lodged an application for admission to institutional care. I wanted to respond to questions about what was the reason for applying for admission to institutional care, how older people experience care in the family and how they perceive the relationship with the supplier. In interviews with informal family caregivers I was interested in what causes they decided to care, what problems accompany care, what kind of assistance they would want, on how to equip an impact on their professional lives, and how they coordinate with the private. With the qualitative analysis of empirical material I have found that older people are putting a request for admission into institutional care because they do not want to be dependent of children, due to long queues and to secure safety in case of illness. Relations between the old man and carers get worse because they do not want to ask for help and feel that they are no longer equivalent to the family. For the supply of informal caregivers decide duty for emotional reasons, because the old man has no one else to help him, because they do not want to old family member be moved into a institutional care or because of arrangement. Difficulties in reconciling family life with the care show as a lack of time for themselves, their family and friends, and difficulties in planning vacation. Difficulties in reconciling professional life with care are due to long hours and lack of understanding by superiors.

PREDGOVOR

Med praktičnim delom v Domu upokojencev Kranj sem se srečala s problematiko dolge čakalne vrste za sprejem v institucionalno varstvo. Ob tem sem spoznavala stiske starih ljudi in njihovih oskrbovalcev, ko so postavljeni pred dejstvo, da jim ne preostane nič drugega kot da si priskrbijo alternativne oblike pomoči. Dom upokojencev Kranj ponuja tudi formalne oblike pomoči, ki so namenjene starim ljudem, posredno pa tudi njihovim oskrbovalcem. Gre za začasno in dnevno varstvo, razvoz kosil in pomoč na domu.

Neformalna družinska oskrba s seboj prinese mnoge težave; zdravstvene, finančne in težave pri usklajevanju poklicnega in družinskega življenja z oskrbo. Vpliva pa tudi na življenje starega človeka. Znano je, da ti ne želijo biti odvisni od otrok, vendar jim družinska oskrba prinaša prav to. Zato se odnosi med oskrbovalci in starimi ljudmi poslabšajo.

S pomočjo kvalitativne raziskave sem želela spoznati perspektivo starih ljudi in oskrbovalcev. Predvsem me je zanimalo, kako stari ljudje doživljajo oskrbo in kako so se zaradi te spremenili odnosi v družini. V pogovorih z oskrbovalci pa sem želela dobiti uvid v življenje oskrbovalca, kakšne težave mu povzroča oskrba in kako jih rešuje. Zanimalo me je, kakšne oblike formalnih in neformalnih pomoči dobijo in v kakšni meri jim te olajšujejo oskrbo.

Dejstvo je, da se bo število ljudi, potrebnih oskrbe z leti še povečevalo, zato bi morala država večjo pozornost nameniti tej problematiki. Predvsem pa večjo pozornost nameniti neformalnim oskrbovalcem in jim zagotoviti več storitev za pomoč pri oskrbi.

Za strokovno vodenje, potrpežljivost in spodbudo pri nastajanju diplomskega dela se zahvaljujem mentorici doc. dr. Jani Mali. Še posebej pa se zahvaljujem gospe Bojani Petrovič, socialni delavki Doma upokojencev Kranj, ki me je s svojo predanostjo in srčnostjo pri delu s starimi ljudmi navdušila za to področje socialnega dela. Iskrena hvala tudi staršem za vso podporo in finančno pomoč pri študiju.

Hvala tudi tebi, Andrej, ki me sprejemaš tako kot sem. V vseh mojih vzponih in padcih si verjel vame, me optimistično spodbujal ter mi nesebično pomagal.

KAZALO

1. TEORETIČNI UVOD	7
1.1. POMEN SOCIALNIH MREŽ V STAROSTI	7
1.2. DRUŽINA IN STAR ČLOVEK.....	10
1.3. DRUŽINSKI OSKRBOVALCI	13
1.4. ZAKONODJA NA PODROČJU INSTITUCIONALNEGA VARSTA STAREJŠIH LJUDI	15
1.4.1. ZAKONI IN PRAVILNIKI.....	16
1.4.2. STRATEŠKI DOKUMENTI	19
1.4.3. EVROPSKA SOCIALNA LISTINA PRAVIC IN ODGOVORNOSTI STAREJŠIH	21
1.4.4. INSTITUT DRUŽINSKEGA POMOČNIKA.....	22
1.5. SOCIALNO DELO V DOMU ZA STARE	24
1.6. DOM UPOKOJENCEV KRANJ	27
1.6.1. PROBLEMATIKA DOLGE ČAKALNE VRSTE ZA SPREJEM V DUK	32
1.7. DOBRE PRAKSE POMOČI OSKRBOVALCEM V DRŽAVAH EVROPSKE UNIJE	34
2. PROBLEM	37
3. METODOLOGIJA	38
3.1. VRSTA RAZISKAVE	38
3.2. SPREMENLJIVKE	38
3.3. POPULACIJA IN VZOREC	39
3.4. MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV	39
3.5. ZBIRANJE PODATKOV	40
3.6. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	41
4. REZULTATI	44
4.1. STARI LJUDJE	44
4.1.1. INSTITUCIONALNO VARSTVO.....	44
4.1.2. FORMALNE OBLIKE POMOČI (ZAČASNO VARSTVO, DNEVNO VARSTVO, POMOČ NA DOMU, RAZVOZ KOSIL).....	46
4.1.3. NEFORMALNA POMOČ	48
4.1.4. ODNOS Z OSKRBOVALCI.....	50
4.2. NEFORMALNI OSKRBOVALCI STARIH LJUDI.....	53
4.2.1. RAZLOG ZA ODLOČITEV ZA OSKRBOVANJE	55
4.2.2. NEFORMALNA POMOČ PRI OSKRBI STAREGA ČLOVEKA.....	56
4.2.3. USKLAJEVANJE POKLICNEGA IN DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA Z OSKRBO	58
4.2.4. FORMALNE OBLIKE POMOČI (ZAČASNO VARSTVO, DNEVNO VARSTVO, POMOČ NA DOMU, RAZVOZ KOSIL).....	61
5. RAZPRAVA.....	63
6. SKLEPI.....	69
7. PREDLOGI	70
8. LITERATURA	71
9. POVZETEK	75
10. DODATEK	76
10.1. Vprašalniki	76
10.2. KODIRANJE.....	76

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1:Število stanovalcev glede na občino stalnega bivališča</i>	<i>28</i>
<i>Tabela 2: Uporabniki začasne namestitve glede na vrsto prihoda in odhoda</i>	<i>29</i>
<i>Tabela 3:Uporabniki dnevnega varstva glede na vrsto prihoda in odhoda.....</i>	<i>30</i>
<i>Tabela 4: Primerjava opravljenih obiskov v letih 2009 in 2010.....</i>	<i>31</i>
<i>Tabela 5: Dostava kosil v letih 2009 in 2010.....</i>	<i>32</i>
<i>Tabela 6: evidentirane prošnje za sprejem v letih 2007, 2008, 2009 in 2010</i>	<i>34</i>
<i>Tabela 7: primer vsebinskega kodiranja (stari ljudje).....</i>	<i>41</i>
<i>Table 8: primer vsebinskega kodiranja (oskrbovalci).....</i>	<i>41</i>
<i>Tabela 9: primer ureditev izjav po kodah in združevanje v kategorije (stari ljudje)</i>	<i>42</i>
<i>Table 10: Primer ureditev izjav po kodah in združevanje v kategorije (osebe, ki oskrbujejo starega človeka).....</i>	<i>42</i>

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. POMEN SOCIALNIH MREŽ V STAROSTI

Socialno delo je prevzelo pojem mreže iz sistemske teorije in oblikovalo koncept socialnih mrež in socialnega dela z njimi (Ramovš 2003: 190). Sistemska teorija je prinesla ozaveščenost o socialnem kontekstu ljudi, poznavanje tega pa vpliva na potek reševanja težav v socialnem delu. Ta teorija prinaša nov, sistemski pogled, ki temelji na pogledu tu in zdaj, pri čemer vsak naslednji korak soustvarimo. Dragoš (2000: 313) pravi, da se »socialno delo osredotoča na socialne mreže in vire pomoči, ki jih je mogoče znotraj njih aktivirati oziroma kombinirati. To je osrednje področje naše profesije.«

Pri pretoku informacij v socialni mreži je pomembno, da gredo spoznanja, izkušnje in druge informacije v obe smeri, s periferije v center in obratno. Periferija je posameznik, posamezna podskupina ali skupina, na drugi strani pa je osrednje organizacijsko vodstvo mreže na krajevni, pokrajinski, nacionalni ali svetovni ravni. Od povratnih informacij je odvisna kakovost funkcioniranja celotnega sistema.

»Človek živi svoje življenje na treh ravneh, in sicer kot posameznik, kot član mikrosocialnih skupin in kot član makrosocialnih družbenih skupnosti«, pravi Ramovš (2003: 201). Na vsaki ravni deluje v različnih socialnih vlogah. Pri tem gre za sklop različnih vedenj, doživetij, pravic in obveznosti, ki ga družba pričakuje od posameznika glede na njegov socialni položaj in psihološke značilnosti. Pečjak (2007 : 81) pravi, da so »vloge starejših stabilnejše, ker se težje prilagajajo spremembam.«

Thoits (v Hlebec, Kogovšek 2006: 15) poudarja dvojni pomen socialnih vlog. Te lahko priskrbijo serijo socialnih identitet in tako dajejo odgovor na temeljna eksistencialna vprašanja, dajejo življenju pomen, namen in smisel. Pomembne pa so tudi kot vir samospoštovanja. Skozi socialne vloge posamezniki ocenjujejo sami sebe kot ljubezni vredne, pomembne in kompetentne posameznike.

V okviru socialnih mrež je možno merjenje socialne opore. S tem se je ukvarjal tudi Cassel (ibid.), ki pravi, da je »raziskovanje psihosocialnih procesov izjemno pomembno za razumevanje bolezenskih stanj in da socialna opora igra ključno vlogo pri boleznih, povezanih s stresom«. Na prehodu v tretje življenjsko obdobje in v starosti prihaja do velike količine stresa. Ta je posledica upokojitve, bolezni, odhoda otrok od doma in smrti zakonca. Vsemu temu se pridruži še stres ob morebitni selitvi v domove za stare. Pečjak (2007 : 84) meni, da je »starostna travma danes hujša kot nekoč, ker so ljudje na prehodu ali po prehodu v tretje življenjsko obdobje neprimerno bolj aktivni ter biološko in psihološko bolj »pri sebi« kot pred desetletji ali stoletji, obenem pa bolj osamljeni, ker živijo sami ali v gospodinjstvih z dvema osebama ali v zavodu s tujimi ljudmi.«

Tudi Caplan (v Hlebec, Kogovšek 2006: 15) je prepričan o pomenu socialnih vezi in njihovem vplivu na potek ter izid kriz in življenjskih prehodov, s katerimi se sooča posameznik. Poudarjal je pomembnost vzajemnosti in trajnosti odnosov, vendar jih ni omejeval le na najbližje vezi kot so družinski člani in prijatelji, ampak je upošteval tudi bolj oddaljene vezi.

Vpetost v omrežja socialne opore igra pomembno vlogo v kakovosti življenja starega človeka, saj slednja pomaga staremu človeku pri vsakdanjih opravilih, nudijo lahko tako finančno kot materialno pomoč, pa tudi emocionalno podporo in integracijo v družbo.

V preteklosti je bila družina glavni vir skrbi za stare ljudi, zaradi sprememb v sodobni družbi in družini pa tega ni več mogoče pričakovati. Vendar pa je družina za večino starih ljudi najpomembnejša socialna mreža. Od kakovostnih socialnih mrež je odvisno tudi kako bomo preživljali in doživljali starost. Dragoš (2000: 293) pravi, da »staranje vpliva na socialne mreže skozi izbiro ljudi, s katerimi se družimo, in na način kako to počnemo«. Socialne mreže vplivajo na staranje, kar pomeni, da ne moremo razumeti socialnih vidikov staranja, če ne poznamo obsega socialnih vezi, njihovih potencialov, kvalitet in učinkov. Isti avtor trdi, da je za starejšo populacijo zveza med spolom, mrežami in zdravjem pomembna, vprašanje je le na kakšen način. Zato je postavil dve hipotezi, ki se mu zdita enako verjetni. Prva pravi da »so suportivni učinki socialnih mrež močnejši pri ženskah, ker so ženske zaradi socializacijskih dejavnikov bolj socialno spretn«. Ženske se znajo z mrežnimi potenciali uspešneje soočati in jih bolj učinkovito izkoristiti kot moški. Druga hipoteza pa pravi, da »imajo mreže močnejši

vpliv na moške kot ženske«. Predpostavlja, da je razlika med zdravstvenimi posledicami tistih, ki so močnejše ali šibkeje vključeni v mreže, večja med moškimi kot med ženskami.

Vprašanje je ali je obolevanje starejših ljudi predvsem posledica pomanjkanja socialnih mrež ali pa se jim mreže redčijo zato, ker niso zdravi. Bolj verjetno je, da ljudje telesno in psihično zbolijo zaradi pomanjkanja socialnih stikov, kot pa da bi se manj povezovali zato, ker bi jih omejevali bolezenski simptomi. Zato Lennartsson (v op.cit: 307) je treba resno upoštevati možnost, da imajo lahko mreže pomembne zdravilne učinke. Ista avtorica ugotavlja, da »pri socialnih mrežah ni vseeno kdo jih sestavlja in iz katerih virov prihaja pomoč«. Vzdrževanje stikov s prijatelji je še pomembnejše za zdravje, kot stiki iz ostalih neformalnih virov in da zanemarjanje sorodnikov ni bolj nevarno kot to, da sorodnikov sploh ni več. Dragoš (op.cit: 310) pravi, »pri kom oziroma kje iskati vire, kako jih aktivirati, optimalno kombinirati in za kakšen namen, ravno to je za socialno delo največji izziv. V tem je ena od ključnih posebnosti socialnega dela in po njej se najbolj razlikuje od drugih sorodnih profesij.«

Povezavo med socialnimi omrežji in njihovo vlogo pri nudenju opore v primeru bolezni pri starejših ljudeh sta preučevali tudi Hlebec in Pahor. Ugotavljata, da so socialna omrežja pomemben dejavnik zdravja. Kjer je potekala dobra komunikacija in socialna opora imajo ljudje občutek, da so sprejeti in cenjeni. To pa pozitivno vpliva na zdravje. Ko pa ljudje dobivajo manj opore od drugih, so »bolj verjetno depresivni, imajo več tveganja za zaplete in več težav zaradi kroničnih bolezni«. Vendar vpliv socialnih omrežij na ljudi ni nujno povezan z neposrednimi stiki med pripadniki, ampak bolj z družbenimi normami in skupnimi vrednotami (glede uživanja alkohola, kajenja,...) (v Hlebec, Pahor 2006: 176).

V nadaljevanju trdita, da »so fiziološke raziskave na starejših moških in ženskah pokazale ugodnejše stanje pri osebah z višjim socialnim statusom, socialnim omrežjem in oporo«. Vendar pa socialna opora ni edini dejavnik ohranjanja zdravja, ampak tudi vpliv sloja, spola, družine, okolja v soseski in skupnosti. Velikost omrežja različno vpliva na moške in ženske. Ima sicer varovalni učinek na oba spola, a je za moške varovalni dejavnik že manjše omrežje kot za ženske (op.cit: 179).

Ker so meje razširjene družine že zelo zabrisane, se neformalne mreže širijo tudi na sosedske odnose. Ti so »izrazito pomembni za posameznike, ki ostanejo samostojni, to pomeni, da niso institucionalizirani ter tudi ne živijo s katerim od družinskih članov« (Filipovič, Kogovšek,

Hlebec 2005: 205). V analizi omrežij starih ljudi v Sloveniji so Hlebec, Filipovič in Kogovšek ugotovile (op.cit: ugotovile, da sosedje predstavljajo vir skoraj vseh vrst opore, od druženja, manjše in večje materialne opore, emocionalne opore in pomoči v primeru bolezni. Poudarja, da so sosedje v posebnih primerih lahko tudi več kot dopolnilo, ampak postanejo primarna opora starih ljudi, še posebej, ko jim primanjkuje družinskih virov pomoči. Vloga sosedov je predvsem instrumentalna, praktična pomoč pri opravljanju različnih opravil. S starostjo vezi postajajo bolj multipleksne, kar pomeni, da sosedje starejšim nudijo bolj raznovrstno oporo kot mlajšim (*ibid*).

1.2. DRUŽINA IN STAR ČLOVEK

Gabi Čačinovič Vogrinčič (1992: 105) definira družino kot »tvorbo dveh ali več posameznikov, ki so v interakciji, imajo skupna pravila in cilje, povezujejo pa jih tudi skupne norme in vrednote«. Odnose v njej odraža in določa relativno trajna struktura statusov in vlog. V njej se oblikujeta tudi zanjo značilna struktura moči in način vodenja, kakor tudi relativno trajna mreža komunikacij ter statusov in vlog družinskih članov v njej.

Hojnik Zupanc (1999: 143) pravi, da je vzorec družinske povezanosti odvisen od življenjskega stila. Tisti, ki so razvili vzorec družinske povezanosti in medsebojne pomoči, ga ohranijo tudi v starosti. Tisti, ki pa so živeli bolj neodvisno in samostojno, pa želijo to ohraniti tudi v starosti. Posamezniki s takim stilom življenja se raje odločajo za institucionalne oblike pomoči.

V okviru projekta SHARE – Survey of Health, Ageing and Retirement so v desetih evropskih državah analizirali vidik medgeneracijske solidarnosti in transferjev. Ugotovili so, da je za vse evropske države značilen skupni tok od starejših k mladi generaciji, tako finančnih transferjev kot tudi socialne opore. Transferji od starih staršev k otrokom so pogostejši kot v obratni smeri (Hlebec, Filipovič Hrast 2009:).

Član družine, ki potrebuje oskrbo, lahko hitro preide v odvisen položaj. Gabi Čačinovič Vogrinčič (2000: 289) pravi, da »je posebna naloga družine, da razloči odvisnost od staršev, od pomoči otrok ali vnukov, od takega ravnanja z njimi, kot da so otroci oni sami«. Poudarja, da je potrebno zavestno ohranjati spoštovanje in dostojanstvo staršev. Prekomerna obremenjenost z oskrbo, nezmožnost za ustrezno ravnanje z odvisnostjo in zavračanje oskrbovalske vloge so dejavniki, ki spodbujajo nastanek zlorab nad starimi ljudmi (Elmet 2001: 323). Dejavnike tveganja za nastanek nasilja nad starimi ljudmi Hvalič (Hvalič, Touzery, Felicijan 2004: 15) razdeli na tri kategorije;

- psiho – fizični dejavniki: telesna nemoč, zmanjšana gibljivost, psihična prizadetost, odvisnost od drugih, izoliranost, osamljenost,
- dejavniki, odvisni od okolja starega človeka: preobremenjenost/izgorelost oskrbovalca, družinski oskrbovalci brez podpore, storilec je odvisen od starega človeka, zasvojenost oskrbovalca, slabe življenjske navade v družini, majhno plačilo in nezadostna izobraženost negovalnega osebja v institucijah, premajhne možnosti različnih oblik skrbi za stare ljudi, prenapolnjenost domov in premalo zaposlenih glede na potrebe, slabi medčloveški odnosi,
- kulturni in socio – ekonomski dejavniki: starostni stereotipi, krhanje tradicionalnih medgeneracijskih družinskih vezi, omejena dostopnost do oskrbe v domačem okolju in v institucijah.

Do nezavednih zlorab prihaja, ker svojci niso poučeni o spremembah v starosti. Ramovš (2003: 305) pravi, »da največ nasilja povzročijo najbližji svojci, ki se sploh ne zavedajo, da so v svojih besedah, molku ali vedenju nasilni do ostarelega očeta ali matere«. Zato avtor predlaga izobraževanje ter skupine za samopomoč, za ljudi, ki negujejo ostarele. Pri nas take vrste pomoči izvajajo Inštitut Antona Trstenjaka, društvo Spominčica, Centri za socialno delo, krajevna medgeneracijska društva in domovi za stare.

Oskrbovanje vpliva na družino kot celoto. Zaradi oskrbovanja prihaja do pomanjkanja časa in preobremenjenosti oskrbovalca, odnosi z otroki se poslabšajo, vedenje starega človeka se spremeni, prihaja do slabše komunikacije med družinskimi člani, oddaljenosti med partnerjema in socialne izoliranosti družine. Po drugi strani pa Hvalič Touzery (2009: 114) omenja, da je lahko oskrbovanje tudi združevalni dejavnik.

Bolezen vpliva tudi na odnose med zakoncema. Ponavadi prej zbolijo moški, ki imajo tudi krajšo pričakovano dobo življenja. Pečjak meni, da »je bolni zakonec hudo breme drugemu zakoncu, ki pa to večkrat skriva«. Tisti zakonec, ki zboli, lahko zdravemu zavida zdravje in postane egoističen in agresiven. Tak odnos star človek lahko razvije tudi do otroka, ki ga oskrbuje. Le da je ta odnos še bolj obremenjujoč, zaradi krivde starega človeka in mišljenja, da je otroka oropal lastnega življenja.

Raziskava družinske oskrbe, ki jo je opravila Hvalič v letih 2004 in 2005 v Sloveniji je pokazala, da se najboljši odnosu med starim človekom in otroki razvijejo takrat, ko živijo v isti hiši, a ne v skupnem gospodinjstvu. Na ta način ne ogrožajo samostojnosti drug drugega, hkrati pa so dovolj blizu, da si lahko pomagajo.

Čeprav se struktura družine spreminja tako, da je število družinskih članov vse manjše, se otroci pogosteje odseljujejo stran od staršev in vse več je starih ljudi, ki živijo sami, pa Hvalič (2007a: 6) meni, da je družinska solidarnost še vedno močna. Značilno je, da je oskrba starih ljudi še vedno pripisana ženskam. Stari ljudje pa še vedno igrajo pomembno vlogo v družini kot dajalci pomoči. Renerjeva meni, da »staranje prebivalstva in družinskih članov pomembno vpliva na medgeneracijske odnose in povezave v družini, večja se potreba po vzajemni pomoči, s tem pa potreba po tesnejši komunikaciji.« (v Hvalič Touzery 2007a: 6)

Pečjak (2007: 89) pravi, da »so odnosi med starši in otroci postali v zadnjih desetletjih enakopravnejši, drug drugega gledajo kot sebi enakopravnega, namesto podrejenega kot nekdanj. Zato so se razlike med njimi zmanjšale, stari starši so izgubili dominantno vlogo pri negi in vzgoji otrok«.

Socialno delo ima pri reševanju težav družin s starim človekom posebno nalogo. Vendar prvi korak ni iskanje rešitev, temveč vzpostavljanje delovnega dogovora, zagotavljanje odprtega prostora za pogovor, da bi najprej bolje razumeli sedanost in tako omogočili procese razumevanj, sporazumevanja in dogovarjanja. Gre za izvirni delovni projekt, ki temelji na sodelovanju vseh družinskih članov. Mali (2008:80) pravi, da »člani družine, ki živijo s starim človekom in pridejo po pomoč k socialnemu delavcu, ker ne morejo več sami skrbeti za starega človeka, potrebujejo pomoč«. Ta pomoč pa je specifična v tem, da temelji na udeležnosti družine pri oblikovanju in iskanju rešitev, na skupnem dogovoru.

1.3. DRUŽINSKI OSKRBOVALCI

V Sloveniji nimamo natančnega podatka o razširjenosti družinske oskrbe starih ljudi. Vemo pa, da demografske projekcije prebivalstva Statističnega urada kažejo, da se bo število zelo starih ljudi, ki potrebujejo največ pomoči, do leta 2020 povečalo na 4,6% celotnega prebivalstva. Kakšen delež slovenskega prebivalstva oskrbuje stare ljudi so raziskovali v okviru dveh mednarodnih raziskav; Candidate Countries Eurobarometer (2001,2004) in EQLS – European Quality of Life Survey 2003 (Eurofound 2008 v Hvalič Touzery 2009:109). EQLS raziskava je pokazala, da je 13,3% vprašanih, starih od 18 do 99 let, najmanj enkrat tedensko skrbelo za ostarele oz. invalidne osebe. Eurobarometer pa je pokazal, da je leta 2002 v Sloveniji 7,6% starejših od 15 let živelo z oskrbovano osebo, 9,2% pa jih je oskrbovalo osebo, ki ni živela z njimi. (ibid.: 111).

Hvalič Touzery (2007a:6) meni, da »bodo tudi v prihodnje neformalni viri pomoči, predvsem družina, ključnega pomena pri zagotavljanju socialnega varstva starih ljudi. Družina pa je pod različnimi vplivi, ki bodo omajali in zmanjšali dostopnost njene pomoči, še posebej, če ne bo deležna ustrezne podpore in pomoči.«

Različni avtorji definirajo pojem družinskega oskrbovalca. Tako jih Hvalič Touzery, ki je opravila raziskavo o družinskih oskrbovalcih v Sloveniji, definira kot »osebe, ki so krvno ali sorodstveno povezane z osebo, ki jo oskrbujejo. Oskrbujejo človeka starega 60 let in več, vsaj pet ur tedensko«. Gašparovič (2007: 6) v Priročniku za družinske negovalce pravi, da je to oseba, »ki nudi drugi osebi pomoč pri tistih opravilih, ki jih le –ta ne zmore več sama, to dela prostovoljno in neplačano, pomoč nudi osebi, ki je nanjo čustveno ali sorodstveno vezana. Pomoč se izvaja na domu varovanca, na domu negovalca ali v domu za stare.«

Skupaj s prijatelji, znanci in sosedi, tvorijo družinski oskrbovalci neformalno mrežo. Mesec in Dragoš (1993: 6) pravita, da pojem neformalne pomoči zajema vse tiste oblike pomoči med posamezniki, skupinami in skupnostmi, ki se odvijajo v »naravnih« primarnih ali sekundarnih skupinah ali skupnostih, kot pomoč med družinskimi člani, sorodniki, sosedi, sokrajani in vrstniki. Pojem pomoči definirata kot vsako dejanje, usmerjeno k drugi osebi ali skupini, dejanje, katerega namen in dejanski učinek je za prizadeto osebo olajšanje ali odstranitev

neugodnega stanja stiske, obremenitve, prikrajšanosti, lahko pa tudi spodbudo in oporo za osebnostno in socialno rast ter razvoj. Hvalič Touzery (2009:109) loči med primarnimi in sekundarnimi družinskimi oskrbovalci. Primarni so tisti, ki nosijo glavno odgovornost za oskrbo osebe, sekundarni pa so tisti, ki pri oskrbovanju pomagajo primarnemu oskrbovalcu.

V raziskavi Eurobarometra iz leta 2002, ko so raziskovali evropske vrednote, so v Sloveniji ugotovili, da je najpomembnejši razlog za oskrbo starih ljudi moralna odgovornost, sledi pa ji sočustvovanje. Visoko na lestvico se je uvrstilo tudi mnenje, da je oskrba starih ljudi v našem lastnem interesu (Hvalič Touzery 2007a: 9). Pripravljenost družin, da same oskrbujejo, se kaže tudi v tem, da imajo odpor do zunanjih služb, ki bi jim lahko pomagale. Jani Le Bris (1993, op.cit: 9) meni, da »je razlog za odpor do pomoči delno povezan s psihološkim odporom do motnje s strani tujcev, ki vzamejo oskrbovalcem ekskluzivno intimnost z oskrbovano osebo ter del procesa odločanja in moči.«

Največje breme oskrbe starih ljudi je še vedno na ženskah. Te so ujete med skrbjo za dve generaciji, mlado, svoje otroke in staro, svoje starše ali sorodnike. To skupino žensk imenujejo tudi »sendvič generacija« To potrjujejo tudi tuje in domače raziskave o družinskih oskrbovalcih. Hvalič – Touzery (2009: 111) je ugotovila, da je bilo med otroki, ki so oskrbovali stare ljudi, 87% žensk, med partnerji pa 78%. Povprečna starost je bila 53 let, le dobra tretjina (35,4%) je bila stara do 50 let, 14,2% pa več kot 65 let.

Med oskrbovalci, zajetimi v raziskavi, je bila ena petina zaposlenih. Ob tem se pojavijo težave pri usklajevanju poklicnega in družinskega življenja, saj obstoječa zakonodaja ne predvideva nobenih ugodnosti zaradi negovanja starega družinskega člana. Pogosto se pojavijo problemi na delovnem mestu zaradi pogoste odsotnosti z dela. Zaposleni oskrbovalci so omenjali, da si želijo možnost daljšega plačanega dopusta in zaposlitve za skrajšani delovni čas.

Hvalič Touzeryeva (2008: 58) meni, da »na dostopnost družinske oskrbe pomembno vpliva tudi socialna politika do starih ljudi in njihovih družinskih oskrbovalcev«. Storitve, ki razbremenjujejo neposredno oskrbovalce in storitve za stare ljudi, ki posredno pomagajo tudi oskrbovalcem, so dnevni centri za stare, začasno varstvo, pomoč na domu in razvoz kosil. Te so pri nas različno dostopne, glede na območje, kjer oskrbovalec živi in glede na cene

storitev. Oskrbovalci se za te možnosti odločijo, kadar želijo oditi na dopust ali pa se le malo oddahniti od naporne oskrbe starega človeka. Začasna oskrba je pri nas možna le v okviru domov za stare, kar zopet predstavlja določen stres za uporabnika, saj se je iz domačega okolja prisiljen preseliti v zavod, pa čeprav le za krajši čas.

Jakič opisuje štiri vrste obremenitev, ki jih lahko povzroči oskrba (v Hvalič Touzery 2009: 113), in sicer: telesne, psihične, socialne in finančne. Oskrbovalci v raziskavi so največkrat omenjali osamljenost, preobremenjenost, strah pred ponovitvijo ali poslabšanjem bolezni oskrbovanca, strah pred neomejenim trajanjem bolezni, pred vplivom posledic oskrbovanja na otroke, pred lastno odpovedjo in slabšo delovno učinkovitostjo na delovnem mestu (Hvalič 2009: 114). Ljudje se za oskrbo ne odločajo kadar so pre zaposleni, zaradi bolezni, nimajo sorodnikov, ki bi jim pri tem pomagali, ker je oskrba zahtevna, nimajo dovolj informacij in ker ni storitev, s katerimi bi uskladili oskrbo.

Hvalič Touzery (2008: 60) meni, »da bomo v prihodnjih desetletjih priča krizi oskrbovanja, kot je v Evropi še nismo izkusili, če se na vprašanje dolgotrajne oskrbe ne bomo ustrezno odzvali.« Pri urejanju tega področja bo imel velik pomen Zakon o dolgotrajni oskrbi, ki bo urejal tako formalno kot neformalno oskrbo.

1.4. ZAKONODJA NA PODROČJU INSTITUCIONALNEGA VARSTA STAREJŠIH LJUDI

Načelo enakosti pred zakonom v 14. členu Ustave (Ur. l. RS, št 33/1991, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 69/2004, 69/2004, 68/2006) zagotavlja človekove pravice in temeljne svoboščine tudi starejšim, ki so enako upravičeni do spoštovanja človekovega dostojanstva kot drugi člani družbe.

Slovenijo Evropska socialna listina (Ur. l. RS, št 7/1999) zavezuje, da neposredno ali v sodelovanju z javnimi ali zasebnimi organizacijami sprejme ali spodbuja takšne ukrepe, s pomočjo katerih:

- se omogoča starejšim osebam, da ostanejo polnopravni člani družbe tako dolgo, kolikor je mogoče,

- se starejšim omogoča spodbudno življenje in aktivno vlogo v javnem, družabnem in kulturnem življenju,
- se omogoča dostop do informacij o službah in možnostih, ki so dosegljive starejšim osebam ter o priložnostih, da jih uporabijo,
- se vzpostavljajo zdravstvene nege in storitve, ki jih potrebuje glede na svoje zdravstveno stanje.

Pomembni dokumenti na tem področju so Zakon o socialnem varstvu (Ur. l. RS, št. 42/1994 1/1999-ZNIDC, 41/1999, 60/1999, 36/2000-ZPDZC, 54/2000-ZUOPP, 26/2001, 110/2002-ZIRD, 2/2004 (7/2004 popr.), 36/2004, 21/2006, 105/2006, 114/2006-ZUTPG, 3/2007-UPB2 (23/2007 popr., 41/2007), 122/2007, 61/2010- ZSVarPre, 62/2010-ZUPJS), Strategija varstva starejših do leta 2010 (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2006) in Nacionalni program socialnega varstva za obdobje 2006 do 2010 (Ur.l. RS, št. 39/2006).

1.4.1. ZAKONI IN PRAVILNIKI

Poleg Zakona o zavodih (Ur.l. RS, št. 45I/1994 8/1996, 18/1998, 36/2000-ZPDZC, 127/2006-ZJZP), ki ureja statusna vprašanja zavodov, je za delovanje doma upokojencev pomemben tudi Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev (Ur. l. RS, št. 2/1998, 61/1998, 19/1999 (28/1999 popr.), 127/2003, 125/2004, 120/2005, 90/2008, 45/2010). Ta v osmem in devetem členu ureja področje institucionalnega varstva, ki pomeni obliko obravnave v zavodu, drugi družini ali drugi organizirani obliki, ki upravičencem nadomešča, dopolnjuje ali zagotavlja funkcijo doma ali lastne družine. Do bivanja v domu za stare so upravičene osebe nad 65. letom starosti, :

- ki zaradi starosti ali drugih razlogov, ki spremljajo starost, niso sposobne za popolnoma samostojno življenje in potrebujejo manjši obseg neposredne osebne pomoči,
- osebe z zmernimi starostnimi in zdravstvenimi težavami, ki potrebujejo večji obseg neposredne osebne pomoči (osebe, ki potrebujejo neposredno osebno pomoč za opravljanje vseh življenjskih potreb in za najtežje prizadete osebe)
- osebe, z zahtevnejšimi dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju, ki zaradi starostne demence ali sorodnih stanj potrebujejo delno ali popolno nego in nadzor.

Za bivanje odraslih in starejših od 65 let zakon predvideva namestitev v eno ali dvoposteljnih sobah. Vendar Boris Koprivnikar, predsednik upravnega odbora Skupnosti socialnih zavodov, v časopisu Gorenjski glas, pravi: »imamo še vedno le okoli dvajset odstotkov enoposteljnih sob« (http://www.gorenjskiglas.si/novice/gg_plus/index.php?action=clanek&id=48344 - 15.6.2011).

Z vidika socialnega dela v domu za stare je pomemben predpis Pravilnik o postopkih pri uveljavljanju pravice do institucionalnega varstva (Ur. l RS, št. 38/2004, 23/2006, 42/2007). Ta določa postopek za sprejem, premestitev in odpust uporabnikov. Sam postopek se začne z vlogo - prošnjo za sprejem, prosilec mora priložiti tudi zdravniško mnenje, pooblastilo za zakonitega zastopnika, če ga uporabnik ima. V primeru nezmožnosti plačevanja storitev pa priloži še izjavo o doplačilu, ki jo izpolni oseba, ki bo krila razliko stroškov. Včasih pa se zgodi, da uporabnik in njegovi svojci sploh niso sposobni plačati storitev. V takem primeru se jih napoti na pristojni Center za socialno delo, kjer uporabnik vloži zahtevo za oprostitev pri plačilu.

Če je prošnja popolna, se jo uvrsti na seznam prošenj in o tem tudi pisno obvesti prosilca. Ko je v domu prosto mesto se o tem obvesti prosilca za sprejem. Pri odločanju o sprejemu se upošteva dolžina čakalne dobe, zdravstveno stanje uporabnika, bližino stalnega bivališča, socialne razloge, ki lahko vplivajo na nujnost čimprejšnjega sprejema.

Z uporabnikom, ki bo sprejet v dom, se opravi pogovor pred sprejemom, pri katerem so navzoči socialni delavec in medicinske sestre, takrat se določi vrsto oskrbe in zdravstvene nege. Po Pravilniku o obsegu, zaračunavanju in plačevanju socialnovarstvenih in ostalih dodatnih storitev obstajajo štiri kategorije oskrbe:

- Oskrba 1: je namenjena stanovalcem, ki ne potrebujejo neposredne osebne pomoči in so samostojni pri opravljanju vseh življenjskih funkcij,
- Oskrba 2 : je namenjena stanovalcem z zmernimi starostnimi in zdravstvenimi težavami, ki občasno potrebujejo pomoč pri opravljanju večine življenjskih funkcij oziroma potrebujejo manjši obseg neposredne osebne pomoči,
- Oskrba 3: je namenjena tistim, ki potrebujejo stalno neposredno osebno pomoč drugih oseb pri opravljanju osnovnih življenjskih funkcij in najtežje prizadetim stanovalcem, ki potrebujejo stalno in neposredno pomoč drugih oseb,

- Oskrba 4: je namenjena stanovalcem z zahtevnejšimi dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju, ki zaradi starostne demence, ali sorodnih stanj, potrebujejo celodnevno delno, ali popolno, osebno pomoč in nadzor.

Cene oskrbe se oblikujejo na podlagi Pravilnika o metodologiji za oblikovanje cen socialnovarstvenih storitev (Ur. l. RS, št. 87/ 2006, 127/ 2006, 8/2007, 51/2008, 5/2009). Usklajujejo se enkrat letno, po dogovoru in pod posebnimi pogoji pa lahko tudi dvakrat letno.

Ob sprejemu se podpiše dogovor, ki opredeli vprašanja izvajanja storitev, vrsta oskrbe, začetek izvajanja storitev, obseg in cene storitev ter osebe, ki jih bodo plačevale. Ob vselitvi v zavod lahko uporabnik s seboj prinese tudi osebne predmete, ki so mu še posebej pri srcu, saj se v domu trudijo, da bi bil prehod v institucionalno življenje za človeka čimbolj prijazen. S časom si stanovalci uredijo sobe tako, da jih čimbolj spominjajo na dom. Pomembno je, da star človek ohrani take navade, ki jih je gojil celo življenje. Po sprejemu je zavod dolžan osebo prijaviti v skladu s predpisi, ki urejajo prijavo prebivališča (23. člen).

Pravilnik o postopkih pri uveljavljanju pravice do institucionalnega varstva (Ur. l RS, št. 38/2004, 23/2006, 42/2007) v 24. členu nalaga zavodu dolžnost izdelave individualnega načrta za novega stanovalca. To mora storiti v 30. dneh po nastanitvi. Individualni načrt vsebuje najmanj navedbo storitev, ki bodo nudene uporabniku. Kadar se storitev spremeni, mora biti spremenjen tudi individualni načrt. V Pravilniku je individualni načrt opisan dokaj skopo, kar pa naj bi se spremenilo s sprejetjem Zakona o dolgotrajni oskrbi. Ta predvideva pripravo individualnega načrta dolgotrajne oskrbe ter izvedbeni načrt dolgotrajne oskrbe. V individualnem načrtu, ki bo oblikovan skupaj z uporabnikom, njegovimi svojci ter komisijo, bo potrebno opredeliti: oceno potreb upravičenca, obliko in potrebne storitve dolgotrajne oskrbe, priznana ceno paketa storitev, podatke o izvajalcu (kadar se oskrba izvaja v mreži javne službe), ter podatke in veščine za izvajanje oskrbe, če si bo izbral nepoklicnega izvajalca. Če koordinator dolgotrajne oskrbe ne bo uspel sam pripraviti načrta, bo na podlagi zaprosila lahko pridobil mnenje izvedencev drugih strok.

Sedanji dogovor o vrsti in trajanju storitev bo nadomestil Izvedbeni načrt dolgotrajne oskrbe. Prav tako gre za dogovor med uporabnikom in izvajalcem storitev, ki izhaja iz individualnega načrta. Načrt bo vseboval obseg storitev, predviden čas izvedbe, trajanje, lokacijo izvajanja storitev, plačilo storitev, ki jih krije obvezno zavarovanje in druga plačila.

1.4.2. STRATEŠKI DOKUMENTI

Vlada Republike Slovenije je sprejela Strategijo varstva starejših do leta 2010 (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2006). Osnovni namen te strategije je uskladiti in povezati delo pristojnih vladnih resorjev z gospodarstvom in civilnim tretjim sektorjem, tako da se povečata solidarnost in kakovost medčloveškega sožitja med tretjo, srednjo in mlado generacijo in zagotovita kakovostno staranje in oskrba naglo rastočega deleža tretje generacije.

Strategija vsebuje strateške usmeritve po različnih področjih ter smernice za oblikovanje programov za kakovostno staranje in solidarno sožitje med generacijami. En izmed razlogov za sprejem Strategije je naglo naraščanje deleža tretje generacije, zlasti najstarejših, ki potrebujejo veliko nege in oskrbe. Velik problem postaja razpadanje medgeneracijske povezanosti in zmanjševanje solidarnosti med generacijami. Moderna družba iz starosti ustvarja tabu, to pa pomeni stigmatizacijo starih ljudi, posledično njihovo odtujenost in osamljenost. Tako pridemo do naslednjega izhodišča za sprejem strategije: zmanjševanje tradicionalne vloge družine pri skrbi za stare ljudi. Podatki kažejo, da čedalje več ljudi živi samih, svojci iz različnih razlogov nočejo ali ne morejo skrbeti za ostarele člane družine. Zato se povečuje povpraševanje po institucionalni namestitvi starejših. Strategija pa predlaga, da naj se pri oskrbi in negi starih ljudi poišče ravnotežje med družino, socialnimi programi za stare ter nastanitvijo v ustanovah. Taki programi pri nas že obstajajo, in sicer v obliki dnevnega varstva, oskrbovanih stanovanj, nege in pomoči na domu, začasnega varstva ter medgeneracijskega prostovoljstva.

Strategija pa opredeljuje tudi področje dolgotrajne oskrbe. Ta naj bi se uredila z Zakonom o dolgotrajni oskrbi, ki še čaka na potrditev v Državnem zboru. Najpomembnejša novost, ki jo tak zakon uvaja je zavarovanje za dolgotrajno oskrbo, po načelu socialnih zavarovanj.

Med cilje je uvrščeno tudi širjenje kapacitet domskega varstva za stare ljudi, pri tem pa je pomembno, da se vzpostavlja ravnotežje med materialno oskrbo in kakovostnimi medčloveškimi odnosi v ustanovah.

Dotika se tudi področja družine. Pri tej temi sta pomembna dva cilja; izboljšanje pogojev za enakomernejšo porazdelitev skrbi za starejše družinske člane med vse vitalne člane družine ter okrepitev medgeneracijske solidarnosti v družini, družini priskrbeti primerno usposabljanje, krajevne servise pomoči, dnevno in začasno oskrbo starega človeka.

Vendar pa vse to ne bo mogoče, če ne bodo sprejeti ukrepi za fleksibilnejši delovnik, uzakonjenjene pravice do skrajšanega delovnega časa, ne da bi oseba ob tem izgubila socialno varnost.

Nacionalni program socialnega varstva za obdobje 2006 do 2010 (Ur .l. RS, št. 39/2006) med drugim kot cilj opredeljuje podporo družini in socialnim mrežam pri skrbi za osebe, potrebne pomoči. Strategija razvoja Slovenije med ključne razvojne cilje v obdobju 2006 – 2013 uvršča povečanje fleksibilnosti delovnih razmerij in zaposlovanja (delo za krajši čas, delitev delovnega mesta, delo na domu,...) in lažje usklajevanje poklicnega in družinskega življenja. Pomembna je tudi Strategija varstva starejših do leta 2010 (solidarnost, sožitje in kakovostno staranje prebivalstva). Nekateri cilji se dotikajo tudi oskrbe starega človeka v družini in medgeneracijskega sožitja:

- usposabljanje družine s starim človekom in pomoč tej družini,
- ustanavljanje medgeneracijskih središč, ki bi zagotavljali usposabljanje in pomoč družini, dnevno varstvo, pomoč na domu, medgeneracijsko prostovoljstvo, ozaveščanje in usposabljanje krajanov; središče naj bi delovalo interdisciplinarno, ob sodelovanju šolstva, socialnega varstva, zdravstva, kulture ter prostovoljskih in drugih organizacij,
- izboljšanje pogojev za enakomernejšo porazdelitev skrbi za starejše družinske člane med vse vitalne člane družine ter okrepiti medgeneracijsko solidarnost v družini (izobraževanje, javna promocija,...),
- podpiranje sprejema ukrepov za fleksibilnejši delovnik in večji učinek iz naslova pravice do skrajšanega delovnega časa, ne da bi zaposlena oseba izgubila socialno varnost zaradi nujno potrebne oskrbe za ožjega družinskega člana (krajši delovni čas, pravica do plačila za nego,..).

1.4.3. EVROPSKA SOCIALNA LISTINA PRAVIC IN ODGOVORNOSTI STAREJŠIH

Pri vseh fazah socialnega dela v domu upokojencev je potrebno, poleg vseh etičnih načel, spoštovati tudi pravice in odgovornosti starejših, potrebnih dolgotrajne oskrbe. Generalna skupščina AGE Platform Europe, v kateri je združenih več kot 150 organizacij, z več kot 20 milijoni članov iz EU, je leta 2010 sprejela Evropsko Listino pravic in odgovornosti starejših, potrebnih dolgotrajne oskrbe in podpore. Cilj listine ni nadomestiti, temveč dopolniti in podpreti listine in druge ukrepe, ki so že uveljavljeni. Dokument vsebuje deset členov pravic in odgovornosti:

- pravica do dostojanstva, telesnega in duševnega blagostanja, svobode in varnosti,
- pravica do samoodločanja,
- pravica do zasebnosti,
- pravica do kakovostne in prilagojene oskrbe,
- pravica do nepretrgane komunikacije, participacije v družbi in kulturnega udejstvovanja,
- pravica do svobode izražanja, misli in vesti (prepričanje, kultura, religija),
- pravica do paliativne oskrbe in podpore ter spoštovanja in dostojanstva pri umiranju in ob smrti,
- pravica do zadoščenja.

Starim ljudem pa Listina nalaga tudi odgovornosti, da morajo upoštevati pravice in potrebe drugih ljudi, pravice oskrbovalcev in osebja. Pomembna je odgovornost za imenovanje skrbnika, ki bo v imenu starega človeka sprejemal odločitve in ga zastopal v njegovo korist. Pripravil naj bi vnaprejšnja navodila glede svojega zdravja, blagostanja, oskrbe in zdravljenja, pa tudi glede ravnanja s premoženjem in drugimi finančnimi obveznostmi. Glede na zaskrbljujoče naraščanje nasilja nad starimi ni presenetljivo, da so v Listino zapisali tudi dolžnost seznanjanja pristojnih oblasti s primeri zlorabe, trpinčenja ali zanemarjanja, ki ga star človek doživlja ali mu je priča (http://www.age-platform.eu/images/stories/22204_AGE_charte_europeenne_SL_v2.pdf).

1.4.4. INSTITUT DRUŽINSKEGA POMOČNIKA

Temeljno izhodišče politike socialnega varstva je, da je naloga države in lokalnih skupnosti predvsem zagotavljati takšne razmere, ki bodo posameznikom v povezavi z drugimi v družinskem, delovnem in bivalnem okolju omogočali ustvarjalno sodelovanje in uresničevanje njihovih razvojnih možnosti, da bodo s svojo dejavnostjo dosegali tako raven kakovosti življenja, ki bo primerljiva z drugimi v okolju in bo ustrezala merilom človeškega dostojanstva. Kadar si posamezniki ali družine zaradi različnih razlogov socialne varnosti in blagostanja ne morejo zagotoviti sami, so upravičeni do določenih pravic iz socialnega varstva.

Zakon o socialnem varstvu (Ur. l. RS, št. 42/1994 1/1999-ZNIDC, 41/1999, 60/1999, 36/2000-ZPDZC, 54/2000-ZUOPP, 26/2001, 110/2002-ZIRD, 2/2004 (7/2004 popr.), 36/2004, 21/2006, 105/2006, 114/2006-ZUTPG, 3/2007-UPB2 (23/2007 popr., 41/2007), 122/2007, 61/2010- ZSVarPre, 62/2010-ZUPJS) opredeljuje Institut družinskega pomočnika, ki je bil uveden leta 2004. Ta ima pomembno vlogo predvsem pri ohranjanju kakovostne starosti invalidnih oseb. Namenjen je predvsem tistim invalidnim osebam, ki menijo, da jim institucije ne nudijo zadostne intimnosti, individualnosti, solidarnosti, osebne komunikacije, domačnosti in toplote. Zato se iščejo nove oblike skrbi za invalidne osebe (http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/druzinski_pomocnik/).

Družinski pomočnik je oseba, ki invalidni osebi nudi pomoč, ki jo potrebuje. To je lahko oseba, ki ima isto stalno prebivališče kot invalidna oseba, oziroma eden od družinskih članov invalidne osebe (oče, mati, sin, hči, brat, sestra, stric, teta,...). Pod pogoji, ki jih določa zakon, lahko invalid izbere tudi drugo osebo. Družinski pomočnik je lahko le oseba, ki se je odjavila iz evidence brezposelnih oseb, zapustila trg dela ali se zaposlila s krajšim delovnim časom od polnega.

Po podatkih Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve je bilo na dan 2.2.2007 1349 registriranih družinskih pomočnikov. Od tega je bilo 981 (78,8%) družinskih članov invalidne osebe in 264 (21,2%) drugih oseb z istim stalnim prebivališčem (http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/druzinski_pomocnik/).

Naloge družinskega pomočnika so:

- osebna oskrba (pomoč pri opravljanju osnovnih življenjskih potreb, hranjenju, pitju, oblačenju, slačenju, umivanju,...)
- zdravstvena oskrba (sodelovanje z osebnim zdravnikom, skrb za jemanje predpisane terapije, nabava zdravil, organizacija dostopa do zdravstvenih storitev,...)
- socialna oskrba in organiziranje prostočasnih aktivnosti / organiziranje dejavnosti v prostem času, urejanje pošte, informiranje ustanov o stanju in potrebah invalidne osebe, pomoč pri vzpostavljanju in vzdrževanju socialne mreže,..)
- gospodinjstva pomoč (priprava hrane, vzdrževanje čistoče, likanje perila,..)

Pri statusu družinskega pomočnika ne gre za vzpostavitev delovnega razmerja, zato tudi nima pravic iz delovnega razmerja, kot so regres, letni dopust, bolniški dopust in v tem razmerju tudi ni formalnega delodajalca. Vendar pa mu Zakon o socialnem varstvu v 18. členu zagotavlja pravico do delnega plačila za izgubljeni dohodek v višini minimalne plače. Če pa družinski pomočnik ostaja v delovnem razmerju s krajšim delovnim časom od polnega, mu pripada sorazmerni del plačila za izgubljeni prihodek. V času oskrbovanja je pomočnik tudi obvezno pokojninsko zavarovan. Del sredstev se zagotavlja tudi iz naslova dodatka za tujo pomoč in postrežbo.

Sedanji Zakon o socialnem varstvu (Ur. l. RS, št. 42/1994 1/1999-ZNIDC, 41/1999, 60/1999, 36/2000-ZPDZC, 54/2000-ZUOPP, 26/2001, 110/2002-ZIRD, 2/2004 (7/2004 popr.), 36/2004, 21/2006 ,105/2006, 114/2006-ZUTPG, 3/2007-UPB2 (23/2007 popr., 41/2007), 122/2007, 61/2010- ZSVarPre, 62/2010-ZUPJS) bosta nadomestila dva nova zakona, in sicer Zakon o socialno varstveni dejavnosti, ki je še v pripravi ter Zakon o socialno varstvenih prejemkih (Ur. l. s, št. 61/2010), ki se bo začel izvajati julija 2011. Prvi opredeljuje tudi institut osebnega pomočnika, ki bo zamenjal sedanjega družinskega pomočnika. Najpomembnejša sprememba je pravica osebnega pomočnika do počitka, v trajanju 18 dni v koledarskem letu. V času počitka bo imel oskrbovanec pravico do drugih socialno varstvenih storitev, ki se bodo financirale iz proračuna.

Mali (2011: 62) v odzivu na predlog zakona o socialnovarstveni dejavnosti pravi, da »zakon le preimenuje obstoječi institut družinskega pomočnika in poskuša odpraviti nekatere

pomanjkljivosti sedanje zakonodaje«. V nadaljevanju govori o tem, da bo osebni pomočnik fenomen, saj bo ne glede na to, da je dokazano, da stari ljudje ne želijo biti v breme drugim, sploh pa ne domačim, ljudi potisnil v odvisnost od svojcev. »Gre za razmerje delavec – delodajalec, ki pa z vidika dela ne bi bil sporen, če ne bi šlo za delodajalca, ki je družinski član«. (ibid.) Ta delodajalec je zaradi naravnih zakonitosti človeškega življenja dolgoročno dokaj nezanesljiv in ne omogoča dolgotrajne zaposlitve.

Po mojem mnenju je velika pomanjkljivost obstoječe zakonodaje tudi v tem, da ureja le formalne oskrbovalce starih ljudi, to je tiste, ki so izstopili iz trga dela. Pozablja pa na veliko število ljudi, ki negujejo družinske člane kljub temu da so zaposleni, in so praktično brez pravic in posebnih ugodnosti.

1.5. SOCIALNO DELO V DOMU ZA STARE

Osnova socialnega dela s starimi ljudmi je ravnanje po strokovnih konceptih, ki so bili razviti za delo z njimi. Ti so specifična družbena skupina, z lastnostmi in potrebami, ki zahtevajo poseben pristop. Socialni delavci morajo mobilizirati moči in sposobnosti starih ljudi, pri čemer gre za podporo in motivacijo za odkrivanje mehanizmov v človeku za premagovanje težav. Ob odkrivanju lastnih virov moči si stari ljudje lahko ponovno pridobijo sposobnosti, ki so jih izgubili. Predvsem pri socialnem delu v domu za stare je nujno zagotavljati okolje, ki človeka ne bo omejevalo. Ob preselitvi v institucijo je potrebna postopnost in upoštevanje človekovih želja. Osnova dela s starimi ljudmi je etičnost pri delu, kar pomeni obravnavo s spoštovanjem in ohranjanje njihovega dostojanstva. Pri vsem tem pa moramo upoštevati še kulturne razlike in sistemsko perspektivo, ki poudarja pomen interakcij med posameznikom in okoljem, v katerem živi. Socialni delavec mora nujno spodbujati stike in dobre odnose z družino, prijatelji in drugimi člani neformalne socialne mreže starega človeka.

Med pomembne koncepte socialnega dela s starimi uvrščamo tudi partnerstvo, pri katerem strokovnjak in star človek skupaj gradita dober delovni odnos, v katerem so dosledno upoštevane pravice uporabnika. Pri krepitevi moči iščemo v ljudeh tiste vire, ki uporabniku pomagajo pri pridobivanju večjega vpliva nad svojim življenjem. Zagovorništvo pa pomeni zavzemanje za pravice posameznikov ali skupnosti. To se je pri nas najbolj razvilo v

dejavnostih na področju duševnega zdravja, razširilo pa se je na vsa področja dela v socialnem delu (Milošević Arnold 2006). Poleg tega se uporablja tudi skupnostna skrb in skupine za samopomoč, ki so se pri nas najbolj uveljavile prav na področju skrbi za stare ljudi. Barker (v Milošević Arnold 2006: 16) jih definira kot *»prostovoljne skupine, katerih člani imajo iste potrebe ali probleme in se srečujejo skozi daljše obdobje, s ciljem, da bi si dajali podporo, izmenjavali izkušnje in informacije o dejavnostih in virih, ki so se pokazale za koristne pri reševanju njihovih problemov«*.

Zelo pomembna praksa dela s starimi ljudmi je antidiskriminacijska praksa, ki je usmerjena proti predsodkom, negativnemu odnosu in neustrezni obravnavi ljudi glede na njihove značilnosti kot so rasa, spol, religija ali etnična pripadnost. Diskriminacija starih ljudi se imenuje ageizem in kot pravi Barker (v Milošević Arnold 2006: 15) pomeni *»stereotipno obravnavanje in posploševanje značilnosti starih ljudi na osnovi starosti«*.

Socialno delo v domu za stare se deli na tri faze, in sicer na fazo pred prihodom starega človeka v dom, delo socialnega delavca v času bivanja stanovalca v domu in delo ob odhodu stanovalca iz doma. Mali (2008: 83) pravi, da *»so v vsaki fazi naloge socialnega delavca drugačne in specifične, vse pa so medsebojno prepletene in povezane«*.

V prvi fazi zaradi obsega birokracije, ki jo nalaga država, ostane le malo časa za vzpostavljanje dobrega odnosa s stanovalci. Mali (ibid.) pravi, da *»natančno predpisan postopek sprejema v dom močno posega v kreativnost socialnega delavca, ga omejuje pri izražanju specifičnega socialnodelovnega znanja, s tem pa ga oropa strokovnosti«*. Milošević Arnold pravi, da bi moralo postati pravilo, da socialni delavec pred sprejemom obišče uporabnika na domu, v bolnišnici, pri sorodnikih ali znancih. In vendar je ravno zaradi preobremenjenosti s postopki in premajhnega števila socialnih delavcev, to prej izjema kot pravilo. V tej fazi socialni delavec nastopa v dveh protislovnih funkcijah, kot nadzornik in pomočnik (2006: 28).

Prvi stik s socialno službo v domu imajo stari ljudje ponavadi ob vlaganju prošenj za sprejem. To je priložnost, ko socialni delavec seznani starega človeka tudi z drugimi, neinstitucionalnimi možnostmi pomoči. Velikokrat se izkaže, da stari zelo slabo poznajo oblike skrbi, ki so jim na voljo. Takrat socialni delavec nastopa v vlogi informatorja in priskrbovalca (Milošević Arnold 2000: 257). Pred prihodom stanovalca v dom pa socialni

delavec opravlja še druge naloge. Večkrat je potrebno sodelovanje z drugimi strokovnjaki. S Centrom za socialno delo sodeluje, kadar gre za plačilo domskega varstva ali urejanje skrbništva za poseben primer. Z zdravstvenimi in socialnimi delavci iz drugih ustanov sodeluje predvsem, kadar se bodoči stanovalec zdravi v bolnišnici in bo nameščen direktno po izteku bolnišničnega zdravljenja. Socialna delavka v Domu upokojencev Kranj pa veliko sodeluje tudi z vodjo pomoči na domu, saj so pogosto oskrbovalke in vodja tisti, ki se prvi seznani s stiskami ljudi na terenu.

Ob vlaganju prošelj, torej ob prvem stiku s svetovalno službo, svojci večkrat spremljajo uporabnika. Tako je olajšano tudi spoznavanje socialne mreže starostnika, za katere vemo, da se v starosti precej skrčijo. Ob pozornem poslušanju in dobrem poznavanju družinske dinamike, lahko socialni delavec preverja ali je odločitev za odhod v dom samostojna odločitev ali je starostnik v to prisiljen (Milošević Arnold 2004: 14).

Torej, naloge socialnega delavca v tej fazi so odločitev o sprejemu, preverjanje odločitve za sprejem pri starem človeku, vzpostavljanje stika z uporabnikom in njegovimi svojci, informiranje uporabnika o življenju v domu ter zaposlenih o novem stanovalcu. Sklepni del pa je sprejem in namestitev starega človeka v njegovo sobo.

V drugi fazi, ko je star človek že nastanjen v domu, ima socialni delavec nalogo, da zagotovi čimbolj ugodne pogoje za to, da bi se stanovalec čimprej vživel v domske razmere. Vendar mora tudi spodbujati stike z njegovim primarnim okoljem. Vzpostavlja delovni odnos tako s starim človekom kot tudi s svojci. Podpira stanovalca v procesu prilagajanja na življenje v domu in svojce v procesu prilagajanja na novo situacijo. Posreduje v raznih konfliktnih situacijah med stanovalci in stanovalci ter zaposlenimi, razvija prostovoljno delo, sodeluje pri organizaciji prireditev in vodi skupine za samopomoč.

Zadnja faza pa so naloge ob odhodu stanovalca iz doma za stare. Pripravi vse potrebno za odpust nazaj v domače okolje ali pa na komisiji za sprejem in odpust razpravlja o premestitvi starega človeka v drugo institucijo. V primeru smrti stanovalca informira svojce, organizira slovo od pokojnika in morebitno udeležbo na pogrebu, obvešča pristojne službe, uredi oskrbnino. Poleg vsega tega pa ima socialni delavec tudi nalogo povezovanja vseh svetov v domu; stanovalcev, zaposlenih in svet svojcev. Med vsemi tremi ravni v domu je potrebno

vzpostaviti dialog, ki bo varen za vsakogar in v katerem bo možno izraziti tudi nezadovoljstvo, brez strahu, da se bo zaradi tega kvaliteta življenja in dela v domu poslabšala.

Vida Miloševič Arnold (2006: 16) meni, da je »število socialnih delavcev v domovih za stare ljudi, v primerjavi z drugimi profili, skromno. Tudi njihova strokovna vloga v teh institucijah ni najbolje zastavljena, saj ni upoštevano znanje, ki ga imajo za neposredno delo z ljudmi in so preveč obremenjeni z javnimi pooblastili«.

1.6. DOM UPOKOJENCEV KRANJ

Dom upokojencev Kranj je bil uradno ustanovljen leta 1973, kot splošni socialni zavod in s sklepom vlade preoblikovan v javni socialno varstveni zavod. Zakon o socialnem varstvu (Ur. l. RS, št. 3/2007) je v 50. členu določil, da dom za starejše opravlja institucionalno varstvo starejših ter pomoč posamezniku in družini na domu. Dejavnost je usklajena z Uredbo o uvedbi in uporabi klasifikacije dejavnosti (Ur. l. RS, št. 2/2000) in aktom o ustanovitvi (statutom). Lahko pa opravlja tudi gospodarsko dejavnost, če je ta namenjena višji kvaliteti življenja in varstva starejših.

V okviru svoje temeljne dejavnosti dom opravlja te naloge:

- sprejema v stalno, začasno in dnevno oskrbo osebe stare nad 65 let, ki zaradi starosti ali drugih okoliščin ne morejo ali ne želijo živeti sami oz. v družini,
- zagotavlja nastanitev, starosti ustrezno prehrano in zdravstveno nego,
- organizira oblike rehabilitacije, zaposlitve in resocializacije v obliki fizioterapije in delovne terapije,
- zagotavlja druge aktivnosti, ki ustrezajo stanju in potrebam stanovalcev doma,
- opravlja tudi druge naloge po programu socialnega varstva na nivoju lokalne skupnosti in države,
- organizira in izvaja pomoči na domu,
- organizira dostavo hrane,
- omogoča izposajo ortopedskih pripomočkov,
- omogoča pranje in likanje perila.

Stanovalcem je na voljo nastanitev v 211 sobah, od tega je 45 dvoposteljnih, 119 enoposteljnih ter 2 apartmaja. Poleg tega pa ponujajo 7 ležišč za začasno varstvo in 30 mest za dnevno varstvo. Nimajo negovalnega oddelka, vendar se za potrebe zahtevne nege prilagodi stanovalčeva soba takrat in za toliko časa ko le-ta tako oskrbo potrebuje. Stanovalci, ki zaradi starostne demence potrebujejo posebno nego in oskrbo, so nameščeni na varovanem oddelku, kjer je prostora za 21 uporabnikov.

Na dan 31.12. 2010 je bilo nastanjenih 211 starih ljudi, kar pomeni, da so bile kapacitete 100% zasedene. 85% vseh stanovalcev je občanov mestne občine Kranj. Zaradi prostorske stiske in doge čakalne vrste za sprejem, sprejemajo le še občane Kranja, Šenčurja in Cerklj.

Tabela 1:Število stanovalcev glede na občino stalnega bivališča

OBCINA	ŠT. STANOVALCEV
Kranj	180
Naklo	3
Šenčur	15
Cerklje	2
Jezersko	2
Domžale	1
Radovljica	1
Tržič	1
Ljubljana	4
Gorenja vas - Poljane	1
Medvode	1
SKUPAJ	211

Vir: Poročilo o delu Doma upokojencev Kranj za leto 2010

ZAČASNA NAMESTITEV

V začasno obliko namestitve lahko sprejmejo 7 uporabnikov, namestitev pa lahko traja največ tri mesece. Za to obliko namestitve se uporabniki odločajo zaradi:

- odsotnosti svojcev zaradi dopusta,
- bližine svojcev,
- spoznavanje oskrbe v Domu, kot izkušnje za stalni sprejem,
- po končanem bolnišničnem zdravljenju.

Zaradi nizke umrljivosti in malo novo sprejetih so s to obliko varstva, v kombinaciji z ostalimi storitvami, oskrbovali veliko uporabnikov, ki brez pomoči ne morejo bivati v domačem okolju. Ta oblika namestitve reši marsikatero stisko, tako uporabnikov kot njihovih svojcev. Med uporabniki vlada veliko zanimanje za to varstvo, zato so kapacitete za poletni čas rezervirane že pozimi.

Tabela 2: Uporabniki začasne namestitve glede na vrsto prihoda in odhoda

	ŠTEVILO
Prišli	53
Odšli	42
Umrli	2
SKUPAJ	97

Vir: Poročilo o delu Doma upokoencev Kranj za leto 2010

DNEVNO VARSTVO

Po Pravilniku o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev (Ur.l. RS, št. 2/1998, 61/1998, 19/1999, 127/2003, 125/2004, 120/2005, 90/2008, 45/2010) gre za obliko institucionalnega varstva, namenjena posameznikom, ki še ne potrebujejo celodnevne stacionarne oskrbe, ampak potrebujejo pomoč, nadzor ali organizirano obliko bivanja le za določeno število ur dnevno. Dejavnost dopolnjuje in razbremenjuje družinsko oskrbo ter podaljšuje bivanje v lastnih domovih.

Uporabnikom so na voljo prehrana, družabne aktivnosti ob strokovnem vodstvu osebja, vključevanje v skupinske dejavnosti in storitve zdravstvene nege.

Tabela 3: Uporabniki dnevnega varstva glede na vrsto prihoda in odhoda

	ŠTEVILO 2010	STRUKTRURA 2010 (%)	ŠTEVILO 2009	STRUKTURA 2009 (%)
Prišli	53	55	30	45
Odšli	42	43	34	51
Umrli	2	2	2	4
SKUPAJ	97	100	66	100

Vir: Poročilo o delu Doma upokojencev Kranj za leto 2010

V primerjavi z letom 2009 se je število uporabnikov povečalo za 10 odstotkov. To kaže na to, da med uporabniki in njihovimi svojci narašča zanimanje za to vrsto storitve. Gre za obliko institucionalnega varstva, ki omogoča razbremenitev svojcev, pripravo starega človeka na življenje v domu, hkrati pa omogoča, da uporabnik čim dlje ostaja v svojem domačem okolju.

POMOČ NA DOMU

Gre za socialnovarstveno storitev, ko jo kot javno službo po pogodbi izvaja Dom upokojencev Kranj, zagotavlja in financira pa jo Mestna občina Kranj. Po 15. členu Zakona o socialnem varstvu (Ur. l. RS, št 42/1994 1/1999-ZNIDC, 41/1999, 60/1999, 36/2000-ZPDZC, 54/2000-ZUOPP, 26/2001, 110/2002-ZIRD, 2/2004 (7/2004 popr.), 36/2004, 21/2006 ,105/2006, 114/2006-ZUTPG, 3/2007-UPB2 (23/2007 popr., 41/2007), 122/2007, 61/2010- ZSVarPre, 62/2010-ZUPJS) pomoč družini na domu obsega socialno oskrbo upravičenca v primeru invalidnosti, starosti ter v drugih primerih, ko socialna oskrba na domu lahko nadomesti institucionalno varstvo.

Po Pravilniku o standardih in normativih socialno varstvenih storitev (Ur. l. RS, št 2/1998, 61/1998, 19/1999, 127/2003, 125/2004, 120/2005 , 90/2008, 45/2010) so upravičenci do pomoči na domu :

- osebe, stare nad 65 let, ki zaradi starosti ali pojavov, ki spremljajo starost, niso sposobne za popolnoma samostojno življenje,
- osebe s statusom invalida,
- kronično bolni in osebe z dolgotrajnimi okvarami zdravja, ki nimajo priznanega statusa invalida, pa so po oceni pristojnega Centra za socialno delo brez občasne pomoči druge osebe, nesposobne za samostojno življenje,
- hudo bolni otrok ali otrok s težko motnjo v telesnem ali težko in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, ki ni vključen v organizirane oblike varstva.

V okviru pomoči oskrbovalke izvajajo naslednje storitve:

- pomoč pri temeljnih dnevnih opravilih,
- gospodinjsko pomoč,
- pomoč pri ohranjanju socialnih stikov.

V letu 2010 je pomoč na domu koristilo 271 uporabnikov, kar je za 7,11% več kot v letu 2008 (253). Prvič je za pomoč zaprosilo 124 uporabnikov, pri 109 so zaključili z izvajanjem storitev iz različnih vzrokov (smrt, njihova želja, sprejem v institucionalno varstvo).

Tabela 4: Primerjava opravljenih obiskov v letih 2009 in 2010

Občina	ŠTEVILO OBISKOV (2009)	ŠTEVILO OBISKOV (2010)
Kranj	38.786	42.795
Naklo	2.618	2.176
Šenčur	2663	2.087
SKUPAJ	44.067	47.058

Vir: Poročilo o delu Doma upokojencev Kranj za leto 2010

Iz tabele je razvidno, da je bilo v letu 2010 opravljenih 6,79% več obiskov na domu kot v letu 2009, kar pa je predvsem posledica racionalizacije storitev pri posameznem upravičencu.

RAZVOZ KOSIL

Priprava kosila predstavlja za marsikateriga starega človeka veliko težavo, prav tako za njegove svojce. Dostava kosil poteka s pomočjo oskrbovalk in pogodbenega raznašalca. Uporabniki kosilo naročijo v socialni službi doma, kar velikokrat predstavlja prvi stik socialnega delavca s starim človekom.

Tabela 5: Dostava kosil v letih 2009 in 2010

NAČIN DOSTAVE	ŠT. OBROKOV (2009)	ŠT. OBROKOV (2010)
Po raznašalcu	36604	38500
Po oskrbovalki	8015	11045
SKUPAJ	44619	49545

Vir: Poročilo o delu Doma upokojencev Kranj za leto 2010

Iz tabele je razvidno, da je bilo v letu 2010 dostavljenih 4926 kosil več. Od tega 1896 po raznašalcu in 3030 po oskrbovalkah. Iz teh podatkov lahko sklepamo, da se je povečalo število uporabnikov pomoči na domu, ki poleg nege potrebujejo tudi pripravljeno kosilo.

1.6.1. PROBLEMATIKA DOLGE ČAKALNE VRSTE ZA SPREJEM V DUK

Po podatkih Skupnosti socialnih zavodov Slovenije, na dan 7.5.2011 čaka na sprejem v Dom upokojencev Kranj 763 ljudi. (http://prosnje.ssz-slo.si/SSZSHtmlPregledi/pregled_cakajocih.aspx) Podatek je lahko zavajajoč, saj ne obstajajo podatki o tem, v koliko različnih domov je bila posamezna prošnja za sprejem v dom vložena. Stanje se je malo izboljšalo po tem, ko so leta 2009 odprli Dom starejših občanov v Naklem, ki je dislocirana enota Doma starejših občanov Preddvor. Od takrat v Duk sprejemajo le še občane Kranja, Šenčurja in Cerkelj.

Eden izmed razlogov za tako dolgo čakalno vrsto je neenakomerna porazdeljenost kapacitet. Na Severovzhodu Slovenije imamo že presežke kapacitete, medtem, ko je v osrednji Sloveniji še vedno premalo zmogljivosti. Zato so se ljudje s hudimi stiskami prisiljeni odločati za namestitev na drugem delu države, ponavadi na Štajerskem ali v Prekmurju. Za sprejem v dom na drugem koncu države se navadno odločajo po zaključenem zdravljenju, kadar ljudje res niso več sposobni samostojnega življenja. Mnogi tako v oddaljenih domovih čakajo na premestitev v dom, ki je bližji njihovemu domačemu kraju.

Namestitev v kraju, ki je oddaljen od kraja bivanja, pomeni problem tako za svojce kot za starega človeka. Za prve je to lahko velik finančni zalogaj, za starega pa pomeni odtujitev od svojcev in prilagajanje na povsem novo okolje. O tem piše tudi Mali (2006: 22), in meni, da je »zlasti problematično začetno obdobje prilagajanja na nov način življenja, saj poteka preko različnih procedur, ki so dejansko rituali, usmerjeni v degradacijo uporabnika«.

Socialni delavci se soočajo s stiskami uporabnikov in njihovih svojcev. Ko ni možnosti za takojšen sprejem, jim predlagajo formalne oblike pomoči, kot sta dnevno in začasno varstvo. Vendar pa to lahko vpliva tudi na odnos med socialnim delavcem, uporabnikom in njegovimi svojci. Tudi Milošević Arnold (2006: 29) opozarja, da je »negativna odločitev oziroma zavrnitev sprejema, ki je glede na pomanjkanje zmogljivosti domov, iz objektivnih razlogov pogosta, kakor tudi čakalne dobe za sprejem, ne dajejo vzpodbudnih temeljev za kasnejše sodelovanje s socialno delavko, ko je stanovalec v dom vendarle sprejet.«

Tako stanje je delno tudi posledica tega, da sistem ni usmerjen v deinstitutionalizacijo, temveč še vedno velja mnenje, da je za starega najboljša možna rešitev namestitev v zavodu. Mali (2009: 59) pravi, da je »eden ključnih problemov, ki se kaže že dalj časa in zavira razvoj skrbi za stare, pomanjkanje skupnostnih oblik skrbi in pretirana institucionalizacija.«

Mali (2011: 61) meni, »da bi bilo potrebno velike institucije zmanjšati, spodbuditi reorganizacijo velikih domov v manjše bivalne enote ali celo razvoj novih bivalnih oblik za stare ljudi, če želimo slediti zadovoljevanju potreb stanovalcev.«

Socialni delavec mora pred sprejemom preverjati ali je odločitev za sprejem v dom resnično lastna želja starega človeka, ali pa mu je morda vsiljena. Mali (2008: 85) pravi, da »je odhod v dom rešitev, ki jo kot rešitev iz stiske pogosto vidijo svojci, ne pa star človek sam«. To odločitev mora preverjati v dogovarjanju s starim človekom in njegovimi svojci.

Poleg počasnega sproščanja kapacitet je razlog za dolgo čakalno vrsto tudi v odklanjanju namestitve s strani starega, ko je na vrsti za sprejem. Po 15. členu Pravilnika o postopkih pri uveljavljanju pravice do institucionalnega varstva se po enem letu mirovanja prošnje, ta uvrsti na zadnje mesto čakalne vrste.

Po mojem mnenju gre za začarani krog, saj mnogi vlagajo prošnje za sprejem »za vsak slučaj«, če bi nujno potrebovali namestitev. Ivajnsič (1999: 51) pravi, »njihovo zdravstveno stanje se ponavadi do sprejema spremeni in ga »pod nujno« sprejmemo v dom, kjer koli je postelja, in ne v enoposteljno ali dvoposteljno sobo, kakor si je mogoče želel.«

V spodnji tabeli je prikazano število evidentiranih prošenj za sprejem v Dom upokojencev Kranj v štirih letih.

Tabela 6: evidentirane prošnje za sprejem v letih 2007, 2008, 2009 in 2010

	2007	2008	2009	2010
nerešene prošnje	301	326	272	292
umaknili prošnjo	7	5	4	3
umrli	17	23	11	12
SKUPAJ	325	354	287	307

Vir: Poročilo o delu Doma upokojencev Kranj za leto 2010

1.7. DOBRE PRAKSE POMOČI OSKRBOVALCEM V DRŽAVAH EVROPSKE UNIJE

V večini držav članic Evropske unije se zavedajo pomena pomoči oskrbovalcem starih ljudi. Skrbijo za fizično, psihično, denarno pomoč ter za ugodnosti na področju delovnih razmerij in poklicnega življenja. Hvalič Touzery (2007b: 39) pravi, da »je v mnogih evropskih državah za družinske oskrbovalce dobro poskrbljeno, ne samo z informiranjem, ampak tudi s praktičnim

usposabljanjem v oskrbovanju. Poleg nudenja informacij glede oskrbovanja, pa oskrbovalce tudi podučijo, kako naj zaščitijo svoje fizično in psihično zdravje.«

Na Nizozemskem obstajajo organizacije, ki organizirajo skupne dopuste za oskrbovalce in oskrbovane osebe. V času dopusta prevzame oskrbo formalni oskrbovalec ali prostovoljec. Specializirane potovalne agencije za oskrbo in dopust imajo v svoji ponudbi posebne hotele, v katerih bivajo stari ljudje in v tem času prejemajo enako oskrbo kot doma. Oskrbovalcem so namenjeni tudi vikendi za oskrbovalce, ko v hotelu preživijo vikend z drugimi oskrbovalci. Organizirane imajo tudi Podporne centre za oskrbovalce, kjer poleg nasvetov dobijo tudi socialno in čustveno oporo. Posebnost Nizozemskega sistema je izvajanje POM metode, katere namen je preprečiti, da bi bilo oskrbovanje preveč obremenjujoče in da bi vplivalo na blaginjo oskrbovalcev.

Češka v okviru projekta »*varstvo babic*« ponuja možnost začasnega oddiha oskrbovalcem na domu (Hvalič Touzery 2007b: 36) starega človek. Švedska kot primer države z izrazito razvito državo blaginje je uvedla »*odprte centre*«, kar lahko star človek uporablja tudi samo nekaj ur. Cilj teh centrov je ponuditi oskrbovalcem pomoč, dostopno 24 ur na dan. Začasna oskrba se lahko kombinira z »počitkom čez vikend«, v okviru katerega je oskrbovalcem na voljo bivanje v toplicah, kjer se lahko sprostijo. Poleg denarne pomoči, začasne oskrbe na domu, dnevnega varstva, skupin za samopomoč oskrbovalcev in svetovanja so uvedli »svetovalca za oskrbovalce«, ki je koordinator stikov med formalnimi službami in oskrbovalci (Johansson 2004 v op.cit 2007: 37) V okviru Listine o dopustu za oskrbo imajo osebe, ki so mlajše od 67 let in so zaposlene, pravico do 60 dni plačanega dopusta za oskrbovanje umirajočega družinskega člana.

V Franciji se mi zdi še posebej zanimiva »oskrbniška družina«, ko družina ali oseba, ki živi sama, ponudi nastanitev in oskrbo od ene do največ trem osebam, starim 60 let ali več, ali pa starejšim od 18 let, s težavami v duševnem in telesnem razvoju. Oskrbovalci prejemajo mesečno plačo, plačujejo socialne prispevke in imajo pravico do dopusta. Ta model je še posebej razvit v vaseh, ki so premajhne, da bi zgradili dom za stare ljudi. Vendar pa več lokalnih oblasti nasprotuje tej obliki bivanja in oskrbe in se raje odločajo za gradnjo običajnih domov za stare ljudi. Obstaja pa tudi več organizacij, ki ponujajo svetovanje in informacije neformalnim oskrbovalcem ter dostop do različnih storitev. Po vsej državi so razširjeni tudi

lokalni centri za gerontološke informacije in koordinacijo (Jani – le Bris 2004 op.cit 2007b: 38).

V Avstriji so vpeljali dva zanimiva projekta. Prvi se imenuje »Nastanitev v zameno za pomoč«, ko stari ljudje, ki so potrebni oskrbe, zagotovijo študentom sobo v zameno za njihovo pomoč. V drugem projektu pa star človek živi na kmetiji, skupaj z družino, ki ima v lasti kmetijo. Oseba, ki bo starega človeka oskrbovala mora najprej pridobiti certifikat za oskrbo starih ljudi. Drugi pogoj za to pa je, da kmetija ni glavni vir zaslužka družine. Hvalič Touzery (op.cit: 37) pravi, da »sta ti dve obliki dobra alternativa namestitvi v domu za stare ljudi. Za to si prizadevamo tudi v Sloveniji, kjer pa so takšne oskrbniške družine še v zametkih.«

Vse več pozornosti namenjajo tudi usklajevanju dela in družinske oskrbe prek politik kot so dopust za oskrbovanje, zmanjšanje delovnih ur in pravica do vrnitve nazaj v službo, vendar Hvalič Touzery pravi, da »so dejansko takšna družinam prijazna podjetja redka.«

Na Irskem je organizacija Caring for Carers ustanovila Kliniko za oskrbovalce, ki zadovoljuje njihove potrebe, se ukvarja s problemom izolacije in promovira socialno vključenost. McMahon in Barron opisujeta integrirane pakete oskrbe družinskih oskrbovalcev, ter forum in platformo za družinske oskrbovalce in začasno oskrbo (op.cit. 2007b: 39).

Na Malti pa Karitas Malta nudi informacije in usposabljanje. Troisi in Formosa pravita, da je to sestavljeno iz sedmih predavanj, katerih cilj je podpora oskrbovalcem, zmanjšanje stresne situacije, izboljšanje komunikacije in svetovanje za bolj učinkovito oskrbovanje (ibid).

Iz dobrih praks nekaterih držav Evropske unije se lahko veliko naučimo in jih uporabimo kot smernice za oblikovanje novih programov za stare ljudi in neformalne oskrbovalce, ki jim zagotavljajo oskrbo. Problem predstavlja tudi financiranje takih inovativnih podpornih rešitev za oskrbovalce. Hvalič Touzery (op.cit.: 47) pravi, da »so številne države, za ljudi, odvisne od pomoči drugih, vpeljale javno financirano plačilo v obliki podpor ali nadomestil za dolgotrajno nego. Ta so lahko plačana neposredno družinskim oskrbovalcem ali pa stari osebi, ki naj bi potem plačala osebi, ki ji zagotavlja oskrbo. V nekaterih primerih pa omogočajo države obe možnosti.«

2. PROBLEM

Za raziskavo sem se odločila, ker sem se med svojim praktičnim delom srečala s problemom dolge čakalne vrste za sprejem v dom. Hkrati sem spoznavala stiske svojcev in starih, ki jih ta problem prinese. Stari ljudje ne želijo biti v breme svojcem, vendar jim, zaradi dolgega čakanja na sprejem v dom, ne preostane nič drugega. Za raziskavo, ki vključuje tudi svojce, sem se odločila zato, ker zaradi slabo razvitih oblik pomoči, še vedno prevladuje oskrba v družini.

Zanimalo me je, koliko in kakšno pomoč nudijo staremu družinskemu članu, ter kako sami doživljajo to pomoč. Z raziskavo želim odgovoriti na naslednja vprašanja:

- iz kakšni vzrokov so se odločili za oskrbo,
- kateri problemi spremljajo oskrbo,
- kakšne vrste pomoči bi si želeli ob tem,
- kako oskrbovanje vpliva na njihovo poklicno življenje, in kako le-tega usklajujejo z zasebnim.

Odločila sem se za raziskavo med starimi ljudmi, ki so že vložili prošnjo za sprejem v institucionalno varstvo. Želim odgovoriti na naslednja vprašanja:

- kaj je bil razlog za vložitev prošnje za sprejem v dom,
 - kako stari ljudje doživljajo oskrbo v družini,
 - kako doživljajo odnos z oskrbovalcem.
- .

3. METODOLOGIJA

3.1. VRSTA RAZISKAVE

Raziskava je kvalitativna (vsebinska) in poizvedovalna (eksplorativna).

Kvalitativna je raziskava, pri kateri sestavljajo osnovno izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, besedni opisi ali pripovedi. Gradivo je obdelano na besedni način, brez uporabe merskih postopkov. Prvo načelo kvalitativne metodologije je, naj raziskovalec prisluhne ljudem, ki jih raziskuje in naj raziskuje tudi to, kar je pomembno z vidika raziskovanih.

Raziskovalec skuša identificirati konstrukcije sveta različnih udeležencev in ugotoviti podobnosti in razlike med njimi, da bi skupaj z ljudmi rekonstruiral, to je v skupnem jeziku izrazil sporazumno sliko tistega sveta. Izid raziskovalčevega prizadevanja ni zgolj spoznanje, ampak nova, drugačna konstrukcija stvarnosti. Pri raziskovanju uporablja hermenevitični pristop, to je razumevanje konstrukcij sveta drugih ljudi in tolmačenja njihovih konstrukcij. Namen take raziskave ni priti do enostavnih splošnoveljavnih zakonitosti ampak do zapletenih opisov različnih konstruiranih stvarnosti.

3.2. SPREMENLJIVKE

Ker v kvalitativni raziskavi spremenljivk ni, sem le okvirno določila najpomembnejše teme. Kasneje med obdelavo empiričnega gradiva so se pokazale naslednje relevantne teme:

Stari ljudje:

- vzrok za vlaganje prošenj za sprejem v dom,
- mnenje o institucionalnem varstvu,
- neformalna pomoč, ki jo potrebuje in dobi v družini,
- formalne oblike pomoči
- odnos z oskrbovalci.

Oskrbovalci:

- vzrok za oskrbo starih članov družine,
- doživljanje oskrbe,
- pomoč, ki jo ima pri oskrbi,
- usklajevanje oskrbe s poklicnim in družinskim življenjem,
- posluževanje formalnih oblik pomoči,
- predlogi.

3.3. POPULACIJA IN VZOREC

Populacija oskrbovalci: vsi oskrbovalci oseb starejših od 65. let v Mestni občini Kranj, čigar starši ali svojci, ki jih oskrbujejo so vložili prošnjo za sprejem v Dom upokojencev Kranj.

Vzorec oskrbovalci: osem oskrbovalcev, med temi je šest žensk in dva moška. V času opravljanja intervjuja (marec, april, maj 2011) so bili stari od 46 do 75 let. Med ženskami je ena žena, ena snaha in 4 hčere. Med moškimi gre za enega sina ter enega zakonskega partnerja. Oskrbujejo osebe, stare med 75 in 90 let. Šest jih je v rednem delovnem razmerju, dva v pokoju, ena ženska pa je gospodinja. Gre le za priložnostni vzorec.

Populacija stari ljudje: vsi starejši od 65 let, ki so kadarkoli vložili prošnjo za sprejem v Dom upokojencev Kranj in jih oskrbujejo svojci.

Vzorec stari ljudje : osem starih ljudi, ki so vložili prošnjo za sprejem v Dom upokojencev Kranj in jih oskrbujejo svojci. Med njimi so trije moški in pet žensk, stari so od 73 do 81 let.

3.4. MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV

Merska instrumenta sta dva vprašalnika, en za stare ljudi v domači oskrbi, drugi za oskrbovalce. Prvi ima šest vprašanj odprtega tipa in dva vprašanja zaprtega tipa, ki sem jih sestavila sama. Zaprta vprašanja se nanašata na spol in starost osebe. Odprta vprašanja pa so

naslednja: *Ali imate vloženo prošnjo za sprejem v dom za stare?, Kdaj ste jo vložili?, Zakaj ste se odločili, da jo vložite?, Ali živite sami ali s svojci?, Ali potrebujete kakšno pomoč? Kdo vam pomaga in kako?, Kako bi ocenili odnos z osebo, ki vas oskrbuje?, Ali se je zaradi oskrbovanja kaj spremenil?, Ali poznate dodatne storitve DUK? Začasno, dnevno varstvo, pomoč na domu, razvoz kosil? Ali se jih poslužujete?.*

Vprašalnik za oskrbovalce ima deset vprašanj, od tega dva vprašanja zaprtega tipa (o starosti in poklicnem statusu) in osem vprašanj odprtega tipa: *Koga oskrbujete? Koliko je ta oseba stara?, Koliko ur na teden jo oskrbujete?, Kakšno pomoč ji nudite?, S kakšnim razlogom ste se odločila za oskrbovanje?, Kako vi doživljate oskrbo? Vas to izčrpava, omejuje? Ali vam kdo pri tem pomaga?, Kako usklajujete oskrbovanje s poklicnim delom? Ali imate pri tem kakšne probleme?, Ali poznate dodatne storitve Doma upokojencev Kranj (začasno, dnevno varstvo, pomoč na domu, razvoz kosil)? Ali se jih poslužujete?, Imate kakšen predlog, kako bi vam država lahko olajšala oskrbovanje? Potrebujete pomoč pri tem? Kakšno pomoč si želite.*

3.5. ZBIRANJE PODATKOV

Vse intervjuje sem opravila osebno, v aprilu, maju in juniju 2011. Večino tistih s svojci sem opravila v socialni službi Doma upokojencev Kranj, ko so vlagali prošnje za sprejem v imenu svojih sorodnikov. Vprašalnice s starimi sem opravila pri njih doma. Odgovore sem si zapisovala, nato pa sem jih pretipkala. Posamezni intervju je trajal okoli dvajset minut.

Prednost takega načina zbiranja podatkov je v tem, da sem dobila dober vpogled v življenje ljudi, prišla sem do velike količine podatkov. V primerih, ko sem se z ljudmi pogovarjala v domačem okolju, je zbiranje podatkov potekalo lažje, saj so se sogovorniki bolj sprostiti in mi tudi zaupali več stvari. Slabost zbiranja podatkov v pisarni Doma upokojencev Kranj je bila v tem, da ni bilo popolnega miru, pa tudi z odgovori so bili bolj skopi.

3.6. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Analizo empiričnega gradiva sem opravila s kvalitativno analizo. V nadaljevanju prikazujem postopek obdelave gradiva.

a) izbor relevantnih delov besedila in določitev enot kodiranja

Najprej sem iz zapisanih intervjujev izpisala najpomembnejše izjave.

Primer:

Mislim, da mora vsak skrbeti za svoje starše, ko so stari in bolni. Ona je prej skrbela zame, zdaj pa jaz zanjo. Tako je to. Pa pravijo tudi, da kakor sam delaš s starši, tako bodo tvoji otroci s tabo. Mama ima samo mene, oče je umrl pred petimi leti, jaz sem edinka, tako da niti ni nikogar drugega

b) kodiranje izjav

Najprej sem za vsakega sogovornika oblikovala tabelo, kamor sem vnesla izbrane teme pogovora. Kasneje sem vsaki izjavi pripisala vsebinsko pripadajoče pojme.

Tabela 7: primer vsebinskega kodiranja (stari ljudje)

Ženska, 81 let

Zaporedna št.	IZJAVA	POJEM
61	Težko skrbim zase.	Vzrok za vložitev prošnje za sprejem
62	Rada bi bila v čakalni vrsti, če ne bom mogla več skrbeti zase.	Vzrok za vložitev prošnje za sprejem
63	Glede na to, kako dolgo se čaka za sprejem, mi je žal, da nisem že prej vložila prošnje.	Mnenje o institucionalnem varstvu
64	Sama živim v stanovanju.	Bivalne razmere
65	Pomagata mi sin in snaha.	Oseba, ki ji pomaga

Table 8: primer vsebinskega kodiranja (oskrbovalci)

Ženska, 52 let, zaposlena

Zaporedna št.	IZJAVA	POJEM
---------------	--------	-------

01	...90 let staro mamó.	Razmerje do oskrbovanca
02	...približno tri ure na dan. Med vikendi si vzamem več časa.	Čas, namenjen oskrbi
03	Umivam jo, ji pripravim zdravila, pospravim stanovanje,. Vidim pa, da ji največ pomeni, ko si vzamem čas in se samo pogovarjava.	Pomoč, ki jo nudi
04	Mislim, da mora vsak skrbeti za svoje starše, ko so stari in bolni.	Mnenje o oskrbi starega človeka
05	Včasih imam res vsega dovolj, vendar nimam kaj	Vdanost v usodo

c) ureditev izjav po kodah in združevanje v kategorije

Posamezne izjave, ki so se ujemale glede na vsebinske sklope, sem združila v kategorije in jih razvrstila glede na že prej določene teme in nato v podteme.

Tabela 9: primer ureditev izjav po kodah in združevanje v kategorije (stari ljudje)

ODNOS Z OSKRBOVALCI
C. Dober odnos z oskrbovalcem
09 Prideta me pogledati skoraj vsak dan, drugače se pa slišimo
13 Všeč mi je, da nista pozabili name
14 Imamo dober odnos
33 S sinom in snaho se dobro razumemo
55 Vnukinja vedno sama vidi, kaj je treba narediti, nikoli je ni treba za nič prositi
72 S sinom imava že od nekdaj dober odnos
100 Z otroki sem v dobrem odnosu
115 Z otroci se dobro razumemo, čeprav se ne vidimo tako pogosto kot bi hoteli

Table 10: Primer ureditev izjav po kodah in združevanje v kategorije (osebe, ki oskrbujejo starega človeka)

TEŽAVE PRI OSKRBI
A. Fizični napor
07 Včasih mi je težko tudi fizično, ker me boli hrbtenica.
26 Vedno bolj sem utrujena.
42 Seveda sem včasih utrujena, ker nisem več mlada. Najhuje je, ko zbolim še jaz, takrat je res malo težje.
45 Včasih je treba moža tudi dvigovati, in to mi povzroča vedno hujše bolečine, vse težje ga dvigujem.

75 Izčrpava pa me bolj fizično kot psihično.
88 Jaz sem tudi že star in nisem več tako pri močeh kot včasih.
105 Opažam pa, da je sestra vedno bolj utrujena, zdi se mi da bo kmalu zbolela še ona.
B. Težave zaradi zdravstvenega stanja starega človeka
21 Odkar je vse bolj izgubljena je to postalo nevzdržno.
23 Kadar je polna luna, so noči še posebej nevzdržne, ker ne more spati in hodi po hiši in ropota.
18 Šok je, ko človeka odpustijo iz bolnice domov, ti pa si kar naenkrat postavljen pred dejstvo, da moraš poskrbeti za težkega bolnika.

d) definiranje pojmov

Združevanje pojmov v isti vsebinski sklop, oziroma v iste skupine in kategorije, je predstavljajo temelj za oblikovanje pojmov.

Definicija pojma »odnos z oskrbovalcem« je glede na podkategorije razcepljen na več delov, predstavljena v nadaljevanju. Posamezne dele definicije utemeljujem z izjavami sogovornikov.

Primer:

Odnos z oskrbovalcem

Dober odnos z oskrbovalcem; kadar imajo stari ljudje pogoste stike z oskrbovalci in nimajo občutka, da so ti pozabili nanje. Dejavnik, ki je ključen za definiranje odnosa kot dobrega je tudi ta, da oskrbovalcev ni potrebno prositi za pomoč.

Slab odnos z oskrbovalcem; ko imajo občutek, da oskrbovalci ravnaajo z njimi kot z otroki in mislijo, da najbolje vedo, kaj je dobro zanje. Odnos je opisan kot slab, ker so ostali družinski člani užaljeni zaradi nemoči starega družinskega člana, saj ta ne more več sodelovati pri domačih opravilih. Odnos med oskrbovalcem in starim človekom je slab tudi zaradi prostorske stiske.

4. REZULTATI

4.1. STARI LJUDJE

4.1.1. INSTITUCIONALNO VARSTVO

V največji meri stari ljudje vlagajo prošnje za sprejem v dom *»za vsak slučaj, če ne bi zmogli sami poskrbeti zase«*. Zanimivo se mi zdi, da sta le dva izmed sogovornikov dejala, sta vložila prošnjo, ker ne želita biti odvisna od otrok, (*»Ko bom potreboval stalno pomoč, ne želim biti v breme otrokom«* in *»Hočem sama poskrbeti zase, ne pa viseti na otrocih«*), saj sem take razloge velikokrat slišala med praktičnim delom v Domu upokojencev Kranj. Prav nasprotno pa je ena od sogovornic prošnjo vložila, da bi lahko prišla v dom, če bi se ji zdravje poslabšalo in otroci ne bi mogli več skrbeti zanjo.

Med razlogi za vložitev je tudi dolga čakalna vrsta za sprejem. V medijih se o tej problematiki veliko govori in to povzroča, da se uporabniki prej odločijo za vlogo. To potrjuje izjava 81 letne gospe, ki pravi: *»Sploh nisem nikoli premišljevala o tem, da bi šla v dom, zato se tudi nisem zanimala za take stvari. Potem pa sem po televiziji videla, ko so govorili o čakalnih vrstah, pa sem si rekla, da je zadnji čas da se vpišem.«*

V nekaterih primerih pa že poslabšano zdravstveno stanje vpliva na odločitev za vložitev prošnje. Problem je, ker takrat stari ljudje pričakujejo, da se bodo lahko takoj preselili v dom. Vendar jim na žalost takrat socialna delavka lahko ponudi le dodatne, formalne oblike pomoči, ki jih ponuja dom. Tako so mi sogovorniki povedali, da so prošnjo vložili, ker niso vedno mlajši, ker *»težko hodim in vem da bom moral v dom, ker ne bom mogel sam skrbeti zase«* in ker *»težko skrbim zase«*.

Dva sogovornika sta povedala, da je na odločitev za vpis v čakalno vrsto za sprejem vplivalo tudi mnenje svojcev. Prvi pravi, da *»sin mi je že dolgo govoril naj se vpišem v dom, pa ga nisem poslušal«*. V drugem primeru pa *»sin pravi, da je že čas, ker nikoli ne veš, kaj se zgodi«*. V takih primerih mora socialni delavec pravilno reagirati in nastopiti kot zagovornik starega človeka. Odločitev za odhod v dom je odločitev, ki zelo vpliva na življenje starega

človeka, pogosto pa prinese s seboj tudi nemalo stresa. Upoštevati je treba svobodno voljo posameznika in verjeti, da je vsak sposoben sam odločati o svojem življenju.

V enem primeru sogovornica obžaluje, da ni že prej vložila prošnje (*»Glede na to, kako dolgo se čaka za sprejem, mi je žal, da nisem že prej vložila prošnje«*). Stari ljudje pričakujejo, da bo za vsakogar mesto v domu, ko bo on to potreboval. En sogovornik pa pravi, da *»Preden bo prosto mesto v domu, mene ne bo več«*. V nadaljevanju mi je tudi povedal: *»Če imaš nizko pokojnino, si v vsakem primeru v breme otrokom. Če si doma, morajo skrbeti zate, če si reven in v domu, pa plačevati«*. Tako, da sklepam da gre v tem primeru za nek splošni odpor do institucionalnega varstva.

Na pozitivno mnenje o institucionalnem varstvu vplivajo tudi izkušnje svojcev in prijateljev s pozitivno izkušnjo. *»Moja žena je bila nekaj mesecev pred smrtjo v domu v Preddvoru in je bila zadovoljna. Sploh ni tako grozno, kakor nekateri govorijo«*.

Starim ljudem je pomembna varnost, ki jo nudi institucionalno varstvo. Pod pojmom varnosti si predstavljajo redne tople obroke, zdravstveno in socialno varstvo (*»Dom ti nudi neko varnost, ki je pomembna, ko si star«*). *»Tam dobro poskrbijo zate, za nič ti ni treba skrbeti«* je izjava vdovca, ki živi sam in mu pomagata dve hčeri.

Opažam, da so stari ljudje raje oskrbovani od ljudi, ki so za to plačani in usposobljeni. *»Nimam nobenega odpora do tega, da bi šla v dom, ker so tam ljudje, ki poskrbijo zate, ostalo je pa tako, kakor si sam narediš.«*

Drugim pa preselitev v dom pomeni tudi širitev socialnih mrež, saj so v domačem okolju osamljeni. *»V domu bom imela tudi več družbe, kot sedaj doma«*, je povedala ženska, ki se je z možem preselila na vas, ki je precej oddaljena od mesta, kjer živijo njeni otroci in prijatelji. Prijatelji, ki si jih je pridobila v kraju, kjer živi sedaj, so že pokojni ali pa so se preselili v dom za stare. Zato ji selitev v institucionalno varstvo predstavlja možnost za več stikov z znanci in otroki. (*»Drugače bi pa šla v dom, ker imam v Kranju dosti znancev, pa še otroci bi bili bližje meni«*).

Zasledila sem tudi odpor do institucionalnega varstva. Navsezadnje gre za pomemben korak v življenju in marsikomu pomeni zadnjo postajo v življenju. »*Ampak veste, jaz ne bom šla nikamor, bom kar doma umrla*« je izjava sogovornice, ki to potrjuje. Glede na to, da prevladuje mnenje, da stari ne želijo biti v breme otrokom, je zanimiva izjava »*Dokler so pri nas vsi zdravi in lahko tudi meni pomagajo, ne grem nikamor*«. Torej je med starimi ljudmi prisotno tudi mnenje, da je dolžnost članov družine oskrba starih in bolnih. Pri tem gre za mnenje, da je dolžnost otrok, da poskrbijo za starega človeka, ne da ga »odložijo« v institucijo.

Stalno bivanje v domu je zadnji izhod, ko je star človek že toliko onemogel, da je popolnoma odvisen od drugih. V moji raziskavi to potrdi tudi izjava »*Sicer mi ni do tega, da grem tja, ampak če bom zbolela ne bom mogla biti doma*«.

Pod to točko pa lahko uvrstim tudi finančno nedostopnost institucionalnega varstva. Moški, ki živi v isti hiši z ženo in otroki, misli, da je »*dom za tiste, ki imajo dovolj denarja,/.../ nekateri celo prodajo hišo, da bi šli lahko v dom*«. Dejstvo je, da domsko varstvo predstavlja finančno breme čedalje več starim. Po zakonu so razliko med ceno oskrbe in pokojnino starega človeka dolžni plačevati otroci. Tukaj gre zopet za začarani krog; človek ni v breme otrokom v smislu oskrbe, ampak po finančni plati (»*Če imaš nizko pokojnino, si v vsakem primeru v breme otrokom. Če si doma, morajo skrbeti zate, če si reven in v domu, pa plačevati*«). Pri sogovorniku, ki ima dovolj visoko pokojnino, je bilo čutiti olajšanje, ker bo finančno neodvisen od otrok: »*Imava dovolj pokojnine, da si bova lahko sama plačevala, tako, da otrokom ne bo treba nič skrbeti za naju*«.

4.1.2. FORMALNE OBLIKE POMOČI (ZAČASNO VARSTVO, DNEVNO VARSTVO, POMOČ NA DOMU, RAZVOZ KOSIL)

Le en sogovornik ni seznanjen s storitvami, ki jih ponuja DUK, ker nikoli ni imel potrebe po tem, da bi jih koristil (»*Ne poznam, ker se nisem nikoli zanimal za to*«). Ostali pa storitve poznajo, saj jih bodisi uporabljajo (»*Poznam vse to. Lansko poletje so mi iz Doma vozili kosilo, ko sta bili obe hčeri na dopustu.*«), ali pa so zanje izvedeli od znancev (»*Poznam, moja sosedka je v začasnem varstvu*«). Največ starih ljudi pa se s storitvami seznani, ko v dom vložijo prošnjo za sprejem, ob razgovoru s socialno delavko. (»*Zdaj, ko ste*

mi vi povedala, poznam, prej pa nisem«, »Pravite, da lahko pridem v dom tudi samo začasno. No, morda pa bo to prišlo v poštev zame«).

Samo dva sogovornika že uporabljata formalne oblike pomoči, in sicer oba razvoz kosil na dom. En moški pa je to storitev koristil medtem, ko sta bili hčeri na dopustu, kar pomeni, da razvoz kosil, podobno kot začasno varstvo, svojcem, ki oskrbujejo starega človeka, omogoča, da si lahko privoščijo oddih od oskrbe.

Če bi potrebovali več pomoči v domačem okolju, bi se dva sogovornika odločila za pomoč na domu (*»Če bova jaz ali žena potrebovala več pomoči, pa se bova odločila za pomoč na domu«).* Starim ljudem se zdi pomoč na domu primerna za tiste, ki so že zelo odvisni od tuje pomoči in jim predstavlja zadnjo fazo pred odhodom v dom (*»Pomoč na domu pa je dobra stvar, za tiste, ki nimajo sorodnikov ali pa težko skrbijo zanje«).* Dve sogovornici pa bi se odločili za dostavo kosila (*»Mislim, da bo kmalu treba nekaj narediti glede kuhanja in dostava na dom je dobra rešitev«, »Jaz sem že malo razmišljala o tem, da bi mi vozili kosila«).*

Nihče pa se ne bi odločil za dnevno varstvo, dobila sem celo odgovor, kjer prevladuje izrazito negativno mnenje o tej obliki skrbi za stare ljudi. (*»V dnevno varstvo ne bi hodil, ker se mi zdi kot vrtec«).* Sklepam, da gre pri tej izjavi za pomanjkljivo seznanjenost s to obliko pomoči in da je zavajajoče tudi ime, ki spominja na institucionalno varstvo otrok.

Med razlogi, zaradi katerih bi stari začeli uporabljati te storitve, je tudi razbremenitev otrok, saj je en sogovornik dejal, *»Ta pomoč se mi zdi dobra, ker bodo otroci manj obremenjeni, midva pa bova dobila strokovno pomoč.«* Sicer pa so razlogi, zaradi katerih bi začeli uporabljati te storitve, podobni kot pri vzrokih za vložitev prošnje za sprejem v dom (zdravstvene težave, preobremenjenost otrok, težave pri vsakodnevni opraviilih).

Formalne oblike pomoči so nekaterim sogovornikom nedostopne. V enem primeru gre za finančno nedostopnost (*»Poznam, ampak mi je predrago«).* V drugem primeru pa gre za to, da v kraju, kjer oseba živi ni nobenih skupnostnih oblik pomoči starim ljudem. (*»Razvoz kosil bi bila dobra rešitev, ampak na žalost ne vozijo do naju«).* V mestih je za take potrebe dobro

poskrbljeno, periferija pa je v tem smislu še slabo razvita. Zato se ljudje zanašajo na sosedsko in družinsko pomoč.

Presenetilo me je, da je sogovornica zadovoljna s ceno (*»Tudi cenovno se mi vse to zdi dokaj ugodno, ker sem se pozanimala v domu«*) saj sem večkrat slišala, da si stari ljudje tega ne morejo privoščiti prav zaradi cen storitev. Seveda pa je to subjektivna ocena vsakega posameznika.

»Sicer pa mislim, da imamo dovolj možnosti, če sami ne moremo več skrbeti zase« je izjava, ki izraža zadovoljstvo s ponudbo storitev, ki so na voljo starim ljudem.

Ena sogovornica je zaradi zdravstvenih težav vložila prošnjo za sprejem v začasno varstvo. Po odpustu iz bolnice je zanjo doma skrbel ostareli mož, ki ima že sam starostne zdravstvene težave. Ko pa se je sprostilo prosto mesto in bi lahko tri mesece preživela v začasnem varstvu, si je premislila. Pravi, da *»Klicali so me, da je prosto mesto v začasnem varstvu, ampak sem odklonila. Bilo je poletje in mi je bilo že zato težko v dom. Pa tudi takrat sem bila že malo bolj zdrava, zato nisem šla«*. Socialna delavka v domu pravi, da je primerov, ko ljudje odklonijo prosto mesto, kar veliko. Sicer je to pogostejše ko gre za stalno namestitve. Med poletjem je pojav še pogostejši, ker je ljudem bivanje doma takrat lažje. Ni potrebno skrbeti za kurjavo, dnevi so daljši in vse to vpliva na take odločitve.

4.1.3. NEFORMALNA POMOČ

Med mojimi sogovorniki je bilo največ takih, ki potrebujejo pomoč v gospodinjstvu. Tukaj gre predvsem za kuhanje, pospravljanje in likanje perila. Glede kuhanja se vsak znajde po svoje, v največ primerih pa je tako, da oskrbovalci skuhamo vnaprej in si stari samo pogrevajo obroke.

Zaradi različnih zdravstvenih težav prihaja do težav tudi pri nakupovanju živil, tako je ena sogovornica povedala, da *»Največ mi pomeni, če mi kdo prinese iz trgovine, ker sama ne morem veliko nositi. Enkrat na mesec me sin pelje v trgovino in takrat kupim malo več.«*

Oviro predstavlja tudi ogrevanje med zimo. Ena sogovornica živi v stanovanju, kjer se ogreva na drva. Živi v bloku, drva pa ima shranjena v kleti. Ker sama ne more ponje, ji pri tem

pomaga sin. (*»Ogrevam se na drva, ki jih imam v kleti. Sama jih ne morem prinesiti v stanovanje, zato mi to naredi sin. Pride vsake dva dni, prinese gor drva in potem si jaz sama zakurim«*).

Med sogovorniki ni bilo takih, ki bi potrebovali stalno zdravstveno nego in oskrbo. Malo več zdravstvene nege je bilo zaslediti le v odgovoru osemdesetletnega moškega, ki pravi, da *»Po operaciji težko hodim, imam hude bolečine. Rana se mi dolgo ni zacelila, ker sem tudi sladkorni bolnik. Včasih rabim pomoč pri oblačenju in slačenju ter umivanju. Poleg tega imam težave z uhajanjem urina. Največ mi pomaga žena, ko pa me je treba kam peljati ali pa premikati, pa tudi sin«*.

Potreba po pomoči je odvisna od trenutnega počutja ljudi, ki potrebujejo oskrbo. Tako ne morem trditi, da določen sogovornik ves čas potrebuje le eno vrsto pomoči, ampak se ta spreminja. To dokazujeta naslednji izjavi : *»Če imam dober dan, vse sama naredim.«* ter *»Ko sem bolna, potrebujem kar dosti pomoči. Bilo je že tako hudo, da mi je mož pomagal pri umivanju in oblačenju. Če se dobro počutim pa zase lahko sama poskrbim«*. To dokazuje tudi naslednja izjava: *»Pri meni je vse odvisno od dneva. Če imam dober dan, lahko vse sama pospravim, skuham pa še psa malo ven spustim. Če pa imam slab dan, je pa grozno«*. Torej gre pri teh treh sogovornicah za osebe, ki ne potrebujejo vsakodneвне pomoči. Izmed osmih sogovornikov je bil le en tak, ki potrebuje vsakodnevno nego in oskrbo.

Med pomoč pa uvrščajo tudi druženje in klepet, ne zgolj delo. Zanimivo je, da tudi socialne in družabne aktivnosti po njihovem mnenju spadajo pod pojem pomoči. Ponavadi pa jim to pomeni več kot vsa opravljena gospodinjska dela. (*»Ni pomoč samo kuhanje in pospravljanje, ampak tudi druženje. Midva nimava več veliko družbe, zato sva vsakega obiska vesela.«*, *»Veliko mi pomeni tudi, če kdo pride k meni na kavo, da malo poklepetamo«*).

Svojci jih vzamejo tudi s seboj na izlete ali kosilo. To staremu človeku pomeni popestritev, ki je dobra preventiva pred malodušjem in depresijo, če so si dnevi preveč enaki. O tem sta mi pripovedovala dva sogovornika; *»Večkrat me vzameta s sabo na izlet, da nisem samo doma.«*, *»Ko je lepo vreme pa me tudi vzameta s sabo na kakšen kratek izlet ali pa gremo na kosilo.«*

Na stara leta se tudi socialne mreže krčijo, zato so pogosto oskrbovalci edina družba starih – *»Prej sem imela v bloku prijateljico, ki je nedolgo nazaj umrla. Vsak dan sva skupaj spili kavo in malo poklepetali. Tako, da je sedaj edina družba, ki jo imam, sin, ki pride približno trikrat na teden za dve uri«.*

Če povzamem, lahko rečem, da moji sogovorniki še ne potrebujejo dolgotrajne zdravstvene oskrbe v družini. Gre pa za potrebe po pomoči v gospodinjstvu ter zadovoljevanju socialnih potreb.

Izkazalo se je, da največ oskrbe starim ljudem zagotavljajo otroci. V treh primerih stari živijo skupaj s partnerjem in otroci v isti hiši, v takem primeru je skrb porazdeljena med partnerja in otroke. V enem primeru sogovornica živi s sinom, ki ji pomaga, občasno pa ji priskoči na pomoč tudi sosed. V primeru zakonskega para, kjer sta oba potrebna pomoči, pa poleg otrok pomoč nudi tudi vnukinja.

Med neformalnimi oskrbovalci starih ljudi je največ žensk. V moji raziskavi gre za eno ženo, štiri hčere in tri snahe, ki pa niso glavne nosilke oskrbe, temveč pomagajo svojim partnerjem pri oskrbi. Tako je sogovornik, ki živi v hiši skupaj z ženo ter sinom in njegovo družino, opisal pomoč, ki jo nudi snaha: *»Pomaga pa nama tudi snaha, predvsem s kuhanjem in pospravljanjem. Zdaj je ostala brez službe in ima več časa. Tako, da kar skupaj pojemo kosilo. Ona ne je sama, pa še ženi ni treba kuhati«.*

4.1.4. ODNOS Z OSKRBOVALCI

Stari ljudje definirajo odnos z oskrbovalcem kot dober, kadar imajo pogoste stike in nimajo občutka, da so jih bližnji »pozabili«. (*»Všeč mi je, da me prideta večkrat pogledat, da nista pozabili name. Rekel bi, da imamo dober odnos«*). En sogovornik ceni, da si otroci vzamejo čas zanj, čeprav imajo dovolj svojih obveznosti (*»Čeprav imata obe svoje otroke, me prideta pogledat skoraj vsak dan. Če pa ne prideta k meni, se slišimo po telefonu«*).

Pod pojmom dober odnos z oskrbovalcem si predstavljajo tudi to, da le teh ni potrebno prositi za vsako stvar, da je oskrbovalec dovzeten za pomoč, ki jo star človek potrebuje. (*»Ona sama vid, i kdaj potrebujeva pomoč, tako, da ni treba veliko prositi, kar je zelo dobro.«, »Res je prijazna punca, nikoli je ni treba nič prositi. Vedno sama vid, kaj je treba narediti, tako da je ni treba za vsako stvar prositi«*).

Ena od sogovornic je definirala odnos kot dober, čeprav zaradi oddaljenosti nimajo zelo pogostih stikov. (*»Z otroci se dobro razumemo, čeprav se ne vidimo tako pogosto kot bi hoteli. Kar nekaj vožnje je do naju, delovniki otrok pa so dolgi«*).

Ostali pa niso točno definirali, zakaj vidijo odnos kot dober; *»Lahko bi rekla, da sem z otroci v dobrem odnosu, vsaj jaz tako vidim«, »S sinom imava že od nekdaj dober odnos«, »S sinom in snaho se pa kar dobro razumemo«* , ...

Oskrba lahko pozitivno vpliva na odnose. Ljudje več časa preživijo skupaj, zato se vezi med njimi okrepijo. Devetinsedemdeset letni moški, ki živi skupaj z ženo in ga oskrbujeta sin in hči, pravi, da: *»Ja, predvsem odnos otrok z mano. Jaz sem vedno veliko delal, malo sem bil doma in se jima nisem veliko posvečal. Žena je bil za vse sama, zato ima ona z njima čisto drugačen odnos kot jaz. Zdaj smo več skupaj, tudi pogovarjamo se o stvareh, o katerih se prej nismo. Zato moram reči, da se je naš odnos izboljšal. Na žalost se je to zgodilo šele sedaj, ko potrebujem pomoč, ampak boljše pozno kot nikoli«*.

Ženska, ki živi sama z možem, ki jo tudi oskrbuje, navaja, da se sedaj bolje razumeta z možem. Izboljšanje odnosa pripisuje temu, da sta ostala sama in imata malo družbe.

»Z možem se sedaj razumeva boljše kot kadarkoli prej. Celo življenje sva se vedno nekaj pričkala, zdaj pa se boljše razumeva. Tukaj imava samo en drugega, cele dneve sva sama, zato bi se nama zmešalo, če bi se samo prepirala,./../ Si pa nikoli ne bi mislila, da bova zdaj v boljših odnosih. Mislim, da se ja malo ustrašil, da bo ostal sam, ko sem bila na zdravljenju v bolnici«.

Pet sogovornikov je navedlo, da se odnosi zaradi oskrbe poslabšajo, torej se je moja teza o tej temi potrdila.

Odnosi se poslabšajo, ker si stari ljudje ne želi biti v breme otrokom. Negativen dejavnik je tudi to, da mora prositi za pomoč, zaradi česar se počuti ponižanega. (*»Mogoče se je malo spremenilo, ker meni ni prijetno vedno za nekaj prositi«*). Stari ljudje to, da ne želijo prositi za pomoč, opravičujejo tako, da so otroci zelo zaposleni, da imajo svoje družine in jih prav zaradi tega ne želijo obremenjevati še s svojimi potrebami.

Sogovorniki navajajo, da otroci včasih mislijo, da bolje vedo kaj je dobro zanje, kot pa oni sami. O tem sta mi govorila dva človeka, moški in ženska. Oba živita sama, oskrbujejo pa ju hčere. Tako je moški povedal: *»Včasih imam občutek, da mislita, da bolje vesta kaj je dobro zame kot pa jaz sam, in to mi gre na živce. Bilo je obdobje, ko sem se bolj slabo počutil, takrat sta z mano delali kot z otrokom. Pa sem jima kar povedal, da tako to ne gre in da mi glava še vedno dobro dela.«*

V drugem primeru pa gre za to, da je gospa še zelo samostojna, želi si neodvisnosti in svobodnega odločanja o sebi. Odkar je ovdovela si je oblikovala svoj način življenja, ki ji popolnoma ustreza. Ko je ostala sama v stanovanju, je hčera mislila, da bo zanjo najboljše, če bi mama živela pri njej. Sogovornica je prepričana, da bi se v primeru njene popolne odvisnosti odnosi zelo poslabšali. Zato se je tudi odločila, da bo v tem primeru raje koristila institucionalno varstvo kot pa bila v oskrbi hčere. Gospa je povedala: *»Ko se nisem želela preseliti k hčeri, je bilo malo napeto, ker me nikakor ni razumela. Ampak potem je videla, da mi res ni do tega, in se je sprijaznila. Če bi bila zelo bolna in bi potrebovala stalno pomoč, bi mi bilo neprijetno in mislim, da bi kmalu prišlo do kakšnega prepira«*.

»Z ženo se kar pogosto skregava, ker sva se včasih že sita. Prej sva lahko vsaj kam šla, zdaj sva privezana na dom. Jaz sem do nedavnega še vozil avto, zdaj pa mi to dela težave. Meni je tudi neprijetno biti odvisen od nje, zato sem včasih siten in pride do prepira. Ampak nimam kaj, kdo pa bo skrbel zame.« je izjava osemdesetletnega moškega, ki ga v največji meri oskrbuje žena. V tem primeru pa sogovornik navaja, da so se odnosi z oskrbovalko poslabšali, ker sta zaradi njegovega poslabšanega zdravstvenega stanja manj mobilna, privezana na dom.

V naslednjem primeru so se po mnenju sogovornice odnosi poslabšali, ker družini ni več sposobna nuditi gospodinjske pomoči. Poleg tega pa pravi tudi, da ne želi prositi za pomoč, ker ima občutek, da je oskrbovalcu v breme.

»Vsi so bili zmeraj navajeni, da jim skuham, operem in zlikam. Zdaj pa tega ne morem več in imam občutek, da so užaljeni zaradi tega. Sina tudi nočem vsak dan za kaj prositi, ker imam občutek, da mu je malo odveč.«

Sogovornica, ki živi sama, je izrazila željo po samostojnosti (*»Hočem sama poskrbeti zase, ne pa viseti na otrocih. Jaz rabim svojo svobodo«*). To je povedala tudi otrokom, ki pa so bili zelo nerazumevajoči in v začetku niso spoštovali njene želje.

Za dva stara človeka skrbita njuna ostarela partnerja, v enem primeru gre za ženo, v drugem za moža. Največji problem je tem, da sta tudi sama že stara in potrebna pomoči. (*»Problem je, ker tudi mož ni več zdrav in vse težje skrbi zame, zato me skrbi, kako bo, ko bova oba obležala.«*). Tudi osemdesetletni možki navaja isti problem njegove oskrbovalke: *»Največ mi pomaga žena,..., ampak tudi žena ni več mlada in zdrava in včasih še zase težko poskrbi«*.

V prvem primeru partner oskrbovanke večinoma sam skrbi za ženo, le med vikendi mu pomagata hči in sin. V drugem primeru ima žena oskrbovanca podporo pri sinu in snahi, kar je lažje, ker živijo v istem gospodinjstvu.

4.2. NEFORMALNI OSKRBOVALCI STARIH LJUDI

Moji sogovorniki v treh primerih oskrbujejo mamo, v dveh očeta, v enem taščo, v dveh pa zakonskega partnerja.

Tisti oskrbovalci, ki živijo v istem gospodinjstvu s starim človekom, ki potrebuje oskrbo, porabijo več časa za oskrbo, kot tisti, ki ne živijo skupaj z njim. V primeru skupnega življenja oskrba ponavadi traja večino časa, ki ga preživijo doma. *»Težko rečem točno koliko ur, ker to traja cel dan. Mama živi z nami v hiši, tako da sem ji cel dan na razpolago«* , je povedala 46 letna ženska, ki ni zaposlena in skrbi za taščo. (*»Živimo skupaj, tako da je večina mojega prostega časa namenjena njemu.«*)

Ko človeka oskrbuje partner, ki je že v pokoju, oskrba ponavadi traja cel dan oziroma se prepleta z ostalimi vsakodnevnimi dejavnostmi in opravili. Pri taki vrsti pomoči oskrbovalec tudi težko natančno pove, koliko časa na dan nameni oskrbi. 76-letna upokojenka, ki oskrbuje

moža, pravi, *»Pomagam vedno, ko potrebuje pomoč. Ponavadi se začne že zjutraj, pri osebni higieni in konča zvečer, ko mu pomagam v posteljo«*. Drugi sogovornik, 79-letni moški, ki oskrbuje ženo, opisuje podobno situacijo. Količina pomoči pa je odvisna tudi od zdravstvenega stanja oskrbovanke (*»Včasih več, včasih pa manj, odvisno kako se počuti. Ko je slaba, sem cel dan ob njej. Ko se počuti bolje, grem pa tudi okoli hiše kaj narediti, ker se takrat uredi sama.«*).

Ostali sogovorniki, ki pa ne živijo v istem gospodinjstvu s starim človekom, namenijo oskrbi v povprečju dve uri na dan, število ur se razlikuje od potrebe po oskrbi in časa, ki ga imajo na voljo (*»To mi vzame približno tri ure na dan. Med vikendi si vzamem več časa«, »Ne morem reči točno, ampak mislim da okoli 15 ur tedensko. Včasih več, včasih manj, odvisno od njegovega zdravja«*).

V primeru, da imajo pomoč pri oskrbi, se število ur oskrbe zmanjša, saj se skrb porazdeli med več oskrbovalcev (*»Pri njej sem približno štiri ure med tednom, med vikendi pa več. Imam še dve sestre, tako da si skrb razdelimo, kakor ima katera čas.«*).

Poleg gospodinjskih opravil (kuhanje, pospravljanje, likanje,...) oskrbovalci skrbijo za prevoze na preglede k zdravniku, skrbijo, da stari ljudje ob pravem času vzamejo zdravila, skrbijo za zalogo zdravil in podobno. Tukaj navajam le nekaj izjav oskrbovalcev, ki opisujejo pomoč: *»Zjutraj ji pripravim zajtrk, potem ji pomagam, da se obleče, ker ji to že dela probleme. Če je ne nadziram, pomeša vsa oblačila. Potem ji skuham kosilo, pripravljam ji zdravila, če je treba jo peljem k zdravniku«, »Pomagam ji pri pospravljanju, pozimi ji prinesem drva in zakurim, če je potrebno. Urejam ji vse stvari v zdravstvu, jo vozim na preglede. Dvigam njeno pokojnino, če ona ni pri močeh. Kakšen mesec ji grem plačat položnice. K sreči je še dovolj pri močeh, da kakšne posebne zdravstvene oskrbe ne potrebuje.«*

V enem primeru je sogovornica opisovala administrativno pomoč očetu. Šlo je za to, da je oče živel na Hrvaškem. S hčerko sta se dogovorila, da se bo preselil k njej v Slovenijo, kjer bo skrbela zanj, zato mu je morala urediti državljanstvo. Torej pri oskrbi ne gre samo za osebno in zdravstveno nego, temveč tudi za pomoč pri birokratskih zadevah. (*»Pred dvema letoma sem mu tudi urejala državljanstvo, ker se je preselil iz Hrvaške k meni«*).

4.2.1. RAZLOG ZA ODLOČITEV ZA OSKRBOVANJE

Vzroke za oskrbovanje starega človeka lahko razdelim v pet kategorij. Za to se odločijo zaradi občutka dolžnosti (*»Za pomoč svojemu možu, ko je star in bolan, se ne odločiš, ampak je to moja dolžnost. Dokler sem sama dokaj zdrava, mu z veseljem pomagam«*, *»Mislim, da mora vsak skrbeti za svoje starše, ko so stari in bolni. Ona je prej skrbela zame, zdaj pa jaz zanjo«*.) ali iz čustvenih razlogov:

Pogosto na to odločitev vpliva to, da so edini, ki lahko pomagajo staremu družinskemu članu. (*»Mama ima samo mene, oče je umrl pred petimi leti, jaz sem edinka, tako da niti ni nikogar drugega«*, *»Nisem se odločila, ampak to moram delati,..., zato, ker sem cel dan doma je vsa skrb padla name.«*, *»Mama ima samo mene, brat že dolgo živi v tujini, oče pa je umrl. Tako da ni nikogar drugega, ki bi ji pomagal«*.)

Razlog za oskrbo je lahko tudi dogovor med oskrbovalcem in starim človekom ali med več družinskimi člani. (*»Oče je na Hrvaškem živel sam, v stari hiši. Tam razen sosedov ni imel nikogar. Dogovorila sva se, da se je preselil k meni v Slovenijo in bom tukaj jaz skrbela zanj«*, *»S sestrama smo se dogovorile, da bomo skupaj skrbele za mamo«*).

Med razlogi je bilo navedeno tudi to, da raje sami pomagajo staremu družinskemu članu kot pa da bi se ta moral preseliti v institucionalno varstvo. (*»Za stalno v dom je ne bi dali, ker je tako rada doma, kjer je navajena. Sicer smo vložili prošnjo, ampak to je bolj tako, za vsak slučaj, če se bo stanje res poslabšalo«*, *»Ne želim ga dati v dom, dokler se nekako še prebija sama. Če bi šla v dom, bi šla oba skupaj«*).

Čeprav sem vzroke razdelila v kategorije, lahko rečem, da se med seboj prepletajo. Pri ženi, ki oskrbuje moža, lahko vzrok umestim tako v oskrbo zaradi občutka dolžnosti kot v oskrbo zaradi čustvenih razlogov. Tudi pri oskrbi v primeru, ko star človek nima nikogar drugega, gre lahko tako za čustvene vzroke kot za občutek dolžnosti.

Pri otrocih, ki oskrbujejo starše, gre predvsem za občutek dolžnosti, ker so starši v prvih letih njihovega življenja skrbeli zanje. Poleg tega ena oskrbovalka govori o tem, da verjame v

učinek dobrega zgleda: *»Pa pravijo tudi, da kakor sam delaš s starši, tako bodo tvoji otroci s tabo«.*

4.2.2. NEFORMALNA POMOČ PRI OSKRBI STAREGA ČLOVEKA

Oskrbovalci opisujejo različne težave pri oskrbi. Največ je fizičnega napora zaradi dvigovanja težkih bremen (*»Včasih je treba moža tudi dvigovati, in to mi povzroča vedno hujše bolečine, vse težje ga dvigujem«, »Včasih mi je težko tudi fizično, ker me boli hrbtenica«*) in splošne utrujenosti ; *»Vedno bolj sem utrujena«, »Opažam pa, da je sestra vedno bolj utrujena, zdi se mi, da bo kmalu zbolela še ona«.*

Dva oskrbovalca pa opisujeta težave pri oskrbi zaradi lastne starosti. (*»Seveda sem včasih utrujena, ker nisem več mlada. Najhuje je, ko zbolim še jaz, takrat je res malo težje«, »Jaz sem tudi že star in nisem več tako pri močeh kot včasih«*)

Težave pri oskrbi se pojavljajo tudi zaradi zdravstvenega stanja starega človeka. Ženska, ki oskrbuje taščo z demenco, pravi, da vedno težje za vse poskrbi sama. Tašča je postala begava, nemirna in kadar je polna luna, ponoči ne spi. Oskrbovalka stanje opisuje kot nevzdržno. (*»Odkar je vse bolj izgubljena, je to postalo nevzdržno«*).

Težave pa oskrbovalcem povzroča tudi prehitro odpuščanje iz bolnišnic, oziroma jih nihče ne pripravi na oskrbo težkega bolnika. Sicer imajo bolnišnice tudi negovalne oddelke, vendar so potrebe po teh velike. Tako starega človeka tam obdržijo samo za kratek čas in ga nato odpustijo v domačo oskrbo ali pa institucionalno varstvo. Svojci so na to nepripravljeni in se lahko znajdejo v hudih stiskah. Sogovornica, ki oskrbuje mamo, je povedala *»največji šok je, ko človeka odpustijo iz bolnice domov, ti pa si kar naenkrat postavljen pred dejstvo, da moraš poskrbeti za težkega bolnika«.*

Sogovorniki omenjajo tudi čustveni napor pri oskrbi (*»Kadar je res slaba nas ne spozna. To je naporno predvsem v čustvenem smislu, ker je boleče, da se te lastna mama ne spomni«*) in premalo podpore s strani družine.

Naslednja pogosta težava je preobremenjenost. En sogovornik je sicer govoril o preobremenjenosti hčere, ki mu je pomagala pri oskrbi žene. Oskrbovalka, ki si oskrbo deli s sestro, pa pravi, *»Če bi sama skrbela zanj, si težko predstavljam kako bi to izpeljala«*. Brezposelna oskrbovalka pa je preveč obremenjena, ker mora doma skrbeti za kmetijo in hkrati še za taščo, in pravi, *»Včasih imam res vsega dovolj in ne vem več kje se me glava drži«*.

Nekateri oskrbovalci se vdajo v usodo in niti ne želijo govoriti o težavah, ki jih imajo pri oskrbi. (*»Včasih imam res vsega dovolj, vendar nimam kaj«, »Sprijaznila sem s stanjem takšnim kot je. Če bom tarnala, ne bo nič pomagalo«*).

Neformalno pomoč pri oskrbi sogovorniki dobijo v družini. V največ primerih gre za brate/sestre ter partnerje.

V dveh primerih, ko oskrbovalca oskrbujeta partnerja, ki sta tudi sama stara, pa pomagajo otroci in vnuki (*»Med vikendi pride hči z vnuki in nama pomagajo pospravljati, naredijo kaj na vrtu, likajo in obešajo perilo, hči skuha za naslednji teden«, »Ampak imava sina in hčerko, ki nama kar dobro pomagata Tudi vnuki so že dovolj veliki in nama pridejo pomagati.«*) Partnerji potrebujejo največ pomoči pri oskrbi, vendar zanjo najtežje prosijo. Razlog je v tem, da ne želijo biti v breme otrokom in vnukom. Ena sogovornica to opravičuje s tem, da so otroci tako ali tako preveč zaposleni in jih ne bi rada še sama obremenjevala; *»Ampak meni ni prijetno prositi otrok za pomoč, ker je danes tempo že tako dovolj hud, da jima nočem biti še jaz v nadlogo«*.

Ena oskrbovalka je povedala, da bi raje uporabila formalno obliko pomoči, kot pa za pomoč prosila hčerko: *»Mogoče bom razmislila le o dostavi kosil, ker včasih pa res že težko skuham, hčerko mi je pa odveč prosit.«*

Žene pomagajo svojim možem pri gospodinjski pomoči starim ljudem, gre predvsem za kuhanje in pospravljanje (*»Pomagata mi žena in sin. Žena velikokrat skuha kosilo tudi za mamo, ali pa skuha večjo količino«*). Možje pa pomagajo ženam pri težjih opravilih, ki jih same ne zmorejo, na primer pri skrbi za kurjavo; *»Takrat mi pomaga mož, pa pozimi prinaša drva iz kleti, in podobna težja opravila, ki jih jaz ne zmorem«*.

S pomočjo so bile najbolj zadovoljne oskrbovalke, ki si pomoč delijo s sestrami. (*»Srečo imam tudi, da se s sestro lahko uskladi. Dogovorjeni sva, da se pri očetu izmenjujemo. Ko ima ona več časa, je ona pri njem in obratno«*, *»S sestrama se dokaj dobro dogovarjamo glede skrbi za mamo. Dobro da smo tri, da se lahko uskladimo, kdaj bo šla katera na dopust«*).

Snaha, ki oskrbuje 86-letno taščo z demenco, dobi najmanj pomoči pri oskrbi. Tašča ima sicer tri otroke, vendar je vsa skrb padla nanjo, ker živita v istem gospodinjstvu. Povedala je, da si želi več pomoči s strani taščinih otrok: *»Pri skrbi imam malo pomoči, ker se hčeri ne zmenita preveč za mamo. Obe mislita, da je samoumevno, da bom jaz skrbela zanje, ker živimo skupaj. Namesto, da bi mi pomagali, me samo kritizirata«* Moja sogovornica ni zaposlena, vendar skrbi doma za kmetijo. Oskrba jo zelo obremenjuje, saj se tudi taščino zdravstveno stanje poslabšuje. Poleg večje količine pomoči si želi, da bi družina bolj cenila njeno delo. Ta oskrbovalka je kot predlog za pomoč pri oskrbi navedla da si želi več pomoči in podpore v družini: *»Več pomoči bi potrebovala od sorodnikov, predvsem od svakinj bi pričakovala več pomoči. Predvsem pa bi rada, da bi družina znala ceniti mojo skrb in pomoč tašči. Želim pa si tudi več časa zase in malo dopusta«*.

Neformalno pomoč pa oskrbovalci dobijo tudi pri sosedih. Šlo je za sogovornika, ki živi na vasi in skrbi za ženo. Sicer ne dobi pomoči direktno pri oskrbi, ampak si med seboj pomagajo pri težjih opravilih, na primer pri pripravljanju drv. (*»Pomagamo si tudi med sosedi. Vsi smo že starejši in potrebujemo kakšno pomoč. Predvsem pri pripravljanju drv si pomagamo med sabo.«*)

4.2.3. USKLAJEVANJE POKLICNEGA IN DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA Z OSKRBO

Večina oskrbovalcev je povedala, da jim usklajevanje skrbi za družino in starega človeka povzroča težave. Največ težav se pojavlja pri organizaciji dopusta, saj težko pustijo starega človeka samega. Če si uspejo organizirati dopust, ne gredo predaleč, da bi se lahko v primeru

kakršnihkoli težav s starim človekom hitro vrnil nazaj (*»Drugače pa mi skrb za mamo povzroča probleme bolj med dopustom, ko nastane cel projekt. Težko mi je pustiti mamo samo, ampak tudi jaz potrebujem malo odmora. Ponavadi greva z ženo na morje večkrat za par dni, da mama ni predlogo sama. Nikoli ne greva daleč, da se lahko hitro vrneva, če je doma kaj narobe«*). Ena sogovornica ima občutek, da je zaradi oskrbe omejena pri dopustu; *»Omejuje me zato, ker ne morem normalno na dopust, ker je ne morem kar pustiti. Sicer nikoli nismo šli na dopust za dolgo, vendar vsaj nekaj dni bi mi pa prijalo«*. Težavo rešujejo tako, da gredo na dopust večkrat za kratek čas.

Oskrbovalec, ki je zaposlen kot samostojni podjetnik, si svoj delovnik prilagaja. Zaradi oskrbe mora včasih delati tudi popoldne in takrat mu ostane premalo časa zase in za družino. (*»Ampak vseeno je kdaj nerodno, ko moram mamo dopoldne peljati k zdravniku, ker imam takrat največ dela. Ko se to zgodi, moram delati tudi popoldne, takrat mi ostane bolj malo časa zase in za družino.«*)

Upokojeni oskrbovalki, ki pomaga možu, pa primanjkuje časa za druženje s prijateljico, saj težko pusti moža samega doma. (*»Včasih bi rada šla k sosedi na kavo, ampak ne upam pustiti moža samega«*). O pomanjkanju časa zase govori tudi oskrbovalka tašče z demenco: *»Bolj imam probleme z usklajevanjem dela doma in časom zase. Pred tremi meseci smo šle s prijateljicami zvečer na pico, od doma sem bila 2 uri. Ko sem prišla nazaj, je bilo vse narobe. Mama se po sprehodu ni vrnila domov, zopet je nekam odtavala. Z možem in njegovimi sestrami smo jo iskali po vasi in jo potem našli pri sosedi. Jaz sem bila kriva za vse, ker me dve uri ni bilo doma«*.

Samo trije oskrbovalci so povedali, da nimajo težav pri usklajevanju družinskega življenja z oskrbo. To pa zato, ker so otroci že odrasli (*»Na srečo so otroci že odrasli, tako da nimam skrbi še z njimi«*) ali pa otrok sploh nimajo (*»Sama tudi nimam otrok, tako da niti družina ne trpi.«*) V enem primeru pa oskrbovalka nima težav, ker oče še ne potrebuje veliko oskrbe (*»To me ne omejuje, ker je oče še dovolj samostojen in večinoma lahko sam poskrbi zase«*).

Kar pet od osmih oskrbovalcev je povedalo, da imajo težave pri usklajevanju dela in oskrbe. Problemi se pojavijo, ker so delovniki dolgi in jim ostane malo časa za starega človeka. Govorijo tudi o tem, da nadrejeni nimajo posluha za njihove težave.

Oskrbovalka, ki je zaposlena v računovodskem servisu in vsak dan dela do 16h, nato pa gre še k pomoči potrebni mami, pravi: *»Ko se je mami poslabšalo, sem morala nujno k njej. V službi so razumeli, res pa je, da sem lansko leto kar nekaj dni dopusta porabila za to, da sem bila pri mami, ko me je potrebovala.«*

Oskrbovalka, zaposlena v gostinstvu, sama nima veliko težav pri usklajevanju dela in oskrbe, pozna pa primer, ko je bilo vodstvo izjemno netolerantno, meni : *»Grozno je, da ljudje ne razumejo, da moraš poskrbeti za človeka, ki je bolan. Z bolniško za otroke ni problem, pri starih se pa ustavi«.*

Sogovornica, ki je zaposlena v trgovini, zaradi specifičnosti svojega dela ne more zapustiti delovnega mesta, v primeru, da človek, ki ga oskrbuje, potrebuje nujno pomoč: *»Ko pa si je pred kakšnim letom pri padcu zlomil roko, mi niso dovolili prej oditi iz delovnega mesta. Takrat ga je sin, ki je bil slučajno doma, peljal v bolnico.*

Nisem edina v naši firmi, ki se ji je to zgodilo. Sploh nimajo posluha za takšne stvari. Delam v trgovini in je tudi malo bolj neprijetno, sploh če ni nikogar, ki bi me zamenjal za blagajno«.

Oskrbovalka, ki ni v rednem delovnem razmerju, ampak skrbi za kmetijo, sicer nima težav z nerazumevajočim vodstvom, vendar ji težave povzroča organizacija dela. Tašča potrebuje veliko pomoči in pozornosti, zato včasih prekine z delom in se ji posveti. (*»Glede na to, da ne hodim v normalno službo, je lažje. Ampak vseeno imam včasih težave z organizacijo. Včasih začnem z delom, pa me vmes tašča potrebuje«*). V podobni situaciji je sogovornik, ki je zaposlen kot samostojni podjetnik in si svoj delovnik prilagaja. Tak način dela opisuje kot prednost pri oskrbi, ker jo lažje uskladi z delom. Vendar mu vseeno kdaj povzroča težave, saj mora zamujeno nadoknaditi v popoldanskem času. (*»Vseeno je kdaj nerodno, ko moram mamu dopoldne peljati k zdravniku, ker imam takrat največ dela. Ne predstavljam si pa, kako bi se organiziral, če bi imel fiksni delovni čas«*).

Samo dve sogovornici nimata nobenih problemov na tem področju. Prav zato, ker si oskrbo deli s sestro, ki v dopoldanskem času poskrbi za mamu (*»Nimam problemov, ker dopoldne zanjo poskrbi sestra, ki je v pokoju«*). Druga pa ima izmensko delo, in pravi, da se je zaradi tega lažje organizirati. Tudi z vodstvom ima dobre odnose, zato misli, da bi bili v primeru

njene odsotnosti zaradi oskrbe, razumevajoči: *»Delam na dve izmeni, dopoldne ali popoldne. Po ali pred službo grem k očetu, tako da služba ne trpi zaradi tega. Zaposlena sem v gostinstvu in imam dokaj razumevajoče vodstvo, mislim, da ne bi bil problem, če bi potrebovala zamenjavo ali dopust zaradi oskrbe očeta«.*

4.2.4. FORMALNE OBLIKE POMOČI (ZAČASNO VARSTVO, DNEVNO VARSTVO, POMOČ NA DOMU, RAZVOZ KOSIL)

Vsi moji sogovorniki so seznanjeni s formalnimi oblikami pomoči, ki jih ponuja Dom upokojencev Kranj. Spoznali so jih v socialni službi, preko znancev, ali pa so jih in jih še uporabljajo (*»Poznam začasno varstvo, v katerem je bila mama lansko leto tri tedne. Slišala sem tudi za pomoč na domu in razvoz kosil.«*). Čeprav storitve poznajo, pa jih nihče ne uporablja kot dodatno pomoč pri oskrbi starega človeka. Le ena sogovornica je povedala, da je po očetovi operaciji na dom prihajala patronažna sestra (*»Nihče mi ne pomaga pri skrbi za očeta, ker ni potrebe po tem. Razen v primeru, ko je takoj po operaciji njegovega prsta, k nam prihajala patronažna sestra, ki mu je previjala nogo.«*).

Vzrok za to, da jih ne uporabljajo, je v tem, da ne potrebujejo dodatne pomoči ali pa so jim storitve nedostopne. Pri tem gre za finančno nedostopnost (*»Te storitve so zame precej drage, mama pa ima nizko pokojnino.«*) in pomanjkanje formalnih oblik pomoči v kraju, kjer živijo (*»Ja, pomoč na domu in razvoz kosil bi morali omogočiti tudi na vaseh. Tukaj živi veliko starih in osamljenih, takim bi pomoč prišla zelo prav«*). Problem pri koriščenju storitev pa postaja tudi čakalna vrsta za sprejem v začasno varstvo. Ena oskrbovalka ima problem, ker datum dopusta izve šele aprila ali maja, in ko bi lahko rezervirala začasno varstvo je že vse zasedeno. (*»Je za začasno varstvo že tudi čakalna vrsta in je pametno čimprej rezervirat. To je težko, ker februarja ali marca z mojem še ne veva točno, kdaj bova imela dopust poleti.«*). V enem primeru pa je vzrok za neuporabo storitev zavrnitev prostega mesta v začasnem varstvu. Ko so osebo, ki potrebuje pomoč, seznanili s prostim mestom, je ta le-to zavrnila. Razlog je bil v tem, da takrat ni bilo več potrebe po začasni namestitvi (*»Enkrat so jo že poklicali, da je prosto mesto in bi lahko šla v dom za tri mesece. Ampak sva takrat zavrnila, ker se je počutila bolje«*).

Na splošno pa so oskrbovalci zadovoljni s ponudbo formalnih oblik pomoči. Zdi se jim, da je ponudbe dovolj (*»V Kranju je to dobro urejeno, in če bi si želel pomoči, mislim, da bi jo tudi dobil«*). Storitve bi uporabili zato, da bi si lahko brez skrbi privoščili dopust (*»Do sedaj nismo koristili še nobene od teh storitev. Razmišljam pa, da bi šla mama v začasno varstvo poleti, med mojim dopustom. To se mi zdi zelo praktična rešitev, predvsem za sorodnike. Med tem časom greš lahko na dopust, ne da bi te skrbel, kaj se bo dogajalo doma.«*) in zato, da bi bili razbremenjeni skrbi za starega človeka (*»Razvoz kosil se mi zdi zelo praktična rešitev, sploh za vse, ki smo zaposleni, ker kuhanje lahko vzame veliko časa. Starejši pa so navajeni, da imajo kosilo ob isti uri, tako, da je to res dobra rešitev«*). Starejša oskrbovalka, ki ji oskrba pomeni velik napor, pa bi se za dostavo kosila odločila tudi za to, da ji za pomoč ne bi bilo treba prositi otrok (*»Mogoče bom razmislila le o dostavi kosil, ker včasih pa res že težko skuham, hčerko mi je pa odveč prosit Pomoč na domu nama bo morda kmalu prav prišla, ker tudi jaz nisem vsak dan mlajša«*). Dobra rešitev pa se jim zdi tudi zato, ker v primeru pomoči na domu, staremu človeku ni potrebno spreminjati okolja (*»Dobra rešitev za nas bi bila pomoč na domu, ker očetu ne bi bilo treba spreminjati okolja«*).

Sogovorniki predlagajo povečanje kapacitet za začasno varstvo ter več postelj na negovalnih oddelkih bolnišnic. (*»Mogoče bi bilo lahko več kapacitet za začasno varstvo, ker se mi zdi ta storitev res dobra. Takrat si lahko malo oddahneš. Razmišljala sem o tem, da bi morale imeti bolnice več negovalnih oddelkov. Največji šok je, ko človeka odpustijo iz bolnice domov, ti pa si kar naenkrat postavljen pred dejstvo, da moraš poskrbeti za težkega bolnika«*).

V zvezi s formalnimi pomočmi za stare predlagajo znižanje cen storitev in razširitev pomoči na več vasi. (*»Naj znižajo cene storitev za stare. Pomoč na domu je menda kar draga, kmalu si tega mnogi ne bodo mogli več privoščiti«, »Pomoč na domu in razvoz kosil bi morali omogočiti tudi na vaseh«*).

5. RAZPRAVA

Ne preseneča dejstvo, da največ starih ljudi vloži prošnjo za sprejem v institucionalno varstvo zato, da bi si zagotovili varnost v primeru bolezni. V nasprotju s tem nekateri vlagajo prošnje šele ko so zelo bolni, saj prej niti ne razmišljajo o tem, da bodo potrebovali nego in oskrbo. Bolj zaskrbljujoče je, da nekatere stare ljudi otroci in drugi člani družine spodbujajo k vložitvi vloge. Ti stari ljudje imajo tudi izrazito negativno mnenje o institucionalnem varstvu in slab odnos z oskrbovalcem. Ugotovila sem, da so stari ljudje dobro seznanjeni s problematiko dolge čakalne vrste za sprejem, kar je tudi razlog, da se prej odločijo za vložitev prošnje za sprejem.

Na pozitivno mnenje o preselitvi v institucionalno varstvo vplivajo dobre izkušnje prijateljev in družinskih članov, ki so že bivali v domovih za stare. Tisti, ki so v domačem okolju osamljeni, bi jim selitev v domsko oskrbo pomenila tudi širitev socialnih mrež.

Odpor do institucionalnega varstva izvira iz tega, da je bivanje v domu zadnja postaja življenja in da so otroci dolžni poskrbeti za starega človeka, ko je potreben pomoči. Negativno naravnost povzročajo tudi visoke cene storitev, zaradi katerih morajo včasih oskrbo doplačevati otroci. S tem se zopet krepi odvisnost starih od otrok.

S formalnimi oblikami pomoči so stari ljudje seznanjeni, zanje izvedo ob vložitvi prošnje pri socialni delavki v domu, od znancev ali storitve že uporabljajo. Dva od osmih sogovornikov storitve že uporabljata, ostali bi se odločili za pomoč na domu, dostavo kosila ali začasno varstvo. Za dnevno varstvo med njimi ni zanimanja, ugotavljam, da zato, ker storitev spominja na institucionalno varstvo otrok in se starim ljudem zdi ponižujoče, da bi jih vsak dan peljali v nekakšen »vrtec«. Te oblike pomoči bi stari ljudje začeli uporabljati zaradi razbremenitve otrok, zdravstvenih težav ali težav pri opravljanju vsakodnevnih dejavnosti. V primerih, kjer jim je formalna pomoč nedostopna, so vzrok finančne težave ali pa v njihovem kraju ni ponudbe takih storitev. Kjer prihaja do takih težav, je več solidarnosti med sosedi, oskrbovalci pa prevzamejo še več oskrbe.

Pomoč, ki jo potrebujejo in dobijo v družini, je predvsem gospodinjska, gre za kuhanje, pospravljanje in likanje perila. Med starimi ljudmi je bil zgolj en, ki potrebuje več zdravstvene oskrbe. Kot pomoč navajajo tudi druženje, izlete in skupna kosila z osebami, ki jim nudijo pomoč.

Največ neformalne pomoči zagotavljajo ženske, predvsem hčere. Tam, kjer stari živijo v istem gospodinjstvu s partnerjem in otrokom ter njegovo družino, je skrb porazdeljena med vse člane družine. Kot oskrbovalci so bili navedeni tudi vnuki in soseda. Dva oskrbovalca sta hkrati tudi partnerja človeka. Njuna starost in težave, povezane s tem, so tudi razlog, da težje zagotavljata oskrbo. Pomoč bi potrebovala tudi sama.

Stari ljudje opisujejo odnose z oskrbovalci kot dobre, kadar imajo pogoste stike in nimajo občutka, da so jih bližnji pozabili. Dejavnik dobrega odnosa je tudi to, da so oskrbovalci pozorni na to, kaj star človek potrebuje, brez da bi ta za to prosil. Tiste družine, ki so v preteklosti razvile dobre medsebojne odnose, jih ohranijo tudi med oskrbo, tisti stari ljudje, ki pa so živeli bolj neodvisno, bi se raje odločili za institucionalno varstvo.

Oskrba lahko vpliva tudi na izboljšanje odnosov v družini. Predvsem zato, ker ljudje preživijo več časa skupaj. Star človek, ki v preteklosti ni imel veliko časa za družino, prav zdaj vidi priložnost v nadomeščanju izgubljenega časa. V primeru, ko za starega človeka skrbi partner, se odnos izboljša, ker imata zakonca občutek, da sta ostala sama in se okrepi tudi čustvena navezanost med njima.

Vendar sta taka, ki trdita, da se je odnos izboljšal, le dva stara človeka. Ostali navajajo, da se je odnos z oskrbovalci poslabšal. Razlogi, ki so pripeljali do tega, so različni. Najbolj negativno na odnos vpliva sama odvisnost starega človeka in občutek nemoči, kadar so oskrbovalci otroci, pa je občutek odvisnosti za starega človeka še bolj ponižujoč. Za pomoč prosijo manjkrat kot bi jo v resnici potrebovali, saj ne želijo biti v breme. Take občutke utemeljujejo s tem, da so svojci že brez oskrbovanja preveč obremenjeni z delom in skrbjo za družino.

Svojci na starega človeka gledajo kot na osebo, ki ni več sposobna sama sprejemati pomembnih odločitev, prihaja do vsiljevanja mnenj in odločanja o njihovem življenju. Stari

ljudje v moji raziskavi so povedali, da svojci z njimi ravnajo kot z otrokom, čemur pa so se uprli. Za izboljšanje odnosov bi morali svojci upoštevati to, čemur pravimo v socialnem delu perspektiva moči. Potrebno je spoznati moč in sposobnosti starega človeka za samostojno odločanje o lastnem življenju in ravnati v skladu s temi spoznanji.

Odnosi z oskrbovalcem se lahko poslabšajo zaradi občutka ujetosti v na videz brezizhoden položaj. Star človek, ki ga oskrbuje žena, opisuje, da je zaradi oskrbe pogosto nervozen in siten, zato prihaja do prepirov med njima. Slab odnos je tudi posledica tega, da se star človek ne počuti več enakovrednega člana družine. Ena sogovornica omenja, da zaradi zdravstvenih težav ne more več veliko pomagati pri gospodinjskih opravilih. Ima občutek, da so se družinski člani prav zato v odnosu do nje spremenili. Torej, po mnenju starih ljudi, ki jih oskrbujejo, se odnosi poslabšajo zaradi odvisnosti, ker ne želijo prositi za pomoč in zaradi občutka, da družni niso več v korist. Zaradi oskrbe dobijo občutek, da niso več enakovredni člani družine. Kadar ostali člane družine ravnajo s starim človekom kot z otrokom, kot da ni več sposoben sam sprejemati pomembnih odločitev, se občutek nepomembnosti v družini še okrepi.

Neformalni oskrbovalci v moji raziskavi so v večini otroci, v dveh primerih zakonski partnerji, v enem primeru pa snaha starega človeka. Največ časa oskrbi namenijo partnerji in tisti oskrbovalci, ki živijo s starim človekom v istem gospodinjstvu. Količina časa, namenjenega oskrbi, se razlikuje tudi po tem, koliko pomoči potrebuje oskrbovanec. Osebe, ki so zaposlene in ne živijo s starim človekom v istem gospodinjstvu, namenijo oskrbi v povprečju dve uri na dan, odvisno od časa, ki ga imajo na voljo in pomoči, ki jo potrebuje oskrbovanec.

Pomoč, ki jo zagotavljajo starim ljudem, je predvsem gospodinjska, gre pa tudi za razne prevoze in urejanje osebnih dokumentov. Tako kakor stari ljudje tudi oskrbovalci govorijo o tem, da pomoč ni le materialna. Veliko časa namenijo zgolj pogovarjanju in skupnemu preživljanju časa. Zadovoljstvo starega človeka ob tem jim prinaša tudi osebno zadoščenje in občutek zaželenosti.

Za oskrbo se odločijo iz različnih vzrokov. Največ se jih zaradi občutka dolžnosti, čutijo da so dolžni pomagati človeku v stiski. Zaradi čustvenih razlogov se za oskrbo odločijo oziroma so

vanjo prisiljeni partnerji starih ljudi. Podarjajo pa, da se za oskrbo partnerja ne odločijo, ampak je to samoumevno. Ko gre za otroke, ki so edinci ali so ostali samo še oni, je razlog za oskrbo ta, da star človek nima nikogar drugega, ki bi mu pomagal. Tako je tudi v primeru snahe, kjer so otroci oskrbo v celoti prepustili njej.

Oskrba je lahko tudi stvar dogovora med otroci ali med svojcem in oskrbovancem. Pomemben razlog za oskrbo je tudi ta, da rajši sami oskrbujejo kot da bi bil star človek prisiljen v življenje v institucionalnem varstvu. Med ljudmi prevladuje tudi prepričanje, da bodo s svojim zgledom pozitivno vplivali na svoje otroke, ki bodo nekoč skrbeli zanje. Ponavadi se vsi ti razlogi med seboj prepletajo.

Različne težave, ki se pojavljajo ob oskrbi, premagujejo s pomočjo pomoči, ki jo dobijo v družini. V večini so to bratje in sestre, v primeru, ko gre za oskrbovalce, ki so že sami potrebni pomoči, pa so to poleg otrok tudi vnuki. S pomočjo so najbolj zadovoljne oskrbovalke, ki si oskrbo delijo s sestrami. Kadar so deležni neformalne pomoči pri oskrbi, se tudi število ur, namenjenih temu, zmanjša, saj se porazdeli med več ljudi. Partnerji oskrbovalci potrebujejo največ pomoči pri oskrbi, vendar bi se raje odločili za formalno pomoč, kot da bi za pomoč pri oskrbi prosili otroke. Snaha, ki ji je prepuščena oskrba tašče, je deležna najmanj pomoči v družini in je tudi med najbolj psihično in fizično obremenjenimi. Poleg pomoči pri sami oskrbi si želi predvsem priznanje družine za svoje delo.

O težavah na področju družinskega življenja govorijo tisti, ki imajo najmanj pomoči pri oskrbi. Primanjkuje jim časa zase, za druženje s prijatelji in težko si organizirajo dopust. Vendar se je samo en izmed oskrbovalcev v času dopusta poslužil začasnega varstva za stare. Težava pri začasnem varstvu je ta, da tudi za to storitev že obstaja čakalna vrsta. Mesto je potrebno rezervirati čimprej, vendar je to zaradi načrtovanja datumov dopusta težko. Problem rešujejo tako, da si privoščijo krajši dopust ne daleč od doma, da bi se lahko hitro vrnili v primeru poslabšanja zdravstvenega stanja oskrbovanca.

Samo trije oskrbovalci na tem področju nimajo težav. To je v primerih, kjer so njihovi otroci že odrasli ali pa jih sploh nimajo. Tudi v primeru, ko star človek še ne potrebuje veliko oskrbe nimajo težav pri usklajevanju družinskega življenja z oskrbo.

Večina oskrbovalcev je povedala, da ima težave pri usklajevanju poklicnega življenja z oskrbo. Razlog so dolgi delovniki in nerazumevanje s strani nadrejenih. Specifika delovnih mest ne omogoča prilagajanja časa za oskrbo. Tudi v primeru, ko niso v klasičnih delovnih razmerjih, je potrebno veliko prilagajanja časa oskrbi. Če je oseba samozaposlena ali pa dela doma, je obremenitev še večja. V prvem primeru mora oskrbovalec delati tudi v popoldanskem času, v drugem primeru pa za delo porabi več časa, ker med samim delom pomaga še staremu človeku. Oskrbovalci opisujejo tudi nerazumevajoče vodstvo, ki ne razume potreb starih ljudi po pomoči. V najbolj skrajnem primeru oskrbovalka ni smela zapustiti delovnega mesta, ko je oskrbovanec potreboval nujno pomoč. Zato ni presenetljivo, da oskrbovalci predlagajo uvedbo bolniških odsotnosti z dela zaradi oskrbe starega človeka.

Težav z usklajevanjem poklicnega življenja z oskrbo pa nimajo v primeru, če imajo v času službe neformalno pomoč pri oskrbi ali pa imajo izmenski delo, zaradi česar se jim zdi organizacija lažja.

Čeprav so moji sogovorniki precej obremenjeni z oskrbo, nihče od njih ne uporablja formalnih oblik pomoči kot dodatno pomoč. Razlog je v tem, da še ne čutijo potrebe po taki pomoči, saj je dovolj dobijo v družini. Nekaterim je finančno nedostopna ali pa take ponudbe v kraju, kjer živijo, sploh ni. Vse oblike formalnih pomoči Doma upokojencev Kranj sicer poznajo in so na splošno zadovoljni z njo. Za take vrste pomoči bi se odločili, da bi si lahko privoščili dopust in da bi si oddahnili od naporov, ki jih prinaša oskrba.

Oskrbovalci si želijo povečanja kapacitet za začasno varstvo in več postelj na negovalnih oddelkih bolnišnice. Da bi bile storitve bolj dostopne, predlagajo znižanje cen storitev in razširitev ponudbe tudi na ruralna območja. Ena oskrbovalka si želi več pomoči in podpore v družini. Oskrbovalci so mnenja, da so čakalne vrste za sprejem v institucionalno varstvo predloge in da bi država morala ukrepati v zvezi s tem problemom, tudi z gradnjo novih domov za stare.

Torej, stari ljudje ne želijo biti odvisni od otrok, zaradi česar tudi vlagajo prošnje za sprejem v institucionalno varstvo. Ob neformalni oskrbi se odnosi z oskrbovalci poslabšajo prav zaradi odvisnosti. Tako pride do začaranega kroga. Zaradi dolgega čakanja na sprejem v dom za

stare, potrebujejo neformalno oskrbo, ob tem pa so nezadovoljni, ker so odvisni od oskrbovalcev.

Oskrbovalci so preobremenjeni, predvsem na področju usklajevanja poklicnega življenja z oskrbo. Razlog je v pomanjkanju ugodnosti na delovnem mestu zaradi oskrbe starega človeka. V nasprotju s starimi ljudmi pa ne poročajo o poslabšanju odnosov z oskrbovancem. Formalne oblike pomoči so jim dostopne, vendar se jih ne poslužujejo, ker oskrbo zmorejo sami, ob pomoči družinskih članov.

Uporabljena metodologija se mi zdi primerna za to vrsto raziskave, saj lahko na ta način dobimo boljši uvid v dogajanje na tem področju. Vendar bi morala za boljše rezultate opraviti pogovore s starimi ljudmi, ki potrebujejo več oskrbe, ter oskrbovalci, ki temu namenijo več časa. Oskrbovalci zagotavljajo še razmeroma malo pomoči, kar prav tako lahko vpliva na ugotovitve raziskave.

6. SKLEPI

- Stari ljudje vlagajo prošnje za sprejem v institucionalno varstvo, ker ne želijo biti odvisni od otrok, zaradi dolge čakalne vrste in da bi si zagotovili varnost v primeru bolezni,
- Formalne oblike pomoči bi moji sogovorniki začeli uporabljati zaradi razbremenitve oskrbovalcev ali svojih zdravstvenih težav,
- Odnosi med starim človekom in oskrbovalcem se zaradi oskrbe poslabšajo, razlogi so v odvisnosti, ker ne želijo prositi za pomoč in občutka, da niso več enakovredni člani družine,
- Za oskrbo se neformalni oskrbovalci odločijo zaradi dolžnosti, zaradi čustvenih razlogov, ker star človek nima nikogar drugega, ki bi mu pomagal, ker ne želijo, da bi se preselil v dom za stare ali pa gre za dogovor z oskrbovancem,
- Neformalne oskrbovalke so v večini ženske, in sicer hčere ali partnerice,
- Največ pomoči pri oskrbi potrebujejo partnerji starih ljudi, vendar za to pomoč težko prosijo,
- Težave pri usklajevanju družinskega življenja z oskrbo se kažejo kot pomanjkanje časa zase, za družino in prijatelje ter težave pri načrtovanju dopusta,
- Težave pri usklajevanju poklicnega življenja z oskrbo se pojavljajo zaradi dolgega delovnika in nerazumevanja s strani nadrejenih,
- Oskrbovalci so seznanjeni s formalnimi oblikami pomoči, vendar jih ne uporabljajo; Razlog za to je v finančni nedostopnosti, v njihovem kraju ni takih storitev ali pa se jim zdi, da teh oblik pomoči še ne potrebujejo.
- Oskrbovalci predlagajo znižanje cen storitev za stare ljudi, povečanje kapacitet za začasno varstvo, več postelj na negovalnih oddelkih bolnišnic in ureditev problema dolgih čakalnih vrst za sprejem v institucionalno varstvo.

7. PREDLOGI

- a) ozaveščanje družin, kjer oskrbujejo starega človeka, o pomenu medgeneracijskega sodelovanja in vlogi starega človeka v družini. Taka izobraževanja sicer že obstajajo, vendar bi bila bolj učinkovita in bi dosegla večje število ljudi, če bi to potekalo v domovih za stare in bi bilo vključeno v ponudbo storitev domov za stare,
- b) predlagam ustanovitev nevladnih organizacij, katerih dejavnost bi bila pomoč starim ljudem v vaškem okolju, kjer primanjkuje skupnostnih oblik skrbi za stare ljudi,
- c) predlagam zmanjšanje obsega birokratskih postopkov ob sprejemu starega človeka v institucionalno varstvo, saj bi tako socialnim delavcem ostalo več časa za vzpostavljajanje dobrega delovnega odnosa s starim človekom in njegovo družino. Tukaj mislim na zmanjšanje količine administrativnih del pri vodenju evidenc prispelih prošenj za sprejem v institucionalno varstvo.
- d) vzpostavitev občinskih centrov, namenjenih oskrbovalcem starih ljudi, kjer bi delovale skupine za samopomoč, izobraževanje o oskrbi od zdravstvenih do psiholoških vidikov,
- e) pomoč starim ljudem, ki še ne potrebujejo veliko zdravstvene oskrbe, ampak pomoč pri težjih opravilih, kot je priprava kurjave in prinašanje hrane iz trgovine. Te storitve so sicer na trgu na voljo že sedaj, vendar so marsikateremu staremu človeku finančno nedostopne,
- f) predlagam spremembe na področju delovne zakonodaje, kot so plačana bolniška odsotnost, dodatni dnevi dopusta za neformalne oskrbovalce in finančne olajšave.

8. LITERATURA

Čačinovič Vogrinčič, G. (2000), Družina in star človek. *Socialno delo* 39, 4-5: 287-292.

- (1992), *Psihodinamski procesi v družinski skupini: prispevek k razvidnosti družinske skupine*. Ljubljana: Advance.

Delovna področja, Sociala, Družinski pomočnik.

http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/druzinski_pomocnik (15.6.2011)

Dragoš, S. (2000), Socialne mreže in starost. *Socialno delo* 39, 4-5: 293-314.

Evropska socialna listina (1999). *Uradni list RS*, št. 24/1999.

Evropska listina pravic in odgovornosti starejših, potrebnih dolgotrajne oskrbe in podpore (2010), Age Platform Europe.

http://www.age-platform.eu/images/stories/22204_AGE_charte_europeenne_SL_v2.pdf

(15.6.2011).

Filipović M., Kogovšek T., Hlebec V. (2005), Starostniki in njihova vpetost v sosedstva omrežja. *Družboslovne razprave XXI*, 49-50: 205-221.

Gašparovič, M. (2007), *Priročnik za družinske negovalce*. Ljubljana: Dom starejših občanov Grosuplje.

Hlebec V., Kogovšek, T. (2006), *Merjenje socialnih omrežij*. Ljubljana: Študentska založba.

Hlebec V., Pahor M. (2006), Socialna omrežja in zdravje: spremembe v Sloveniji. *Zdravstveno varstvo* 45, 4: 175-185.

Hojnik Zupanc, I. (1999), *Samostojnost starega človeka v družbeno – prostorskem kontekstu*. Ljubljana: Znanstvena knjižnica Ljubljana.

Hvalič Touzery, S. (2007a), Tukaj smo! Opazite naše delo! Pomagajte nam! – Raziskava o oskrbi starega človeka v družini. *Kakovostna starost* 10, 2: 4-27.

- (2007b), Primeri inovativnih in dobrih praks pomoči onemoglim starim ljudem in njihovim oskrbovalcem v državah Evropske unije. *Kakovostna starost* 10, 4: 35-52.

- (2008), Družinski oskrbovalci starih ljudi – novejša spoznanja. V: Krevl (ur.), 7. *Festival za tretje življenjsko obdobje – zbornik*. Ljubljana: Inštitut Hevrek!

- (2009), Družinska oskrba bolnih starih družinskih članov. V: Hlebec (ur.), *Starejši ljudje v družbi sprememb*. Maribor: Založba Aristej(109-123).

Ivajnsič, S. (1999), Nekatera odprta vprašanja in dileme socialnega dela v domu za stare ljudi. *Socialno delo* 38, 1: 49-52.

Mali, J. (2006), Koncept totalne ustanove in domovi za stare. *Socialno delo*, 45, 1- 2: 17-27.

- (2008), *Od hiralnic do domov za stare ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- (2011), Pogled z vidika skrbi za stare ljudi. *Socialno delo*, 50, 1: 59- 62.

Mesec, B., Dragoš, S. (1993), Taksonomija oblik neformalne pomoči (pilotna raziskava). *Socialno delo* 32, 5-6: 5-16.

Milošević Arnold, V. (2000), Profesionalne vloge socialnih delavcev pri delu s starimi ljudmi. *Socialno delo* 39, 4 – 5: 253-262.

- (2006), *Socialno delo s starimi ljudmi (izbrani članki in referati) – študijsko gradivo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Nacionalni program socialnega varstva za obdobje 2006 do 2010 (2006). *Uradni list RS*, št 39/2006.

Pečjak, V. (2007), *Psihologija staranja*. Bled: samozaložba.

Poročilo o delu Doma upokoencev Kranj za leto 2010 (2011). Kranj: Dom upokoencev Kranj.

Pravilnik o metodologiji za oblikovanje cen socialnovarstvenih storitev. *Uradni list RS*, št. 87/2006, 127/2006, 8/2007, 51/2008, 5/2009.

Pravilnik o postopkih pri uveljavljanju pravice do institucionalnega varstva. *Uradni list RS*, št. 38/2004, 23/2006, 42/2007.

Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev. *Uradni list RS*, št. 2/1998, 61/1998, 19/1999, 127/2003, 125/2004, 120/2005, 90/2008, 45/2010.

Predlog Zakona o dolgotrajni oskrbi (2010).

http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/ZDOZDO_uvod_cleni_in_obrazlozitev_-_12.03.2010.pdf (15.6.2011).

Predlog Zakona o socialnovarstveni dejavnosti (2010).

http://www.skupnostobcin.si/fileadmin/sos/datoteke/pdf/Barbara/PREDLOGI_PREDPISOV/Sociala/Zakon_o_socialnovarstveni_dejavnosti-22.12.2010.doc (15.6.2011).

Ramovš, J. (2003), *Kakovostna starost- socialna gerontologija in gerontagogika*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka in Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Stanovnik, V. (2011), Vrste za domove se krajšajo. *Gorenjski glas*, 14.2.2011.

http://www.gorenjskiglas.si/novice/gg_plus/index.php?action=clanek&id=48344 (15.6.2011).

Strategija razvoja Slovenije (2005). Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.

Strategija varstva starejših do leta 2010 (solidarnost, sožitje in kakovostno staranje prebivalstva) (2006). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Ustava Republike Slovenije (1991). *Uradni list RS*, št. 33/1991, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 69/2004, 69/2004, 68/2006

Zakon o socialnem varstvu (2007). *Uradni list RS*, št. 42/1994 1/1999-ZNIDC, 41/1999, 60/1999, 36/2000-ZPDZC, 54/2000-ZUOPP, 26/2001, 110/2002-ZIRD, 2/2004 (7/2004 popr.), 36/2004, 21/2006 ,105/2006, 114/2006-ZUTPG, 3/2007-UPB2 (23/2007 popr., 41/2007), 122/2007, 61/2010- ZSVarPre, 62/2010-ZUPJS.

Zakon o socialnovarstvenih prejemkih (2010). *Uradni list RS*, št. 61/2010.

Zakon o zavodih (2006). *Uradni list RS*, št. 45I/1994 8/1996, 18/1998 , 36/2000-ZPDZC, 127/2006-ZJZP.

9. POVZETEK

Diplomska naloga obravnava področje neformalne družinske oskrbe starih ljudi. Zaradi dolge čakalne vrste za sprejem v institucionalno varstvo se vedno več družin s starim človekom odloči za to. Starim ljudem in posredno oskrbovalcem so v pomoč tudi formalne oblike pomoči, kot so dnevni centri in začasno varstvo. Pa vendar so tudi te oblike že dokaj nedostopne, zaradi cene, čakalne vrste za nekatere storitve ter zaradi pomanjkanja ponudbe na ruralnih območjih.

V pogovorih s starimi ljudmi in s pomočjo kvalitativne analize sem ugotovila, da imajo negativen odnos do institucionalnega varstva, vseeno pa bi se za to obliko odločili, ker ne želijo biti v breme svojcem. Vendar jim zaradi dolgega čakanja na prosto mesto v domu za stare ne preostane nič drugega.. Ker so v odvisnem položaju in morajo za pomoč prositi najbližje, se odnosi v družini poslabšajo.

Zanimala me je tudi perspektiva oskrbovalcev. Ti so še vedno v največji meri ženske, in sicer hčere, snahe in žene starih ljudi. Za oskrbo se odločijo zaradi občutka dolžnosti, iz čustvenih razlogov, ker ne želijo, da bi se oskrbovanec preselil v dom za stare ljudi, ali pa, ker so se tako dogovorili z oskrbovancem. Znano je, da zaradi oskrbe prihaja do različnih težav na finančnem, socialnem, psihičnem in fizičnem področju. Mene je še posebej zanimalo, kako oskrbovalci usklajujejo poklicno in družinsko življenje z oskrbo. Izkazalo se je, da imajo na zasebnem področju premalo časa zase, za družino in prijatelje. Prav tako si težko privoščijo oddih. Na področju poklicnega življenja imajo težave z usklajevanjem zaradi dolgega delovnega časa in zaradi nerazumevajočega vodstva. Tisti, ki imajo pomoč in podporo v družini, imajo manj težav pri oskrbi.

Predlagam več oblik izobraževanja in skupin za samopomoč oskrbovalcev, da bi se ti spoznali s spremembami, ki jih v družino prinese življenje s starim človekom, ki potrebuje pomoč. Predlagam tudi razširitev formalnih oblik pomoči na vaška območja. Za razbremenitev oskrbovalcev bi morali uvesti spremembe na področju delovne zakonodaje.

10. DODATEK

10.1. Vprašalniki

- za stare ljudi,
- za ljudi, ki oskrbujejo starega človeka.

Vprašalnik za stare ljudi:

1. Ali imate vloženo prošnjo za sprejem v dom za stare? Kdaj ste jo vložili?
2. Zakaj ste se odločili, da jo vložite?
3. Ali živite sami ali s svojci?
4. Ali potrebujete kakšno pomoč? Kdo vam pomaga in kako?
5. Kako bi ocenili odnos z osebo, ki vas oskrbuje? Ali se je zaradi oskrbovanja kaj spremenil?
6. Ali poznate dodatne storitve DUK? Začasno, dnevno varstvo, pomoč na domu, razvoz kosil? Ali se jih poslužujete?

Vprašalnik za oskrbovalce:

1. Koga oskrbujete? Koliko je ta oseba stara?
2. Koliko ur na teden jo oskrbujete?
3. Kakšno pomoč mu nudite?
4. S kakšnim razlogom ste se odločili za oskrbovanje?
5. Kako vi doživljate oskrbo? Vas to izčrpava, omejuje? Ali vam kdo pri tem pomaga?
6. Kako usklajujete oskrbovanje s poklicnim delom? Ali imate pri tem kakšne probleme?
7. Ali poznate dodatne storitve Doma upokojencev Kranj (začasno, dnevno varstvo, pomoč na domu, razvoz kosil)? Ali se jih poslužujete?
8. Imate kakšen predlog, kako bi vam država lahko olajšala oskrbovanje? Potrebujete pomoč pri tem? Kakšno pomoč si želite?

10.2. KODIRANJE

KODIRANJE IZJAV STARIH LJUDI

Moški, 73 let

Zaporedna št.	IZJAVA	POJEM
01	Nisem vedno mlajši	Vzrok za vložitev prošnje za sprejem
02	Ko bom potreboval stalno pomoč, ne želim biti v breme otrokom	Želja po samostojnosti
03	Nekateri se bojijo oditi v dom, jaz pa ne	Pozitivno mnenje o institucionalnem varstvu
04	V domu dobro poskrbijo zate, za nič ni treba skrbeti	Pozitivno mnenje o institucionalnem varstvu
05	V domu imaš svobodo, samo reda se moraš držati	
06	V domu ni tako grozno kot nekateri mislijo	Pozitivno mnenje o institucionalnem varstvu
07	Pred tremi leti mi je umrla žena, od takrat sem sam v stanovanju	Bivanjske razmere
08	Pomagati mi obe hčeri	Oseba, ki mu pomaga
09	Prideta me pogledati skoraj vsak dan, drugače se pa slišimo	Stiki s svojci
10	Opereta mi perilo, zlikata, prineseta stvari iz trgovine	Pomoč, ki jo dobi v družni
11	Hči skuha vnaprej, jaz pogrejem	Pomoč, ki jo dobi v družni
12	Vzameta me s sabo na izlet, da nisem sam doma	Pomoč, ki jo dobi v družni
13	Všeč mi je, da nista pozabili name	Dober odnos z oskrbovalci
14	Imamo dober odnos	Dober odnos z oskrbovalci
15	Imam občutek, da mislita, da boljše vesta kaj je dobro zame, kot pa jaz in to mi gre na živce	Odločanje namesto starega človeka
16	Ko sem se slabo počutil, sta z mano delali kot z otrokom	Nezadovoljstvo z ravnanjem z njim
17	Povedal sem jima, da tako ne gre in da mi glava še vedno dobro dela	
18	Iz Doma so mi vozili kosilo	Uporaba formalne oblike pomoči
19	Pomoč na domu je dobra za tiste, ki ne morejo skrbeti zase	Mnenje o formalni obliki pomoči
20	Ko bom na vrsti za sprejem v dom, bom šel	Pripravljenost na odhod v dom

Moški, 80 let

Zaporedna št.	IZJAVA	POJEM
21	Pri takih čakalnih vrstah se ne bojim, da bom kmalu na vrsti za sprejem	Nezadovoljstvo s čakalnimi vrstami za sprejem v dom
22	Težko hodim in vem, da bom moral v dom, ker ne bom mogel sam skrbeti zase	Vzrok za vložitev prošnje za sprejem
23	Sin mi je že dolgo govoril naj se vpišem v dom, pa ga nisem poslušal	Spodbujanje k vložitvi prošnje s strani otroka
24	Mislil sem, da bom vedno lahko skrbel zase	Potreba po pomoči ga je presenetila
25	Preden bo prosto mesto v domu, mene ne bo več	Nezadovoljstvo z dolgo čakalno vrsto za sprejem v dom
26	Živim z ženo, v zgornjem nadstropju je sin z ženo	Bivalne razmere
27	Po operaciji težko hodim, imam hude bolečine	Zdravstvene težave
28	Rabim pomoč pri slačenju, oblačenju, umivanju, uhaja mi urin	Zdravstvene težave
29	Največ mi pomaga žena	Oseba, ki mu pomaga
30	Sin me kam pelje in pomaga premikati	Oseba, ki mu pomaga
31	Snaha kaj skuha in pospravi	Oseba, ki mu pomaga

32	Žena ni več mlada in zdrava, včasih še zase težko poskrbi	Težave osebe, ki ga oskrbuje
33	S sinom in snaho se dobro razumemo	Odnos z oskrbovalci
34	Sina nerad prosim za usluge, ker vem, da ima dovolj svojega dela	Skrb za starega člana družine je v breme otrok
35	Ker nas je v hiši več je lažje	Prednost življenja skupaj z otroki
36	Dokler še nekako gre, ne bom nič v dom hodil	Odpor do institucionalnega varstva
37	Dom je za tiste, ki imajo dovolj denarja	Finančna nedostopnost institucionalnega varstva
38	Če imaš nizko pokojnino si v vsakem primeru v breme otrokom	Skrb za starega člana družine je v breme otrok
39	Če si doma, morajo skrbeti zate, če si reven in v domu, pa morajo doplačevati	Skrb za starega člana družine je v breme otrok

Moški, 79 let

Zaporedna št.	IZJAVA	POJEM
40	Ker bom potreboval vedno več pomoči, nisem vedno mlajši	Vzrok za vložitev prošnje za sprejem
41	Dom ti nudi neko varnost, ki je pomembna ko si star	Pozitivno mnenje o institucionalnem varstvu
42	Prijavila sva se oba z ženo, ker želiva biti skupaj	Noče se ločiti od žene ob odhodu v dom
43	Imava dovolj pokojnine, da bova sama plačevala in otrokom ne bo treba nič skrbeti za naju	Noče biti v breme otrokom
44	Doma sva večinoma sama, v domu se pa vedno kaj dogaja	Osamljenost
45	Skrbi me, kaj bo z najinim psom. S seboj v dom ga ne moreva vzeti, upam da ga bo lahko vzela hčerka.	Zaskrbljenost zaradi hišnega ljubljence
46	Potrebujeva pomoč pri kuhanju in drugih gospodinjskih opravilih	Pomoč, ki jo potrebuje
47	Na preglede k zdravniku naju vozi sin	Oseba, ki mu pomaga
48	Glava nama še dobro dela, s spominom nimava težav.	Zdravstveno stanje
49	Za gospodinjske stvari skrbi hčerka	Oseba, ki mu pomaga
50	Kosilo imava naročeno v Domu	Formalna oblika pomoči, ki jo uporablja
51	Obiskuje naju vnukinja, ki je na porodniški.	Oseba, ki mu pomaga
52	Ni pomoč samo pospravljanje in kuhanje, ampak tudi druženje	Pomoč, ki jo potrebuje
53	Nimava veliko družbe, zato sva vsakega obiska vesela	Osamljenost
54	Zdaj smo več skupaj, tudi pogovarjamo se o stvareh o katerih se prej nismo. Zato moram reči, da se je naš odnos izboljšal.	Zaradi oskrbe se je odnos z oskrbovalci izboljšal
55	Vnukinja vedno sama vidi, kaj je treba narediti, nikoli je ni treba za nič prositi.	Dober odnos z oskrbovalko, ker sama ve kaj oskrbovanec potrebuje
56	Vnukinja pelje psa na sprehod	Pomoč, ki jo potrebuje
57	Njen fant popravi kakšno stvar v stanovanju.	Pomoč, ki jo potrebuje
58	Storitve poznam, uporabljam pa samo razvoz kosil.	Pozna storitve DUK
59	Če bo treba se bova odločila za pomoč na domu.	Mnenje o formalni obliki pomoči
60	Otroci bodo manj obremenjeni, midva pa bova dobila strokovno pomoč	Mnenje o formalni obliki pomoči

Ženska, 81 let

Zaporedna št.	IZJAVA	POJEM
61	Težko skrbim zase.	Vzrok za vložitev prošnje za sprejem
62	Rada bi bila v čakalni vrsti, če ne bom mogla več skrbeti zase.	Vzrok za vložitev prošnje za sprejem
63	Glede na to, kako dolgo se čaka za sprejem, mi je žal, da nisem že prej vložila prošnje.	Nezadovoljstvo z dolgo čakalno vrsto za sprejem v dom
64	Sama živim v stanovanju.	Bivalne razmere
65	Pomagata mi sin in snaha.	Oseba, ki ji pomaga
66	Najtežje je pozimi, ker živim v vlažnem stanovanju, kar ni dobro za mojo astmo.	Bivalne razmere vplivajo na zdravstveno stanje
67	Ogrevam se na drva, iz kleti mi jih nosi sin.	Pomoč, ki jo potrebuje
68	Drva so draga, jaz pa imam nizko pokojnino.	Slab finančni položaj
69	Snaha mi zlika perilo in pospravi.	Pomoč, ki jo potrebuje
70	Edina družba, ki jo imam je sin, ki pride trikrat na teden za dve uri.	Osamljenost
71	Ko je lepo vreme me vzameta s sabo na izlet ali kosilo.	Pomoč, ki jo potrebuje
72	S sinom imava že od nekdaj dober odnos.	Dober odnos z oskrbovalcem
73	Malo se je spremenilo, ker meni ni prijetno vedno za nekaj prositi.	Ne želi prositi za pomoč
74	Sin mi vedno govori, da ga lahko kadarkoli pokličem, ampak jaz ga nočem motiti.	Ne želi prositi za pomoč
75	Storitve sedaj poznam, prej jih nisem.	Pozna storitve DUK
76	Ko sem poslušala o čakalnih vrstah, sem rekla, da je zadnji čas da se vpišem.	Vzrok za vložitev prošnje za sprejem

Ženska, 76 let

Zaporedna št.	IZJAVA	POJEM
77	Je že eno leto, odkar sem vložila prošnjo.	Čas od vložitve prošnje
78	Jaz ne bom šla nikamor, bom kar doma umrla.	Negativen odnos do institucionalnega varstva
79	Sin pravi, da je že čas, ker nikoli ne veš kaj se zgodi	Vpliv otroka na vložitev prošnje za sprejem
80	Sicer mi ni do tega da grem tja, ampak če bom zbolela ne bom mogla biti doma	Ne vidi druge možnosti kot odhod v dom
81	Živim v hiši, spodaj sem jaz, zgoraj pa sin z družino.	Bivanjske razmere
82	Če imam dober dan vse naredim sama.	Pomoči ne potrebuje vedno
83	Dostikrat se zgodi, da kaj pozabim, zato sin včasih preverja za mano.	Zdravstvene težave
84	Marsikaj tudi izgubim, iskali smo že ključke od hiše in denarnico.	Zdravstvene težave
85	Bili so dnevi, ko me je bilo zelo strah, zato sem hotela vedno nekoga ob sebi.	Zdravstvene težave
86	Snaha je hotela, da grem zaradi tega k zdravniku. Najprej nisem hotela, nato pa sem vseeno šla.	Zdravstvene težave
87	Vsi so bili zmeraj navajeni, da vse naredim, zdaj ne morem več in mislim, da so užaljeni zaradi tega.	Odnos se je spremenil, odkar potrebuje pomoč
88	Sina nočem vsak dan za kaj prositi, ker imam občutek, da mu je odveč.	Ne želi prositi za pomoč
89	Poznam, moja sosedja je v začasnem varstvu.	Pozna storitve DUK

90	Dokler so pri nas vsi zdravi in lahko tudi meni pomagajo, ne grem nikamor.	Želi ostati doma
----	--	------------------

Ženska, 79 let

Zaporedna št.	IZJAVA	POJEM
91	Če bi se mi kaj zgodilo in bi potrebovala celodnevno oskrbo.	Vzrok za vložitev prošnje za sprejem v dom
92	Hočem sama poskrbeti zase, ne pa viseti na otrocih.	Želja po neodvisnosti
93	Že pet let živim sama, odkar mi je umrl mož.	Bivalne razmere
94	Hčerka mi je predlagala naj se preselim k njej, vendar to pri meni ne pride v poštev.	Želi biti samostojna
95	Jaz rabim svojo svobodo.	Želi biti samostojna
96	Največ mi pomeni, če mi kdo prinese stvari iz trgovine.	Pomoč, ki jo potrebuje
97	Sin me pelje po nakupih.	Pomoč, ki jo potrebuje
98	Veliko mi pomeni, če kdo pride k meni na kavo, da malo poklepetamo.	Pomoč, ki jo potrebuje
99	Ne rabim veliko pomoči, s tisto, ki jo dobim pa sem zelo zadovoljna.	Zadovoljstvo s pomočjo, ki jo dobi
100	Z otroki sem v dobrem odnosu.	Dober odnos z otroki
101	Ko se nisem želela preseliti k hčeri je bilo malo napeto, ker me nikakor ni razumela.	Nerazumevanje s strani hčere
102	Če bi bila zelo bolna in bi potrebovala stalno pomoč, bi mi bilo neprijetno in mislim, da bi kmalu prišlo do kakšnega prepira.	Zardi njene odvisnosti bi se odnosi poslabšali
103	Zaenkrat še ničesar od tega ne potrebujem, poznam pa vse.	Nima potrebe po formalnih oblikah pomoči
104	Sicer pa mislim, da imamo dovolj možnosti, če sami ne moremo več skrbeti zase.	Zadovoljna s ponudbo formalnih oblik pomoči
105	Tudi cenovno se mi vse to zdi dokaj ugodno.	Zadovoljna s ceno formalnih oblik pomoči
106	Nimam nobenega odpora do tega, da bi šla v dom, ker so tam ljudje, ki poskrbijo zate, ostalo je pa tako, kakor si sam narediš.	Pozitivno mnenje o institucionalnem varstvu

Ženska, 78 let

Zaporedna št.	IZJAVA	POJEM
107	Če se mi zdravje poslabša in otroci ne bodo več mogli skrbeti zame.	Vzrok za vložitev prošnje za sprejem v dom
108	V domu bom imela tudi več družbe.	Pozitivno mnenje o institucionalnem varstvu
109	Živiva sama, otroci živijo dokaj daleč stran.	Bivanjske razmere
110	Največ mi pomaga mož, med vikendom pa se oglasi tudi hčerka.	Oseba, ki ji pomaga
111	Ko sem bolna, potrebujem kar dosti pomoči. Bilo je že tako hudo, da mi je mož pomagal pri umivanju in oblačenju. Če se dobro počutim pa zase lahko sama poskrbim.	Pomoč, ki jo potrebuje
112	Problem je, ker tudi mož ni več zdrav in vse težje skrbi zame, zato me skrbi, kako bo, ko bova oba obležala.	Starostne težave osebe, ki jo oskrbuje

113	med vikendom hčerka skuha za naprej.	Pomoč, ki jo potrebuje
114	Z možem se sedaj razumeva bolje kot kadarkoli prej	Odnos z oskrbovalcem se je izboljšal
115	Z otroci se dobro razumemo, čeprav se ne vidimo tako pogosto kot bi hoteli	Dober odnos z oskrbovalci
116	Klicali so me, da je prosto mesto v začasnem varstvu, ampak sem odklonila. Bilo je poletje in mi je bilo že zato težko v dom. Pa tudi takrat sem bila že malo bolj zdrava.	Zavrnitev prostega mesta v začasnem varstvu
117	Razvoz kosil bi bila dobra rešitev, ampak na žalost ne vozijo do naju.	Nedostopnost pomoči
118	Drugače bi pa šla v dom, ker imam v Kranju dosti znancev, pa še otroci bi bili bližje meni.	Pozitivno mnenje o institucionalnem varstvu

Ženska, 77 let

Zaporedna št.	IZJAVA	POJEM
119	Za vsak slučaj, če ne bom mogla sama skrbeti zase doma.	Vzrok za vložitev prošnje za sprejem v dom
120	Odkar mi je umrl mož, živim sama s sinom	Bivanjske razmere
121	Veliko oviro mi predstavljajo stopnice v bloku. Živim v četrtem nadstropju in ker težko hodim grem bolj malokrat ven	Bivanjske razmere predstavljajo oviro
122	Potrebujem tudi pomoč pri gospodinjstvih opravilih, kuhanju in pospravljanju. Potrebujem prevoz do zdravstvenega doma in lekarne.	Pomoč, ki jo potrebuje
123	Pomaga mi večinoma sin	Oseba, ki ji pomaga
124	s kosilom včasih pomaga sosedu v bloku.	Oseba, ki ji pomaga
125	prihaja do napetosti s sinom, ker živiva skupaj v majhnem stanovanju, ampak mislim, da mu ni težko pomagati.	Odnos z oskrbovalcem
126	Poznam, ampak mi je predrago	Nedostopnost formalnih oblik pomoči

KODIRANJE IZJAV OSEB, KI OSKRBUJEJO STAREGA ČLOVEKA

Ženska, 52 let, zaposlena

Zaporedna št.	IZJAVA	POJEM
01	...90 let staro mamo.	Razmerje do oskrbovanca
02	...približno tri ure na dan. Med vikendi si vzamem več časa.	Čas, namenjen oskrbi
03	Umivam jo, ji pripravim zdravila, pospravim stanovanje,. Vidim pa, da ji največ pomeni, ko si vzamem čas in se samo pogovarjava.	Pomoč, ki jo nudi
04	Mislim, da mora vsak skrbeti za svoje starše, ko so stari in bolni.	Mnenje o oskrbi starega človeka
05	Včasih imam res vsega dovolj, vendar nimam kaj	Vdanost v usodo
06	Na srečo so otroci že odrasli, tako da nimam skrbi še z njimi.	Brez težav z usklajevanjem družinskega življenja z oskrbo
07	včasih mi je težko tudi fizično, ker me boli	Fizični napor

	hrbtenica	
08	pomaga mož, pozimi prinaša drva iz kleti, in podobna težja opravila	Neformalna pomoč pri oskrbi
09	Delavnik je dolg, zato mi ostane malo časa zase in za moža.	Težave pri usklajevanju družinskega življenja z oskrbo
10	lansko leto sem kar nekaj dni dopusta porabila za to, da sem bila pri mami, ko me je potrebovala.	Težave pri usklajevanju poklicnega življenja z oskrbo
11	Poznam začasno varstvo v katerem je bila mama lansko leto tri tedne.	Seznanjenost s formalnimi oblikami pomoči DUK
12	mislím, da ni potrebe po tem, da bi mama hodila v dnevno varstvo, skuham ji tudi jaz	Formalnih oblik pomoči ne uporablja
13	storitve so zame precej drage, mama pa ima nizko pokojnino	Težave pri koriščenju formalnih oblik pomoči
14	za začasno varstvo že tudi čakalna vrsta in je pametno čimprej rezervirat. To je težko, ker februarja ali marca z možem še ne veva točno kdaj bova imela dopust poleti.	Težave pri koriščenju formalnih oblik pomoči
15	za stalno v dom je ne bi dali, ker je tako rada doma, kjer je navajena, Sicer smo vložili prošnjo, ampak to je bolj tako, za vsak slučaj, če se bo stanje res poslabšalo.	Mnenje o odhodu starega človeka v dom
16	...več kapacitet za začasno varstvo	Predlog
17	morale imeti bolnice več negovalnih oddelkov	Predlog
18	šok je, ko človek odpustijo iz bolnice domov, ti pa si kar naenkrat postavljen pred dejstvo, da moraš poskrbeti za težkega bolnika.	Težave zaradi zdravstvenega stanja starega človeka

Ženska, 46 let, gospodinja

Zaporedna št.	IZJAVA	POJEM
19	Taščo, ki je stara 86 let in ima demenco.	Razmerje do oskrbovanca
20	Mama živi z nami v hiši, tako da sem ji cel dan na razpolago.	Čas, namenjen oskrbi
21	Odkar je vse bolj izgubljena je to postalo nevzdržno.	Težave zaradi zdravstvenega stanja starega človeka
22	pripravim zajtrk, potem ji pomagam da se obleče, skuham kosilo, pripravljam ji zdravila, če je treba jo peljem k zdravniku.	Pomoč, ki jo nudi
23	Kadar je polna luna, so noči še posebej nevzdržne, ker ne more spati in hodi po hiši in ropota.	Težave zaradi zdravstvenega stanja starega človeka
24	Nisem se odločila, ampak to moram delati.	Vzrok za oskrbo
25	Zato, ker sem cel dan doma je vsa skrb padla name.	Preobremenjenost
26	Vedno bolj sem utrujena.	Fizična obremenitev
27	Včasih imam res vsega dovolj in ne vem več kje se me glava drži	Preobremenjenost
28	Omejuje me zato, ker ne morem normalno na dopust, ker je ne morem kar pustiti.	Težave pri usklajevanju družinskega življenja z oskrbo
29	Pri skrbi imam malo pomoči, ker se hčeri ne zmenita preveč za mamo. Obe mislita, da je samoumevno, da bom jaz skrbela zanjo, ker živimo skupaj.	Premalo podpore s strani družine
30	Ko sem predlagala, da bi vložili prošnjo za dom, smo se skregali. Obtožili so me, da se je hočem znebiti in da imam dovolj časa da sama skrbim	Premalo podpore s strani družine

	zanjo.	
31	Glede na to, da ne hodim v normalno službo, je lažje. Ampak vseeno imam včasih težave z organizacijo. Včasih začnem z delom pa me vmes tašča potrebuje.	Težave pri usklajevanju poklicnega življenja z oskrbo
32	...do sedaj nisem poznala nič od tega.	Seznanjenost s storitvami DUK
33	Več pomoči bi potrebovala od sorodnikov, predvsem od svakinj bi pričakovala več pomoči.	Pomoč, ki bi jo potrebovala
34	Predvsem pa bi rada, da bi družina znala ceniti mojo skrb in pomoč tašči	Pomoč, ki bi jo potrebovala
35	več časa zase in malo dopusta.	Pomoč, ki bi jo potrebovala

Ženska, 76 let, upokojenka

Zaporedna št.	IZJAVA	POJEM
36	moža, ki je star 81 let.	Razmerje do oskrbovanca
37	Pomagam vedno, ko potrebuje pomoč. Ponavadi se začne že zjutraj, pri osebni higieni in konča zvečer, ko mu pomagam v posteljo.	Čas, namenjen oskrbovanju
38	pomagam da se umije in obleče, pripravim zajtrk, kosilo, pripravljam mu zdravila in poskrbim, da jih vzame, drugače bi pozabil. Ponavadi potrebuje tudi pomoč pri slačenju in pripravljanju na spanje.	Pomoč, ki jo nudi
39	To je moja dolžnost.	Vzrok za oskrbo
40	Ne želim ga dati v dom, dokler se nekako še prebija sama. Če bi šla v dom, bi šla oba skupaj.	Mnenje o odhodu starega človeka v dom
41	kakor vem so čakalne dobe dolge in da če hočeš skupaj s partnerjem v dvoposteljno sobo, čakaš še dlje.	Mnenje o odhodu starega človeka v dom
42	Seveda sem včasih utrujena, ker nisem več mlada. Najhuje je, ko zbolim še jaz, takrat je res malo težje.	Fizični napor
43	imava sina in hčerko, ki nama kar dobro pomagata	Neformalna pomoč pri oskrbi
44	meni ni prijetno prositi otrok za pomoč, ker je danes tempo že tako dovolj hud, da jima nočem biti še jaz v nadlogo.	Ne želi prositi za pomoč pri oskrbi
45	Včasih je treba moža tudi dvigovati, in to mi povzroča vedno hujše bolečina, vse težje ga dvigujem.	Fizični napor
46	Včasih bi rada šla k sosedi na kavo, ampak ne upam pustiti moža samega.	Težave pri usklajevanju družinskega življenja z oskrbo
47	Da, vse to poznam. Za to mi je povedala hčera, ki se je pozanimala, kako bi nama še lahko pomagali.	Seznanjenost s formalnimi oblikami pomoči, ki jih ponuja DUK
48	Pomoč na domu nama bo morda kmalu prav prišla, ker tudi jaz nisem vsak dan mlajša.	Pozitivno mnenje o formalnih oblikah pomoči
49	Naj pa naredijo nekaj, da ne bo treba tako dolgo čakati na posteljo v domu.	Predlog

Moški, 50 let, zaposlen

Zaporedna št.	IZJAVA	POJEM
50	Mamo, stara je 79 let.	Razmerje do oskrbovanca

51	...približno 8 ur na teden. Ne štejem ur, ker grem kakšen dan k njej samo pogledati če je vse v redu, pridejo pa dnevi, ko sem pri njej celo popoldne.	Čas, namenjen oskrbovanju
52	pri pospravljanju, prinesem drva in zakurim, vozim na preglede, grem plačat položnice, dvigam njeno pokojnino.	Pomoč, ki jo nudi
53	ni nikogar drugega, ki bi ji pomagal.	Vzrok za oskrbo
54	Ni mi težko pomagati, ker sva ostala le jaz in mama.	Vzrok za oskrbo
55	Drugače pa mi skrb za mamo povzroča probleme bolj med dopustom, ko nastane cel projekt.	Težave pri usklajevanju družinskega življenja z oskrbo
56	Nikoli ne greva daleč, da se lahko hitro vrneva, če je doma kaj narobe.	Težave pri usklajevanju družinskega življenja z oskrbo
57	imam razumevajočo ženo	podpora
58	Pomagata mi žena in sin	Neformalna pomoč pri oskrbi
59	Sem samostojni podjetnik, imam trgovino. Tako, da si svoj delovnikom večinoma prilagajam.	Brez težav pri usklajevanju poklicnega življenja z oskrbo
60	Ne predstavljam si pa, kako bi se organiziral, če bi imel fiksni delovni čas.	Težave pri usklajevanju poklicnega življenja z oskrbo
61	Ampak vseeno je kdaj nerodno, ko moram mamo dopoldne peljati k zdravniku, ker imam takrat največ dela. Ko se to zgodi, moram delati tudi popoldne, takrat mi ostane bolj malo časa zase in za družino.	Zaradi oskrbe mora včasih delati tudi popoldne
62	...Poznam. Predstavila mi jih je socialna delavka, ko sem vložil prošnjo za sprejem za mamo.	Seznanjenost s formalnimi oblikami pomoči, ki jih ponuja DUK
63	Razmišljam pa, da bi šla mama v začasno varstvo poleti, med mojim dopustom. To se mi zdi zelo praktična rešitev, predvsem za sorodnike.	Pozitivno mnenje o formalnih oblikah pomoči
64	V Kranju je to dobro urejeno, in če bi si želel pomoči, mislim da bi jo tudi dobil.	Pozitivno mnenje o formalnih oblikah pomoči

Ženska, 49 let, zaposlena

Zaporedna št.	IZJAVA	POJEM
65	Skrbim za 82 let starega očeta.	Razmerje do oskrbovanca
66	mislim da okoli 15 ur tedensko. Včasih več, včasih manj, odvisno od njegovega zdravja.	Čas, namenjen oskrbovanju
67	vsa gospodinjska dela, vozim ga na sprehode, spremljam ga k zdravniku, pripravljam zdravila.	Pomoč, ki jo nudi
68	Ker oče potrebuje oskrbo, si pa ne želi v dom za upokojence	Vzrok za oskrbo
69	s sestro ga nočeva v nič siliti, zato sva se odločili, da bova sami skrbeli zanj.	Vzrok za oskrbo
70	s sestro se dobro razumeva. Delo sva si razdelili, zato je vse skupaj lažje.	Neformalna pomoč pri oskrbi
71	Sprijaznila sem s stanjem takšnim kot je. Če bom jamrala ne bo nič pomagalo.	Vdanost v usodo
72	Z očetom imava zdaj boljši odnos, bolje sva se spoznala.	Odnos s starim človekom, ki ga oskrbuje
73	Vidim, koliko mu pomeni, da mu stojim ob strani.	Odnos s starim človekom, ki ga oskrbuje
74	Če bi sama skrbela zanj, si težko predstavljam kako	Preobremenjenost

	bi to izpeljala	
75	Izčrpava pa me bolj fizično kot psihično.	Fizična obremenitev
76	...kakšen dan sem res utrujena, ampak takrat sestra prevzame večji del obveznosti.	Pomoč, ki jo dobi v družini
77	Po ali pred službo grem k očetu, tako da služba ne trpi zaradi tega.	Brez težav pri usklajevanju poklicnega življenja z oskrbo
78	Zaposlena sem v gostinstvu in imam dokaj razumevajoče vodstvo, mislim, da ne bi bil problem, če bi potrebovala zamenjavo ali dopust zaradi oskrbe očeta.	Brez težav pri usklajevanju poklicnega življenja z oskrbo
79	Z bolniško za otroke ni problem, pri starih se pa ustavi.	Težave pri usklajevanju poklicnega življenja z oskrbo
80	Za vse to sem že slišala, vendar oče ni koristil še nič od tega.	Seznanjenost s formalnimi oblikami pomoči, ki jih ponuja DUK
81	Dobra rešitev za nas bi bila pomoč na domu, ker očetu ne bi bilo treba spreminjati okolja.	Pozitivno mnenje o formalnih oblikah pomoči
82	Razvoz kosil se mi zdi zelo praktična rešitev.	Pozitivno mnenje o formalnih oblikah pomoči
83	Naj znižajo cene storitev za stare.	Predlog

Moški, 79 let, upokojen

Zaporedna št.	IZJAVA	POJEM
84	Ženo, staro 75 let.	Razmerje do oskrbovanca
85	Včasih več, včasih pa manj, odvisno kako se počuti. Ko je slaba, sem cel dan ob njej.	Čas, namenjen oskrbovanju
86	Zjutraj ji pomagam vstati, ker se težko dvigne in hodi. Pospremim jo v kopalnico in pomagam pri umivanju. Pripravim zajtrk, čeprav takrat ko je bolna bolj malo je. Kuham pa ne preveč dobro, zato pogrejem zamrznjene jedi, golaž in podobno. Čez dan ji kuham čaje.	Pomoč, ki jo nudi
87	Ni nikogar, ki bi skrbel za ženo namesto mene.	Vzrok za oskrbo
88	Jaz sem tudi že star in nisem več tako pri močeh kot včasih.	Fizični napor
89	Med vikendi pride hči z vnuki in nama pomagajo pospravljati, naredijo kaj na vrtu, likajo in obešajo perilo.	Pomoč, ki jo dobi v družini
90	Pomagamo si tudi med sosedi.	Neformalna pomoč
91	Če ne bi imela sosedov bi bila pa res osamljena, tako vsaj poklepetava s kom.	Osamljenost, ki jo premagujeta s sosedi
92	Hči je bila zelo obremenjena, ko je bila žena bolna.	Preobremenjenost
93	Drugače pa mi ni odveč, na to ne gledam kot obveznost.	Na oskrbo ne gleda kot obveznost
94	Če bi midva živela bližje bi bilo lažje, ampak je prepozno da bi sedaj prodajala hišo.	Oddaljenost od otrok
95	Vse to poznam. Oba z ženo sva tudi vpisana v dom v Kranju	Seznanjenost s formalnimi oblikami pomoči, ki jih ponuja DUK
96	Enkrat so jo že poklicali, da je prosto mesto in bi lahko šla v dom za tri mesece. Ampak sva takrat zavrnila, ker se je počutila bolje.	Formalnih oblik pomoči ne uporablja
97	pomoč na domu in razvoz kosil bi morali omogočiti tudi na vaseh	Predlog
98	Ko je žena prišla iz bolnice, sva si kosilo naročila v	Nedostopnost formalnih oblik

	gostilni v vasi in so nama jo pripeljali. Ampak ta hrana ni bila zdrava, pa še draga je.	pomoči, lastna iznajdljivost
--	--	------------------------------

Ženska, 47 let, zaposlena

Zaporedna št.	IZJAVA	POJEM
99	Mamo, ki je stara 89 let.	Razmerje do oskrbovanca
100	Pri njej sem približno štiri ure med tednom, med vikendi pa več.	Čas, namenjen oskrbovanju
101	Predvsem skuham kaj in zlikam, grem z njo na sprehod, če se dovolj dobro počuti.	Pomoč, ki jo nudi
102	Imam še dve sestri, tako da si skrb razdelimo, kakor ima katera čas.	Neformalna pomoč pri oskrbi
103	Za bolj zdravstvene stvari poskrbi sestra, ki živi z njo. Ona je že v pokoju in ima več časa.	Neformalna pomoč pri oskrbi
104	S sestrama smo se dogovorile, da bomo skupaj skrbele za mamo.	Dogovor o delitve oskrbe med družinskimi člani
105	Opažam pa, da je sestra vedno bolj utrujena, zdi se mi da bo kmalu zbolela še ona.	Fizični napor
106	Kadar je res slaba nas ne spozna. To je naporno predvsem v čustvenem smislu, ker je boleče, da se te lastna mama ne spomni.	Čustveni napor
107	S sestrama se dokaj dobro dogovarjamo glede skrbi za mamo. Dobro da smo tri, da se lahko uskladimo kdaj bo šla katera na dopust.	Brez težav pri usklajevanju družinskega življenja z oskrbo
108	Nimam problemov, ker dopoldne zanjo poskrbi sestra, ki je v pokoju.	Rez težav pri usklajevanju poklicnega življenja in oskrbe
109	nimam otrok, tako da niti družna ne trpi.	Brez težav pri usklajevanju družinskega življenja z oskrbo
110	Storitve poznam.	Seznanjenost s formalnimi oblikami pomoči, ki jih ponuja DUK
111	Vložili smo prošnjo za sprejem in upamo, da bo mama kmalu na vrsti. Drugih storitev se ne poslužujemo.	Formalnih oblik pomoči ne uporablja
112	Lahko bi skrajšali čakalne dobe, tako da bi zgradili še kakšen dom. Menda bo v Cerkljah in upam da bomo to dočakali	Predlog

Ženska, 53 let, zaposlena

Zaporedna št.	IZJAVA	POJEM
113	Očeta, ki je star 81 let.	Razmerje do oskrbovanca in njegova starost
114	Živimo skupaj, tako da je večina mojega prostega časa namenjena njemu.	Čas, namenjen oskrbovanju
115	Poleg običajnih gospodinjskih stvari ga vozim na preglede, ker je težak sladkorni bolnik.	Pomoč, ki jo nudi
116	Pred kratkim so mu odrezali prst na nogi, tako da mu tudi previjam rano, kadar ne pride patronažna sestra.	Pomoč, ki jo nudi
117	Pred dvema letoma sem mu tudi urejala	Pomoč, ki jo nudi

	državljanstvo, ker se je preselil iz Hrvaške k meni.	
118	Dogovorila sva se, da se je preselil k meni v Slovenijo in bom tukaj jaz skrbela zanj.	Vzrok za oskrbo
119	Nihče mi ne pomaga pri skrbi za očeta, ker ni potrebe po tem. Razen takoj po operaciji njegovega prsta je k nam prihajala patronažna sestra, ki mu je previjala nogo.	Pomoč patronažne sestre
120	...me to ne omejuje, ker je oče še dovolj samostojen in večinoma lahko sam poskrbi zase	Brez težav pri usklajevanju družinskega življenja z oskrbo
121	Ko pa si je pred kakšnim letom pri padcu zlomil roko, mi niso dovolili prej oditi iz delovnega mesta.	Težave pri usklajevanju poklicnega življenja z oskrbo
122	Sploh nimajo posluha za takšne stvari	Težave pri usklajevanju poklicnega življenja z oskrbo
123	Te storitve poznam.	Seznanjenost s formalnimi oblikami pomoči, ki jih ponuja DUK
124	...zaenkrat še ni potrebe, da bi jih z očetom uporabljala.	Formalnih oblik pomoči ne uporablja
125	Lahko bi uredili bolniške tudi v primeru če zbolijo starši. Tako nekako kot ti pripada za bolnega otroka.	Predlog

Ureditev izjav po kodah in združevanje v kategorije (stari)

INSTITUCIONALNO VARSTVO
A. Vzrok za vložitev prošnje za sprejem
01 Nisem vedno mlajši
02 Ko bom potreboval stalno pomoč, ne želim biti v breme otrokom.
22 Težko hodim in vem ,da bom moral v dom, ker ne bom mogel sam skrbeti zase.
40 Ker bom potreboval vedno več pomoči, nisem vedno mlajši.
61 Težko skrbim zase
62 Rada bi bila v čakalni vrsti, če ne bom mogla več skrbeti zase.
76 Ko sem poslušala o čakalnih vrstah, sem rekla, da je zadnji čas, da se vpišem.
91 Če bi se mi kaj zgodilo in bi potrebovala celodnevno oskrbo.
107 Če se mi zdravje poslabša in otroci ne bodo več mogli skrbeti zame.
119 Za vsak slučaj, če ne bom mogla sama skrbeti zase doma.
B. Pozitivno mnenje o institucionalnem varstvu
03 Nekateri se bojijo oditi v dom, jaz pa ne
04 V domu dobro poskrbijo za te, za nič ni treba skrbeti
05 V domu imaš svobodo, samo reda se moraš držati
06 V domu ni tako grozno kot nekateri mislijo
41 Dom ti nudi neko varnost, ki je pomembna ko si star
106 Nimam nobenega odpora do tega, da bi šla v dom, ker so tam ljudje, ki poskrbijo zate, ostalo je pa tako, kakor si sam narediš
108 V domu bom imela tudi več družbe.
118 Drugače bi pa šla v dom, ker imam v Kranju dosti znancev, pa še otroci bi bili bližje meni.
C. Odpor do institucionalnega varstva
78 Jaz ne bom šla nikamor, bom kar doma umrla.
36 Dokler še nekako gre, ne bom nič v dom hodil

80 Sicer mi ni do tega, da grem tja, ampak če bom zbolela ne bom mogla biti doma
90 Dokler so pri nas vsi zdravi in lahko tudi meni pomagajo, ne grem nikamor.
D. Pripravljenost na odhod v dom
20 Ko bom na vrst za sprejem v dom, bom šel
E. Nezadovoljstvo z dolgo čakalno vrsto za sprejem v dom
21 Pri takih čakalnih vrstah, se ne bojim da bom kmalu na vrsti za sprejem
25 Preden bo prosto mesto v domu, mene ne bo več
63 Glede na to, kako dolgo se čaka za sprejem, mi je žal, da nisem že prej vložila prošnje.
F. Finančna nedostopnost institucionalnega varstva
37 Dom je za tiste, ki imajo dovolj denarja
G. Vložitev prošnje za sprejem v dom na pobudo drugih
79 Sin pravi, da je že čas, ker nikoli ne veš kaj se zgodi.
23 Sin mi je že dolgo govoril naj se vpišem v dom, pa ga nisem poslušal.
H. Zaskrbljenost zaradi hišnega ljubljence
45 Skrbi me, kaj bo z najinim psom. S seboj v dom ga ne moreva vzeti, upam da ga bo lahko vzela hčerka.

FORMALNE OBLIKE POMOČI (ZAČASNO VARSTVO, DNEVNO VARSTVO, POMOČ NA DOMU, RAZVOZ KOSIL)
A. Seznanjenost s formalnimi oblikami pomoči, ki jih ponuja DUK
58 Storitve poznam, uporabljam pa samo razvoz kosil.
75 Storitve sedaj poznam, prej jih nisem.
89 Poznam, moja sosedja je v začasnem varstvu.
103 Zaenkrat še ničesar od tega ne potrebujem, poznam pa vse.
B. Uporablja formalne oblike pomoči
18 Iz Doma so mi vozili kosilo
50 Kosilo imava naročeno v Domu
C. Mnenje o formalnih oblikah pomoči
19 Pomoč na domu je dobra za tiste, ki ne morejo skrbeti zase
59 Če bo treba se bova odločila za pomoč na domu.
60 Otroci bodo manj obremenjeni, midva pa bova dobila strokovno pomoč
D. Zadovoljstvo s ponudbo
104 Sicer pa mislim, da imamo dovolj možnosti, če sami ne moremo več skrbeti zase.
E. Zadovoljstvo s ceno
105 Tudi cenovno se mi vse to zdi dokaj ugodno.
F. Nedostopnost formalnih oblik pomoči
117 Razvoz kosil bi bila dobra rešitev, ampak na žalost ne vozijo do naju.
126 Poznam, ampak mi je predrago
G. Zavrnitev prostega mesta v začasnem varstvu
116 Klicali so me, da je prosto mesto v začasnem varstvu, ampak sem odklonila. Bilo je poletje in mi je bilo že zato težko v dom. Pa tudi takrat sem bila že malo bolj zdrava.

NEFORMALNA POMOČ
A. Pomoč, ki jo potrebuje
10 Opereta mi perilo, zlikata, prineseta stvari iz trgovine
11 Hči skuha vnaprej, jaz pogrejem
12 Vzameta me s sabo na izlet, da nisem sam doma
28 Rabim pomoč pri slačenju, oblačenju, umivanju, uhaja mi urin
30 Sin me kam pelje in pomaga premikati
31 Snaha kaj skuha in pospravi

46 Potrebujeva pomoč pri kuhanju in drugih gospodinjskih opravilih
52 Ni pomoč samo pospravljanje in kuhanje, ampak tudi druženje
56 Vnukinja pelje psa na sprehod
57 Njen fant popravi kakšno stvar v stanovanju.
67 Ogrevam se na drva, iz kleti mi jih nosi sin
69 Snaha mi zlika perilo in pospravi
96 Največ mi pomeni, če mi kdo prinese stvari iz trgovine.
97 Sin me pelje po nakupih
98 Veliko mi pomeni, če kdo pride k meni na kavo, da malo poklepetamo
111 Ko sem bolna, potrebujem kar dosti pomoči. Bilo je že tako hudo, da mi je mož pomagal pri umivanju in oblačenju. Če se dobro počutim pa zase lahko sama poskrbim.
113 med vikendom hčerka skuha za naprej.
122 Potrebujem tudi pomoč pri gospodinjskih opravilih, kuhanju in pospravljanju. Potrebujem prevoz do zdravstvenega doma in lekarne.
82 Če imam dober dan, vse naredim sama
B. Oseba, ki ga/jo oskrbuje
08 Pomagata mi obe hčeri
29 Največ mi pomaga žena
30 Sin me kam pelje in pomaga premikati
31 Snaha kaj skuha in pospravi
47 Na preglede k zdravniku naju vozi sin
49 Za gospodinjske stvari skrbi hčerka
65 Pomagata mi sin in snaha
110 Največ mi pomaga mož, med vikendom pa se oglasi tudi hčerka.
123 Pomaga mi večinoma sin
124 s kosilom včasih pomaga soseda v bloku
51 Obiskuje naju vnukinja, ki je na porodniški
71 Ko je lepo vreme me vzameta s seboj na izlet ali na kosilo
C. Zdravstvene težave
27 Po operaciji težko hodim, imam hude bolečine
48 Glava nama še dobro dela, s spominom nimava težav.
83 Dostikrat se zgodi, da kaj pozabim, zato sin včasih preverja za mano.
84 Marsikaj tudi izgubim, iskali smo že ključke od hiše in denarnico.
85 Bili so dnevi, ko me je bilo zelo strah, zato sem hotela vedno nekoga ob sebi.
86 Snaha je hotela, da grem zaradi tega k zdravniku. Najprej nisem hotela, nato pa sem vseeno šla.
D. Bivalne razmere
07 Pred tremi leti mi je umrla žena, od takrat sem sam v stanovanju
26 Živim z ženo, v zgornjem nadstropju je sin z ženo
35 Ker nas je v hiši več je lažje
81 Živim v hiši, spodaj sem jaz, zgoraj pa sin z družino.
93 Že pet let živim sama, odkar mi je umrl mož.
109 Živiva sama, otroci živijo dokaj daleč stran.
120 Odkar mi je umrl mož, živim sama s sinom
121 Veliko oviro mi predstavljajo stopnice v bloku. Živim v četrtem nadstropju in ker težko hodim grem bolj malokrat ven
E. Osamljenost
44 Doma sva večinoma sama, v domu se pa vedno kaj dogaja
53 Nimava veliko družbe, zato sva vsakega obiska vesela
70 Edina družba, ki jo imam je sin, ki pride trikrat na teden za dve uri.

F. Finančne težave
68 Drva so draga, jaz pa imam nizko pokojnino.

ODNOS Z OSKRBOVALCI
C. Dober odnos z oskrbovalcem
09 Prideta me pogledati skoraj vsak dan, drugače se pa slišimo
13 Všeč mi je, da nista pozabili name
14 Imamo dober odnos
33 S sinom in snaho se dobro razumemo
55 Vnukinja vedno sama vidi kaj je treba narediti, nikoli je ni treba za nič prositi
72 S sinom imava že od nekdaj dober odnos
100 Z otroki sem v dobrem odnosu
115 Z otroci se dobro razumemo, čeprav se ne vidimo tako pogosto kot bi hoteli
D. Slab odnos z oskrbovalcem
16 Ko sem se slabo počutil, sta z mano delali kot z otrokom
15 Imam občutek, da mislita, da boljše vesta kaj je dobro zame, kot pa jaz in to mi gre na živce
87 Vsi so bili zmeraj navajeni, da vse naredim, zdaj ne morem več in mislim, da so užaljeni zaradi tega.
125 prihaja do napetosti s sinom, ker živiva skupaj v majhnem stanovanju, ampak mislim, da mu ni težko pomagati
E. Odnos se je zaradi oskrbe spremenil na bolje
54 Zdaj smo več skupaj, tudi pogovarjamo se o stvareh o katerih se prej nismo. Zato moram reči, da se je naš odnos izboljšal
114 Z mojem se sedaj razumeva bolje kot kadarkoli prej
F. Odnos se je zaradi oskrbe spremenil na slabše
73 Malo se je spremenilo, ker meni ni prijetno vedno za nekaj prositi
G. Težave oskrbovalcev
32 Žena ni več mlada in zdrava, včasih še zase težko poskrbi
112 Problem je, ker tudi mož ni več zdrav in vse težje skrbi zame, zato me skrbi, kako bo, ko bova oba obležala.
H. Oskrbovanec ne želi prositi za pomoč in biti v breme oskrbovalcem
34 Sina nerad prosim za usluge, ker vem, da ima dovolj svojega dela
38 Če imaš nizko pokojnino si v vsakem primeru v breme otrokom
39 Če si doma, morajo skrbeti zate, če si reven in v domu, pa morajo doplačevati
43 Imava dovolj pokojnine, da bova sama plačevala in otrokom ne bo treba nič skrbeti za naju
74 Sin mi vedno govori, da ga lahko kadarkoli pokličem, ampak jaz ga nočem motiti
88 Sina nočem vsak dan za kaj prositi, ker imam občutek, da mu je odveč.
102 Če bi bila zelo bolna in bi potrebovala stalno pomoč, bi mi bilo neprijetno in mislim, da bi kmalu prišlo do kakšnega prepira.
I. Želja po samostojnosti
92 Hočem sama poskrbeti zase, ne pa viseti na otrocih.
94 Hčerka mi je predlagala naj se preselim k njej, vendar to pri meni ne pride v poštev
95 Jaz rabim svojo svobodo
J. Nerazumevanje s strani svojcev
101 Ko se nisem želela preseliti k hčeri je bilo malo napeto, ker me nikakor ni razumela
K. Zadovoljstvo s pomočjo, ki jo dobi
99 Ne rabim veliko pomoči, s tisto, ki jo dobim pa sem zelo zadovoljna
L. Potreba po pomoči ga je presenetila
24 Mislil sem, da bom vedno lahko skrbel zase.

Ureditev izjav po kodah in združevanje v kategorije (oskrbovalci)

NEFORMALNA OSKRBA STARIH
A. Razmerje do oskrbovanca
01 90 let staro mamó.
19 Taščó, ki je stara 86 let in ima demenco
36 moža, ki je star 81 let.
50 Mamó, stara je 79 let.
65 Skrbim za 82 let starega očeta.
84 Ženo, staro 75 let
99 Mamó, ki je stara 89 let.
113 Očeta, ki je star 81 let.
B. Čas, namenjen oskrbi
02 približno tri ure na dan. Med vikendi si vzamem več časa.
20 Mama živi z nami v hiši, tako da sem ji cel dan na razpolago.
37 Pomagam vedno, ko potrebuje pomoč. Ponavadi se začne že zjutraj, pri osebni higieni in konča zvečer, ko mu pomagam v posteljo.
51 približno 8 ur na teden. Ne štejem ur, ker grem kakšen dan k njej samo pogledati če je vse v redu, pridejo pa dnevi, ko sem pri njej celo popoldne.
66 mislim da okoli 15 ur tedensko. Včasih več, včasih manj, odvisno od njegovega zdravja.
85 Včasih več, včasih pa manj, odvisno kako se počuti. Ko je slaba, sem cel dan ob njej.
100 Pri njej sem približno štiri ure med tednom, med vikendi pa več.
114 Živimo skupaj, tako da je večina mojega prostega časa namenjena njemu.
C. Pomoč, ki jo nudi
03 Umivam jo, ji pripravim zdravila, pospravim stanovanje,. Vidim pa, da ji največ pomeni, ko si vzamem čas in se samo pogovarjava.
22 pripravim zajtrk, potem ji pomagam da se obleče, skuham kosilo, pripravljam ji zdravila, če je treba jo peljem k zdravniku
38 pomagam da se umije in obleče, pripravim zajtrk, kosilo, pripravljam mu zdravila in poskrbim, da jih vzame, drugače bi pozabil. Ponavadi potrebuje tudi pomoč pri slačenju in pripravljanju na spanje.
52 pri pospravljanju, prinesem drva in zakurim, vozim na preglede, grem plačat položnice, dvigam njeno pokojnino.
67 vsa gospodinjstva dela, vozim ga na sprehode, spremljam ga k zdravniku, pripravljam zdravila.
86 Zjutraj ji pomagam vstati, ker se težko dvigne in hodi. Pospremim jo v kopalnico in pomagam pri umivanju. Pripravim zajtrk, čeprav takrat ko je bolna bolj malo je. Kuham pa ne preveč dobro, zato pogrejem zamrznjene jedi, golaž in podobno. Čez dan ji kuham čaje.
101 Predvsem skuham kaj in zlikam, grem z njo na sprehod, če se dovolj dobro počuti.
115 Poleg običajnih gospodinskih stvari ga vozim na preglede, ker je težak sladkorni bolnik.
116 Pred kratkim so mu odrezali prst na nogi, tako da mu tudi previjam rano, kadar ne pride patronažna sestra.
117 Pred dvema letoma sem mu tudi urejala državljanstvo, ker se je preselil iz Hrvaške k meni.
D. Vzrok za oskrbovanje starega človeka
04 Mislim, da mora vsak skrbeti za svoje starše, ko so stari in bolni.
24 Nisem se odločila, ampak to moram delati
39 To je moja dolžnost.
53 ni nikogar drugega, ki bi ji pomagal
68 Ker oče potrebuje oskrbo, si pa ne želi v dom za upokojence
69 s sestro ga nočeva v nič siliti, zato sva se odločili, da bova sami skrbeli zanj.
87 Ni nikogar, ki bi skrbel za ženo namesto mene.
118 Dogovorila sva se, da se je preselil k meni v Slovenijo in bom tukaj jaz skrbela zanj.
54 Ni mi težko pomagati, ker sva ostala le jaz in mama.
104 S sestrama smo se dogovorile, da bomo skupaj skrebele za mamó.

93 Drugače pa mi ni odveč, na to ne gledam kot obveznost.
E. Neformalna pomoč pri oskrbi
08 pomaga mož, pozimi prinaša drva iz kleti, in podobna težja opravila
43 imava sina in hčerko, ki nama kar dobro pomagata
58 Pomagata mi žena in sin.
70 s sestro se dobro razumeva. Delo sva si razdelili, zato je vse skupaj lažje.
89 Med vikendi pride hči z vnuki in nama pomagajo pospravljati, naredijo kaj na vrtu, likajo in obešajo perilo.
102 Imam še dve sestrī, tako da si skrb razdelimo, kakor ima katera čas.
103 Za bolj zdravstvene stvari poskrbi sestra, ki živi z njo. Ona je že v pokoju in ima več časa.
90 Pomagamo si tudi med sosedi.
F. Pomoč, ki bi jo potreboval ob oskrbi
33 Več pomoči bi potrebovala od sorodnikov, predvsem od svakinj bi pričakovala več pomoči.
34 Predvsem pa bi rada, da bi družina znala ceniti mojo skrb in pomoč tašči.
35 več časa zase in malo dopusta.
G. Ne želi prositi za pomoč pri oskrbi
44 meni ni prijetno prositi otrok za pomoč, ker je danes tempo že tako dovolj hud, da jima nočem biti še jaz v nadlogo.
H. Podpora, ki jo ima pri oskrbi
57 Imam razumevajočo ženo
I. Odnos s starim človekom, ki ga oskrbuje
72 Z očetom imava zdaj boljši odnos, bolje sva se spoznala.
73 Vidim, koliko mu pomeni, da mu stojim ob strani.

TEŽAVE PRI OSKRBI
A. Fizični napor
07 včasih mi je težko tudi fizično, ker me boli hrbtenica.
26 Vedno bolj sem utrujena.
42 Seveda sem včasih utrujena, ker nisem več mlada. Najhuje je, ko zbolim še jaz, takrat je res malo težje.
45 Včasih je treba moža tudi dvigovati, in to mi povzroča vedno hujše bolečina, vse težje ga dvigujem.
75 Izčrpava pa me bolj fizično kot psihično.
88 Jaz sem tudi že star in nisem več tako pri močeh kot včasih.
105 Opažam pa, da je sestra vedno bolj utrujena, zdi se mi da bo kmalu zbolela še ona.
B. Težave zaradi zdravstvenega stanja starega človeka
21 Odkar je vse bolj izgubljena je to postalo nevzdržno.
23 Kadar je polna luna, so noči še posebej nevzdržne, ker ne more spati in hodi po hiši in ropota
18 šok je, ko človek odpustijo iz bolnice domov, ti pa si kar naenkrat postavljen pred dejstvo, da moraš poskrbeti za težkega bolnika.
C. Čustveni napor
106 Kadar je res slaba nas ne spozna. To je naporno predvsem v čustvenem smislu, ker je boleče, da se te lastna mama ne spomni.
D. Preobremenjenost
25 Zato, ker sem cel dan doma je vsa skrb padla name.
27 Včasih imam res vsega dovolj in ne vem več kje se me glava drži.
92 Hči je bila zelo obremenjena, ko je bila žena bolna.
74 Če bi sama skrbela zanj, si težko predstavljam kako bi to izpeljala
E. Premalo podpore s strani družine
29 Pri skrbi imam malo pomoči, ker se hčeri ne zmenita preveč za mamo. Obe mislita, da je samoumevno, da bom jaz skrbela zanjo, ker živimo skupaj.
30 Ko sem predlagala, da bi vložili prošnjo za dom, smo se skregali. Obtožili so me, da se je hočem znebiti in da imam dovolj časa da sama skrbim zanjo.

F. Vdanost v usodo
05 Včasih imam res vsega dovolj, vendar nimam kaj.
71 Sprijaznila sem s stanjem takšnim kot je. Če bom jamrala ne bo nič pomagalo.
G. Osamljenost
91 Če ne bi imela sosedov, bi bila pa res osamljena, tako vsaj poklepetava s kom.

USKLAJEVANE POKLICNEGA IN DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA Z OSKRBO STAREGA ČLOVEKA
A. Brez težav pri usklajevanju družinskega življenja z oskrbo
06 Na srečo so otroci že odrasli, tako da nimam skrbi še z njimi.
109 nimam otrok, tako da niti družna ne trpi
120 ...me to ne omejuje, ker je oče še dovolj samostojen in večinoma lahko sam poskrbi zase.
107 S sestrama se dokaj dobro dogovarjamo glede skrbi za mamó. Dobro da smo tri, da se lahko uskladimo kdaj bo šla katera na dopust.
B. Težave pri usklajevanju družinskega življenja z oskrbo
28 Omejuje me zato, ker ne morem normalno na dopust, ker je ne morem kar pustiti.
55 Drugače pa mi skrb za mamó povzroča probleme bolj med dopustom, ko nastane cel projekt.
56 Nikoli ne greva daleč, da se lahko hitro vrneva, če je doma kaj narobe.
61 Ampak vseeno je kdaj nerodno, ko moram mamó dopoldne peljati k zdravniku, ker imam takrat največ dela. Ko se to zgodi, moram delati tudi popoldne, takrat mi ostane bolj malo časa zase in za družino.
09 Delavnik je dolg, zato mi ostane malo časa zase in za moža.
46 Včasih bi rada šla k sosedi na kavo, ampak ne upam pustiti moža samega.
C. Brez težav pri usklajevanju poklicnega življenja z oskrbo
59 Sem samostojni podjetnik, imam trgovino. Tako, da si svoj delovnikom večinoma prilagajam.
108 Nimam problemov, ker dopoldne zanjo poskrbi sestra, ki je v pokoju.
77 Po ali pred službo grem k očetu, tako da služba ne trpi zaradi tega.
78 Zaposlena sem v gostinstvu in imam dokaj razumevajoče vodstvo, mislim, da ne bi bil problem, če bi potrebovala zamenjavo ali dopust zaradi oskrbe očeta.
D. Težave pri usklajevanju poklicnega življenja z oskrbo
10 lansko leto sem kar nekaj dni dopusta porabila za to, da sem bila pri mami, ko me je potrebovala.
31 Glede na to, da ne hodim v normalno službo, je lažje. Ampak vseeno imam včasih težave z organizacijo. Včasih začnem z delom pa me vmes tašča potrebuje.
79 Z bolniško za otroke ni problem, pri starih se pa ustavi.
121 Ko pa si je pred kakšnim letom pri padcu zlomil roko, mi niso dovolili prej oditi iz delovnega mesta.
122 Splah nimajo posluha za take stvari.
60 Ne predstavljam si pa, kako bi se organiziral, če bi imel fiksni delovni čas

FORMALNE OBLIKE POMOČI (ZAČASNO VARSTVO, DNEVNO VARSTVO, POMOČ NA DOMU, RAZVOZ KOSIL)
A. Seznanjenost s formalnimi oblikami pomoči, ki jih ponuja DUK
11 Poznam začasno varstvo v katerem je bila mama lansko leto tri tedne.
32 ...do sedaj nisem poznala nič od tega.
47 Da, vse to poznam. Za to mi je povedala hčera, ki se je pozanimala, kako bi nama še lahko pomagali.
62 Poznam. Predstavila mi jih je socialna delavka, ko sem vložil prošnjo za sprejem za mamó.
80 Za vse to sem že slišala, vendar oče ni koristil še nič od tega.
95 Vse to poznam. Oba z ženo sva tudi vpisana v dom v Kranju.
110 Storitve poznam.
123 Te storitve poznam.
B. Pozitivno mnenje o formalnih oblikah pomoči

63 Razmišljam pa, da bi šla mama v začasno varstvo poleti, med mojim dopustom. To se mi zdi zelo praktična rešitev, predvsem za sorodnike.
64 V Kranju je to dobro urejeno, in če bi si želel pomoči, mislim da bi jo tudi dobil
81 Dobra rešitev za nas bi bila pomoč na domu, ker očetu ne bi bilo treba spreminjati okolja.
82 Razvoz kosil se mi zdi zelo praktična rešitev.
48 Pomoč na domu nama bo morda kmalu prav prišla, ker tudi jaz nisem vsak dan mlajša.
C. Formalnih oblik pomoči ne uporablja
12 mislim, da ni potrebe po tem, da bi mama hodila v dnevno varstvo, skuham ji tudi jaz
96 Enkrat so jo že poklicali, da je prosto mesto in bi lahko šla v dom za tri mesece. Ampak sva takrat zavrnili, ker se je počutila bolje.
111 Vložili smo prošnjo za sprejem in upamo, da bo mama kmalu na vrsti. Drugih storitev se ne poslužujemo.
124 ...zaenkrat še ni potrebe, da bi jih z očetom uporabljala
D. Pomoč patronažne sestre
119 Nihče mi ne pomaga pri skrbi za očeta, ker ni potrebe po tem. Razen takoj po operaciji njegovega prsta je k nam prihajala patronažna sestra, ki mu je previjala nogo.
E. Težave pri koriščenju formalnih oblik pomoči
13 storitve so zame precej drage, mama pa ima nizko pokojnino
14 za začasno varstvo že tudi čakalna vrsta in je pametno čimprej rezervirat. To je težko, ker februarja ali marca z možem še ne veva točno kdaj bova imela dopust poleti.
F. Nedostopnost formalnih oblik pomoči
98 Ko je žena prišla iz bolnice, sva si kosilo naročila v gostilni v vasi in so nama jo pripeljali. Ampak ta hrana ni bila zdrava, pa še draga je.
G. Mnenje o odhodu starega človeka v dom
15 za stalno v dom je ne bi dali, ker je tako rada doma, kjer je navajena, Sicer smo vložili prošnjo, ampak to je bolj tako, za vsak slučaj, če se bo stanje res poslabšalo
40 Ne želim ga dati v dom, dokler se nekako še prebija sama. Če bi šla v dom, bi šla oba skupaj
41 Kakor vem so čakalne dobe dolge in da če hočeš skupaj s partnerjem v dvoposteljno sobo, čakaš še dlje.
H. Predlogi
16 ...več kapacitet za začasno varstvo
17 ... morale imeti bolnice več negovalnih oddelkov
49 Naj pa naredijo nekaj, da ne bo treba tako dolgo čakati na posteljo v domu.
83 Naj znižajo cene storitev za stare.
97 Pomoč na domu in razvoz kosil bi morali omogočiti tudi na vaseh.
112 Lahko bi skrajšali čakalne dobe, tako da bi zgradili še kakšen dom. Menda bo v Cerkljah in upam da bomo to dočakali.
125 Lahko bi uredili bolniške tudi v primeru če zbolijo starši. Tako nekako kot ti pripada za bolnega otroka.